

• IV. ÉVFOLYAM •
1914

MARTIUS
MEGJELENIK
MINDEN HÓ-
ELSEJÉN •

ART ÉS JÖVŐ

• ZSIDÓ-IRODALMI-MŰVÉSZETI-TÁR-
SADALMI-ÉS-KRITIKAI-FOLYÓIRAT •

AZ OMKE KULTURBIZOTTSÁGA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESTTI

• DR. PATAI JÓZSEF

TARTALOM.

	Oldal		Oldal
Dr. Hevesi Simon: Egy kis idézet Majmúniból	113	SZOCIÁLIS MUNKA.	
Patai Edith: A florenai Eszter-göbelinek	118	Dr. Szabó Géza: Huszonöt év a pesti Chev- ránál	149
Juhász Mór: Eszter királynő. (Vers)	119	Dr. Singer Leo: Szociális évek a legendák könyvéből	151
Mészáros Sándor: Eszter	120	Dr. Kovács József: Rosenberg Gyula (1856-1914)	152
Liebermann Mándó: Ókori zsidó népmondák Eszter könyvéhez	122		
Dr. Neumann Arminné: A házasság	125	TOLLHEGYRŐL.	
Kisteleki Ede: A vénék. (Vers)	129	Vigyázat! denunciació! Új zsidó emanci- páció. Az alkofmány és az ITO	153
Béla Endre: Londoni levél	129	Testvérek!	156
Dévényi Egon: A Káspárak között. (Vers)	131		
Bródy Miksa: Emlékezés az emlékről és a verésről	132	KRÓNKA ÉS SZEMLE.	
Hava Hesse: Hohenems	135	Az OMIKE új pártfogó tagjai. Az Orsz. Magy. Irt. Közművelődési Egyesület és Mensa Academica, stb.	157
Simonovics Dávid: Az idegen. (Vers)	137		
A Mult és Jövő Struck-kölletése	138	ÚJ KÖNYVEK.	
Schorr Mór: Négy ünnepi maatv-uvertúr III. szakközs	141	Dr. Meisner Ernő: Új zsidó könyvek	164
Gárdos Andor: Mortem et vitam. (Vers)	141	Dr. Földes Artur: Művészet a zsidó teme- tőkben	166
Abádi Imre (Jeruzsálem): Tel-awiwról 1914- ben	142	Strasser József: Zsidó sakk mesterek. Dr. Tarrasch Siegfert	168
Farkas Aladar: Utolsó zsoltár. (Vers)	144		
REGÉNY.		SZERKESZTŐI ÜZENETEK. HIRDETÉSEK. KÖZGAZDASÁG.	
Kacser Illés: Khatrit, az egyiptomi asszony	144		
Székely Béla: Uram, már jön az este. (Vers)	148		

ILLUSZTRÁCIÓK:

Rembrandt: Egy zsidó kereskedő (Műmelléklet)		Elkan Theodor hohenemsi hitközségi elnök	136
Eszter megkoronázása	117	Dr. Link József, Tyrol és Voralberg országos főrabbi	136
Eszter előkészítése	118	Dannhauser Wilhelm innsbrucki hitközségi elnök	136
Hamann találkozása Mordechájjal	119	Egy régi ház a hohenemsi zsidó utcában	137
Eszter lakomája	120	A hohenemsi zsidó temető	137
Eszter könyörög a népeért	121	A Herzl-utca Tel-Awiwban	142
Hamán elfogatása	122	„Herzl” kéregymnázium Tel-Awiwban	143
Mordecháj diadalmenete	123	Rosenberg Gyula	152
De Roberti: Mannászedő zsidók	129	Dr. Neumann Arminné	158
Guido Reni: Lót és leányai menekülnek Szodomából	130	Gál Gyula	160
Rembrandt: Egy rabbi	131	Tóradiszek	161
Hohenemsi zsidó utca a Solzer-házal	134	Ney Dávid síremléke (Kulátár)	166
A hohenemsi régi zsinagóga	135	Dr. Tarrasch Siegfert	168
Régi freskó a hohenemsi zsinagóga mennye- zetén	136	Herz Emma	171
		Holtzer Kálmán	171

REMBRANDT:
 EGY ZSIDÓ KERESKEDŐ.
 (A londoni National Galleryből.)

SUPPLÉMENT DE LA
 „MULT ÉS JÖVŐ”

16

REMBRANDT:
 UN MARCHAND JUIF.
 (Galerie Nationale de Londres.)

A MULT ÉS JÖVŐ
 MÜMELLEKLETE

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ · IRODALMI · MŰVÉSZETI · TÁRSADALMI · ÉS · KRITIKAI · FOLYÓIRAT.

Az O. M. I. K. E. kulturbizottságának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik minden hó elsején
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI. ker., Podmaniczky-
utca 6. szám. Telefonszám 146-92.
Előfizetési ára az O. M. I. K. E. párt-
fogó tagdíjjal együtt egész évre:
20 korona, díszkiadásban 30 korona.
Egyes szám ára: 2 és 3 korona.

DR. HEVESI SIMON: EGY KIS IDÉZET MAJMÜNIBŐL.¹

Sokszor tapasztaltam, hogy olyan emberek, akik nagyon szeretik ugyan vallásukat és konzervatív elveket is vallanak, de filozófiai iskolázottsággal nem bírnak, nagyon hamarosan behódolnak a bölcsélet katedrális tekintélyének. Hogy is ne; hiszen a tudomány feltétlenül tiszteletreméltó és az emberlét legértékesebb kincse, a filozófia pedig az egyetemek kupolatermeinek legmagasabban tündöklő csillaga, tehát feltétlen tekintély illeti meg és így meg is kell hajolni előtte. Az ilyen emberek, hogy valóságuk kicsiny klenódiumát megtarthassák, rendszerint az értelem világosságából, abból a fénysávból, melyet az emberi elme reflektora szór, az érzelmek ködébe vagyis önmagukba szoktak visszamenekülni és azt mondják: az értelmemmel nem vagyok és nem is lehetek hívó, de a szívemmel igazhívó vagyok; más az értelem és más a szív igazsága.

Ami engem illet, nézetem szerint ez a menekülés, ez a visszalopózkodás az emberi szívbe, nem szükséges. Filozófiai műveltségre és iskolázottságra kell szert tenni előbb és akkor világosan fogjuk látni, hogy míg egyrészen a tudomány pozitív megállapításaival ránk nézve, ameddig csak a dolgok mértéke az ember marad, feltétlen tekintély, melynek eredményeit az emberiség hátlájával és rajongó lelkesedésével kell tudásunkba és munkásságunkba beolvasztanunk, addig másrészen a tények és megfigyelések tolmácsolása sokféle lehet és különösen a végkérdések dolgában máris nagyon szétágazók és kuszáltak a vélemények. Így kénytelenek vagyunk Cicerónak igazat adni, mikor a bölcsészekről így nyilatkozik: Quorum opiniones cum tam variae sint tamque

inter se dissidentes, alterum fieri profecto potest ut earum nulla, alterum certe non potest ut plus una vera sit, hogy „ezeknek nézetei annyira különbözők és egymástól annyira eltérők, hogy az egyik eset bizony lehetséges, miszerint e felfogások között egy sem igaz, a másik eset azonban minden bizonnyal lehetetlen, hogy közülük több mint egy igaz legyen! Hogy melyik ez az „egy“, azt természetesen most, mikor a rendszerek még bonyolultabbak és szerteágazóbbak, a burjánzó rendszerek napjaiban még nehezebb megmondani, feltéve, hogy már megvan találva az az „egy“. A filozófiai iskolázottsággal bíró ember jól tudja, hogy itt kísérletekről, elgondolási lehetőségekről van csak szó és ha maga nem is volna elég kritikus elme, az iskolák egymás ellen irányuló bírálati és heves küzdelme fel fogja tární előtte a rendszerek hibáit és hiányait, ellentmondásait, elégtelenségeit és tökéletlenségeiket és így a filozófiai műveltséggel bíró ember nem fogja oly könnyen belső hitbeli meggyőződését, mint a futó katonai fejtörést eldobni, nem fog olyan könnyen meghajolni és behódolni a korszerű bölcselkedés abszolútnak vélt tekintélye előtt, mert hiszen ismeri a rendszerek sokféleségét és nem is lát egyikben sem abszolút tekintélyt, hanem csak érdekes, figyelemreméltó jelenséget. Igaz, azt mondhatná a világszemléletre törekvő elméletsszomjas ember: jó, hát eltekintek mindattól, amiben a bölcsészek egymással vitában állanak és választom azt, amiben mindnyájan megegyeznek; már pedig azt találom, hogy az ateizmusban mindannyian találkoznak, tehát ezt az alapelvet teszem én is gondolkodásom és életem vezéreszméjévé. Csakhogy itt egy kis tévedés forog fenn, az t. i., hogy a rendszereknek egy igen nagy, sőt túlnyomó része csak látszatra ateisztikus; körmonfont és bonyolult gondolatszerkezeteik alatt, a kiindulópontban a tárgyilagosság kedvéért el-

¹ Dr. Hevesinek az OMIKE. januári estjén tartott előadásából. Gyorsírói feljegyzések után.

búcsúztatott istenfogalom vagy annak helyettese és körülírása az okfejtés során valamely formában beötvakodik a rendszerbe vagy pedig egy elhallgatott, de nyitvahagyott következtetés kivetített fénytányérjában váratlanul megjelenik; — a tisztán ateisztikus rendszerekben pedig az ateizmus nem eredmény, hanem megint csak kiindulópont, egy érdekes probléma hallgatólagos és bizonyos tendenciákhoz és érdekekhez fűződő felvetése: ugyanis, hogyan lehetne a világot Isten nélkül megérteni, vagy ami könnyebb, Isten nélkül megmagyarázni, — mert valamit érteni mindig nehezebb, mint valamit megmagyarázni. A filozófusok jelentékeny részének eme megegyezése tehát nem bizonyít semmit és nem kötelez semmire, mert csak kiindulópont, melynek keresztülvíhetőségét be kellene előbb bizonyítani, — vagy a kiindulópontban megjelölt célpont, melyet előbb el kellene érni, másszóval — vállalkozás: a világot Isten nélkül megérteni, melynek sikeres elintézéséről a kíváncsi nézőt is meg kellene győzni és azután azt is meg kellene mondani: a sok sikertelen kísérlet közül, melyik az „egy“ az *una vera*, melyről Cicero beszél.

E kezdetben való megegyezése a bölcsészeknek tehát mit sem jelent, nem egyéb, mint filozófiai konvenció, mint fokozott súlyteherrel nekiinduló verseny, mint nagyszerű próbálkozás. De azért a filozófiának, — mondanom sem kell —, megvan a maga óriási fejlesztő hatása a tudományokra és üdvös befolyása a vallásos gondolkodás tisztulására is. Filozófia nélkül a legtisztább vallási felfogást, a zsidóság monoteizmusát és a vele eredő világfelfogást és etikát nem is lehetne kellőképpen értékelni, felfogni és méltányolni. Hogy mi módon lehet az értelem birodalmában a hit eszméivel megállni, annak a zsidó vallásbölcselet történetében legragyogóbb példája Majmúni Mózes, kinek életéről és működéséről már volt alkalom és van mód bővebb tájékozódást szerezni. Midőn Majmúni nevét ezúttal megemlítem, tulajdonképeni tárgyamhoz közeledem. A vallásbölcseleti és filozófiai elmélkedés köréből két alapvető fogalmat ragadok ki és állítok egymás mellé, ezek: az *Istenfogalom* és a *Szubstancia*. Az Isten az öröklétező, minden lét *külfeje*; bölcseleti meghatározásában minden mitológiai és anyagi vonástól ment, — hatalom, értelem, szeretet, szentség attribútumaival önmagában egy örök magánvaló. A *szubstancia* pedig valami *öslétezőnek*, mint világ-principiumnak filozófiai következtetések alapján megalkotott fogalma. Azonos-e e két fogalom köre és terjedelme? Lehet-e e két fogalmat egymással szubsztituálni, egymással fölcserélni, vagy egyiket a másik helyébe tenni? Úgy látszik nem, pedig mintha Majmúni ezt tenné a Tévelygők Utmutatójának I. könyvében a 71. fejezet egyik jelentős passzusában. Töreksem lehetőleg hű fordításban adni az illető helyet, mely további fejtegetéseink alapját képezi:

„Módszerem, amint annak lényegét már itt előre jelezhetem, a következőben áll: Én ugyanis azt fejtém ki, hogy a világ vagy öröktől fogva van, vagy időben, mint új dolog keletkezett. Ha időben keletkezett, kétségtelenül kell hogy legyen létrehozója; mert az világos axióma, hogy ami időben keletkezett, nem hozhatta létre önmagát, hanem csak rajta kívül álló más hozhatta létre — és ez az Isten!... Ha pedig a világ öröktől fogva van, akkor logikailag bizonyított, mulhatatlanul szükséges dolog, hogy van valami létező a világ összes testein kívül, ami nem test, sem testhez kötött erő, ami egy, állandó, örökkévaló, aminek nincs előző oka és ami szükségszerűen változatlan — és ez megint az Isten!“

Így az idézet. Eszerint Majmúni azt, ami e változó világnak változatlan *állandója*, az általunk nem ismert, csak filozófiailag, következtetés útján létezőnek bizonyult *magánvalót* vagy *öslényeget*, a *világszubstanciát* azonosítja az *istenséggel*. De vajjon szabad-e ezt tennie?

E kérdés fölvetése után ugorjunk át a filozófia történetében vagy hat évszázadot és álljunk meg Jakobi Frigyes Henrik alakjánál, aki düsseldorfi zsidó fiúból 1807-ben az akkor nem rég alakult müncheni akadémia első elnöke lett. Ez a ragyogó tollú, éleselméjű, bár nem eléggé rendszeres, de majdnem zseniális ember és egyébként is ötletdús gondolkodó Mendelssohnnal folytatott vitatkozó levelezésében, mely a körül forgott, hogy atheista-e Lessing avagy nem és hogy vajjon a spinozizmus lényegében ateizmus-e, Spinoza szubstanciáját az isteneszmével merőben szembehelyezi és az istenfogalmat meg a szubstancia fogalmát egymástól élesen megkülönbözteti. Isten az, *akitől* minden való, szubstancia az, *amiből* minden való. A szubstanciából mechanikai okok és törvényszerűségek révén formálódik minden, Isten cél-okok szerint alkot. A szubstancia fogalma *mechanisztikus* világelmélet alapja, az isteneszme *teleologikus* világfelfogás korollariuma.

Vajjon Majmonides ne tudta volna e két fogalmat egymástól megkülönböztetni? Természetes, hogy volt tudomása e két fogalom disztinkciójáról, hiszen már az ókori bölcsészeti tisztában volt vele. Az emberi értelem erejét mutatja, hogy a szubstancia fogalmához, melyhez mi logikai, fizikai, kémiai úton és a radioaktivitás révén új módszerrel jutunk el, már a régiek is eljutottak részben filozófiai okfejtéssel, részben szinte költői intuícióval és csaknem naiv gondolatvezetéssel. Érdekes például Plató magyarázata, hogy azt a valamit, amiből minden alkotva van, miért kell csak teljesen tulajdonságnélküli lényeknek tekintünk; azért, mert alakot tökéletesen csak az vehet föl, ami teljesen ment minden alaktól; valamint a márványlapot, melyből domború képet akarunk faragni vagy kivésni, előbb teljesen

simára kell csiszolni, hogy az ábrázolatot zavar-
talanul fölvehesse, vagy mint az illatszergyártó
az anyagot, melyből bizonyos speciális illatszert
akar előállítani, mindenekelőtt teljesen semlegessé
teszi, hogy semminemű illata ne legyen, ami
később zavarólag hatna és így tökéletesen alkal-
mas legyen a kívánt illatszert gyártására, úgy az
ösanyagnak is teljesen mentnek kell lennie azon
anyagfélék sajátosságaitól, melyek belőle kifejlének.
Plátó tulajdonképpen négy tényezőt tart szem előtt
a keletkezés menetében. Az alkotó művészt, az
anyagot, a művészen élő legtökéletesebbet, az
ideát vagy eszmeképet és az ennek nyomán
vázolt alkotást. Képletesen szólva, Plátó szerint
az Alkotó olyan mint az apa; az ösanyag pedig,
amely az idea képvázlatát fölveszi, az anya.
Érdekes, hogy az anyagot, a materiát most is,
mi is — az anya szóból származtatjuk. Plátó
tehát jól megkülönbözteti az alkotó Istent és az
ösanyagot egymástól, sőt megkülönbözteti a plátói
ideától, azt pedig a tárgyi jelenségtől. De tovább
menve, Majmúni maga mondja, hogy az Aristo-
telikusok megkülönböztetik az „Alkotó” fogalmát
az „előidéző ok” fogalmától (Móre, I. 69). Nem
helyesli ugyan föltétlenül ezen megkülönböztetés
megokolását, de a disztinkció tényét ismeri és
leszögezi. Az aristotelikusok — mondja — nem
szeretik Istent végoknak nevezni, mert a végok
fogalma a világ öröklétű voltát involválja; hiszen
örökvaló oknak öröktől fogva kell hatnia; tehát
hogy a világ teremtett voltát implicite megrög-
zítsék, „végok” helyett az „Alkotó” szót hasz-
nálják. Majmúni nézete szerint azonban e szem-
pont irrelevans, ha tudunk különbséget tenni
potencialitás és aktualitás között. A disztinkciót
Istenség és világprincípium között tehát Majmúni
fölötte jól ismeri, sőt az előidéző ok fogalma alatt
négy árnyalatot tud Aristoteles nyomán szét-
választani, úgymint az Alkotót, a formaelvet, az
entelechiát vagy a célényeget és végül az anyagot.
És valóban a tárgy létrejöttében és kialakulásában
része van az anyagnak, az alkotónak, a forma-
elvnek és a cél szempontjának. A világra alkal-
mazva ezt: Istenben látja az Alkotót, a dolgok
formaelvét, célképzetét és entelechiáját (69. f.);
a negyedik tényezőről azonban hallgat; azt Isten-
ben nem találhatja, nem is tekinti öröktől való-
nak. A 71. fejezetből fönnebb in extenso hozott
idézetben, abban a gyönyörű vagylagos ítéletben,
abban az egész filozófiai területet átfogó alterna-
tívában azonban hirtelen megjelenik ez a negyedik
oktényező „nimca”, „létező” elnevezés alatt, persze
nem mint durva anyag, hanem mint *szubstancia*,
a világban rejlő magánvaló, melyet Majmúni
nem mint saját rendszerének elemét vezet ugyan
be, de melyet mégis azok számára, kik tisztán
aristotelikus alapon állanak, azonosít az Istenséggel.
Már most, ha Majmúni oly alaposan ismerte a
fogalmak disztinkcióját, hogy van az, hogy mégis
azonosítja a szubstanciát az Istennel, holott 600

évvel később Jacobi Spinoza szubstanciája és az
istenfogalom között áthidalhatatlannak ítéli az űrt?

Majmúni tisztában van azzal, hogy a szentírás
istenfogalma a legbölcsestibb és legmagasztosabb
istenfogalom, a legkiemelkedőbb csúcspont az
emberiség vallásos eszmélkedésében. A bölcse-
si absztrakció eme tisztasága az istenfogalomban any-
nyíra megragadja Majmúnit, hogy az ősi zsidó-
ságban nagy bölcseleti tevékenységet tételhez fel,
mely a tanítás titkossága folytán később veszen-
dőbe ment. Valóban az istenfogalom nem köszön-
heti eredetét másnak, mint a Majmúni értelmében
vett kinyilatkoztatásnak és a mély filozófiai meg-
értésnek. Épp ez okból igyekszik Majmúni a biblia
költői képletes, antropomorfisztikus és egyéb anya-
gias színű kifejezéseit a lényeg kiemelésével min-
denkor mint poétikus külsőséget és pusztá szim-
bolumokat magyarázni. A bölcseleti istenfogalom
tanítását misszióknak tekinti. Az I. könyv 26.
fejezetében azt mondja, hogy „a műveletlen tömeg
felszínes gondolkodásával nem képes létet tulajdo-
nitani, csakis testi jelenségnek, ami pedig nem
test vagy nem testben létező, az nem bír léttel
a műveletlen tömeg előtt”. De a zsidóságtól meg-
kivánja, hogy az absztrakt gondolkodás légkörébe
tudjon emelkedni. Szinte megható, oly fenséges
és magas, midőn ezeket mondja: „(Móre I. 36.)”.
Valamiképpen szükséges, hogy elterjedjen a nép
legszelesebb rétegeiben is, és a gyermekek abban ne-
veltessenek, hogy egy az Isten és hogy kivüle más
nem imádandó, épp úgy kell, mintegy tradíció
formájában velük közölni, hogy az Isten nem
test és hogy nincs közte és teremtményei között
hasonlóság semmiféle tekintetben és az ő léte nem
olyan, mint azok léte, élete nem olyan, mint az
élő lényeké, bölcselete nem olyan, mint az élők
között bölcselettel bíróké és hogy a különbség
közte és amazok között nem csupán fokozati,
hanem a létezés másneműségében rejlik”.

Az 57. fejezetben kimondja, hogy „Isten léte-
zik, de nem a lét által, él, de nem az élet által,
tud, de nem a tudás által, mindenható, de nem
a hatóképesség által, bölcs, de nem a bölcselet
által, hanem minden egy lényegbe tér és nincs
benne sokszerűség”. Tudvalevő, hogy Aristoteles
(és Kant) elmélete szerint a dolgokat az úgy-
nevezett kategóriákkal fogjuk fel, ezen a nyomon
már Augustinus egyházatyja (a IV. sz.-ban) hirdeti,
hogy az istenséget nem a kategóriák szerint kell
felfognunk. „Sic intellegamus Deum, si possumus,
sine qualitate bonum, sine quantitate magnum,
sine indigentia creatorem, sine situ praesentem,
sine habitu omnia continentem, sine loco ubique
totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sua
mutatione mutabilia facientem nihilque patien-
tem. Quisquis ita cogitat, et si nondum potest
omnino invenire, quid sit, pie tamen cavet quan-
tum potest aliquid de eo sentire quid non sit.
Est tamen sine dubitatione substantia, vel si
melior hoc dicitur essentia”. „Ügy törekedjünk

felfogni Istent, ha csak képesek vagyunk rá, hogy ő jó, de tulajdonság nélkül; nagy, de a menyinyiség kategóriáján kívül, alkotó, ráutaltság nélkül; jelenvaló helyzet nélkül; mindent tartalmazó, viszonylat nélkül; mindenüttlevő, tér nélkül; örökkévaló, idő nélkül; változás nélkül minden változót létrehozó, létrehozó és behatást nem szenvedő. Aki így gondolkodik, ha nem is tudja még felfogni, mi az Isten? legalább őrizkedjék róla olyasmít vélni, ami nem felel meg lényének. Kétségkívül ő szubstancia, vagy ha így jobban van mondva: ő a *lényeg*. „Sajnos, ez a felfogás nem igen terjedt el a világban azóta sem. Trendelenburg erre az augustinusi mondasra azt jegyzi meg: „talán még sohase festettek a logikai absztrakciók halvány színeivel ennél fenségesebb képet!”

Amint látjuk, Augusztinus is azonosítja az istenfogalmat a szubstancia fogalmával. Az ok ugyanaz lehet, mint Majmúninál. Elsősorban a szubstancia sokkal magasabb és anyagtalanabb fogalom, mint a mitológikus istenfogalmak, sokkal bölcsészebb és tisztább. Másodszor a szubstancia létezése arisztotelikus alapon bizonyítva volt, tehát a bizonyítási mód átvihető az istenfogalomra. Harmadszor, ha már el kell jutnunk a szubstancia fogalmához, ha el kell fogadnunk a szubstancia létét és nélküle a világfolyást nem magyarázhatjuk, akkor miért ne mennénk egy fokkal tovább és miért ne emelkednénk az istenfogalomig, mikor tudásunk a szubstanciáról sem világosabb, mint az istenségről, hiszen mindkét fogalom meghaladja a kategóriák körét és az emberi megismerés vonalát, mindkettőről csak a létet bizonyíthatjuk, de nem a mibenlétet — és az istenfogalom sokkal többet magyaráz nekünk, mint a szubstancia; megmagyarázza az okszerűséget és a célszerűséget, a törvényszerűséget és a szabadságot, az anyagi létet, az életet, az erkölcsi eszményeket és a szellemi nyilvánulásokat. Ha tehát el kellett jutnunk a szubstancia fogalmához, jobb, ha a filozófiai reális fogalom helyébe szubsztituáljuk a vallási ideális fogalmat, de aki erre nem képes, annál megelégszünk, hogy el tudott jutni egy testi sajátságoktól ment magánvalóhoz, mely némileg *aequivalense* az istenség magasabbrendű fogalmának. Majmúni mélyreható filozófiai bizonyítékokkal el tud vezetni az Isten létének tanához, de aki nem képes őt követni, mindenesetre elismerésreméltó fokra emelkedett, ha az univerzum érzékfölötti létprincipiumához elérkezett — mert, és ez nézetem szerint a negyedik szempont — más annak az embernek erkölcsi színvonala és intellektuális emberi értéke, aki bölcselkedik és aki a létkapcsok keresésében a szűk egyéni egzisztencia köréből kibontakozva viszonylatba akar és tud helyezkedni a mindenséggel és az univerzum lételvével; más annak az embernek az érzülete, láthatára, etikája és kultúrtörökvése; az ilyen embernek — Goethe szavával élve — „van vallása”.

Mindez azonban még nem meríti ki a tárgyat.

Még egy ok van, ami Majmúnit arra bírja, hogy bizonyos feltevések között azonosítsa az istenfogalommal a szubstanciát. És ez Majmúni liberalizmusa. A zsidóságnak e világtekintélye, koronázatlan, de elfogadott magas egyházfejedelme, a talmudi és világi tudományok első korifeusa, az abszolút tekintély, nem volt szűkkeblű annak megítélésében, kit fogad el hívőnek, testvérnek a hitben. Mintha Majmonides arca a századok homályán át magas fölénnyel és szeliden rámosolyogna Haeckelre és azt mondaná: óh, te ateista, te hívó vagy az én szememben; ha te megszerkesztetted egy világsszubstanciának fogalmát, mely túlmegy az anyagon és mint érzékfölötti forrása működik a formálódásnak, tenyészsének, gyarapodásnak, fejlődésnek, érzésnek, gondolkodásnak és önmaga állandó, örökvaló — akkor már bevezetél a vallásos gondolkozás vizeibe.

Ez a liberalizmus nemcsak Majmúnit, hanem a művelt zsidóságot egyáltalában jellemzi. Mily érdekes módon ír például a Sir hajjichud költője imát; (az 5. napra), hogyan beszél Istenről! Imádság ez filozófusok számára és így imádkoztak a műveletleneknek vélt régi zsidók:

„Minden eszünkkel kerestük, tudásunkkal, hogy meg-
[találjuk, mi a lényege?
Nem találtuk, meg nem ismertük, csak műveiből ismer-
[tük fel Őt,
Hogy egyedül alkotó, Egy, Élő, Mindenható és egyetlen
[módon Bölcs!
Mivel léte mindenekeket megelőz, azért hívjuk Őslétű
[Istennek;
Mivel minden nélkül, mindent alkot, tudjuk, hogy
[Mindenható,
Mivel műveit bölcsesség hatja át, tudjuk, hogy érte-
[lemmel alkot,
Mivel szakadatlan új létet kelt, tudjuk, hogy ő az
[Öröklét Ura,
Mivel léte mindenek előzménye, tudjuk, hogy Örökélő,
[Örökvaló,
Nem fürkészhetjük alkotónkat gondolattal vagy be-
[széddel,
Tárgynak, csoportnak, nem véljük, minőségnek nem
[képzeltük,
Nem gondoljuk gyöknek, alapnak, fajnak, erőnek,
[mérhetőnek,
Ami jelenségben látható, gondolatban felfogható, a
[tudás, mi tíz kategóriába fér,
A hét művelet, a hat mozgás, a három következtetés,
[a három méret,
Hozzá nem ér, az Alkotóban nincs, hisz ő mindenek
[alkotója.
Mindenek elenyésznek, eltűnnek, elpusztulnak, véget
[érnek,

*Te pedig megmaradsz és túlmúlsz valamennyit,
Mert Élő, Való és Állandó vagy mindörökké.”*

Jellemző az is, hogy a jomkipuri Neila imádság bizonyos szakaszainak kezdő szavai, melyek a régi kiadásokban kiemelkedő betűkkel vannak jelezve, összeolvasva, e mondatot adják: Áv Emúnim, hannikra Jah Teva, ami magyarul annyit tesz: „Hívök Atyja, ki Istentermészetnek neveztetel”. Mintha az író csak azt kívánta volna, hogy az árva Spinozisták is imádkozhassanak. Hiszen igaz, Spinoza nem tudott felszállani a zsidó Isten-eszme fönséges magaslatára, mert az

ő istensége, a Deus sive Natura mint szubstancia inkább merev mechanisztikus világmagyarázat alapelvét képezheti, de azért mégis ő is tudta tanítani az erkölcsi törekvés kultuszát és a legmagasabb kötelmet, melynek neve: Amor Dei intellektuális. Héberül: veóhavtó.

Nem kell újra ismételni, mindenki megérti és átlátja, hogy a zsidóság ideális bölcseleti isteneszméje, mely az „Isten“-fogalomnak voltaképp megfelel, mennyivel több, mint a szubstancia; hogy Majmúni is azonosítja bizonyos értelemben a kettőt, ebben megnyilvánul az ő bölcseletében a zsidóság liberálizmusa.

A zsidó isteneszmét — mint élő hatóelvet gondolkodásunkba, lelkünkbe befogadni, ehhez emelkedett értelmi színvonal, gondolkodni-tudás és műveltség szükséges. Az emberiség még mindig a mitológiák korát éli és az istenséget érzéki képzetek alatt bírja csak befogadni. Késő idők történetírója csodálkozni fog ezen a jelenségen. Én is csodálkozom, ha zsidóktól, különösen a hölgyek részéről hallom, hogy a zsidó vallás tényezői, elvei, fogalmai, nem tudnak bennük vallásos

megindulásokat és vallásos belső életet kiváltani. Ez ellen csak egy orvosság van: művelődni és művelődni, bölcseleti iskolázottságra szert tenni, megtanulni az absztrakt emelkedett gondolkodást, elérkezni a zsidóság szellemi nivójára, elérni azt a nagy bölcseleti isteneszmét, mely oly gyönyörű lelkiélet rajzásának fermentuma és melyből ki-fejlődik az igazi Amor Dei intellektuális, az erkölcsi szépnek szeretete, kultusza, imádása. Ha valaki nem tud a zsidóságban lelki impulzust találni, ez csak a megnemértésnek vagy a műveletlenségnek jele. Művelt embernek csak kettő között van választása, vagy hisz Istenben és ez a magasabb fok, vagy hisz valamely szubstanciában — és Majmúni szelleme mindkettőt magához öleli. De azt mondani, nem találok lelki kielégülést egy filozófiai isteneszme hitében, nem felel meg az igaz zsidó értelmiségnek. Tanuljuk meg földi motívumok nélkül elérni az istenfogalmat és megtalálni az értelemben gyökerező szeretetet a Vég-telen és Legmagasabb iránt és megállani annak a kicsiny nemzetségnek színvonalán, mely már évezredek óta értelmi világosságban imádta az Istent.

Couronnement d' Esther. (Gobelin de Florence.)

Eszter megkoronázása (Florenci gobelin.)

PATAI EDITH:
A FLORENCI ESZTER-GOBELINEK.

Florenc Michel Angelo városa, az Uffici és Pitti képeinek városa és így nem csoda, hogy sokan járnak ott, akik évszázadok megbecsülhetetlen művészi termésének közepette alig veszik észre még azokat a ritka, értékes gobelineket sem, amelyeket a Museo Archeologico „Arazzi“ (gobelinek) osztályában őriznek.

Ez a nemes fajtájú munka, ahol minden tenyérnyi darab száz és száz öltést hordoz, ma már félig meddig a múlté. A mai szocialisztikus eszméktől telített korban alig van helye ennek a művészetnek, amely épp olyan beszédes hír-

detője a társadalmi rend nagy igazságtalanságának, mint valaha az egyiptomi fáraók hatalmas gulái. Különösen szembetűnik ez, ha a gobelín-munka statisztikai adatait vesszük figyelembe: hányan és meddig dolgoztak egy ilyen képen, hogy aztán finom, halvány színei egy kiválasztottnak a falát borítsák drága díszítésül. Természetesen, minden csak utólag jut eszünkbe, mikor már elhagytuk az „arazzi“ termeit, sőt a gyönyörű Itália képe is színes, csodaszép álmommá finomodva ringatózik a lelkünk tükörén.

Mikor ott járunk a gobelinek között, tiszta, művészi gyönyörűségben van részünk és megfledkezünk a sápadt, szinte beszédessé nemesült ujjakról, amelyek nap-nap után, évről-évre ezer és ezer, néha ujjongó, néha fájo öltésből építették meg ezeket a képeket.

Mikor előttük állunk, Eszter bájos arca oly élet-hűen, kifejezően mosolyog felénk, Ahasverus oly királyi és parancsoló, Mordecháj oly bölcs és aggódó, Hámán pedig annyi diadalmas, majd összeroppant gonoszságnak hordozója, mintha ezeket az alakokat egyetlen szerencsés óra művészi ihlete varázsolta volna életre. Az arcok, a mozdulatok, a kompozíció tökéletesek, úgy hogy ezek a gobelinek a reprodukcióban egészen az olajképek vagy freskók benyomását teszik, elpalástolva küzdelmes, aprólékos munkájuk nyomait. Az Eszter képek körülbelül öt, egymásmellett fekvő termet foglalnak le a florenci gobelín-muzeumban. Egy-egy gobelín egy teljes falat borít be, melynek magassága 6 m, szélessége 8–10 m között váltakozik.

Ha végigjárjuk a terme-
ket, színesen egy ezeregy-
éjszakai mese minden dús
pompájával pereg le előt-
tünk Eszter története, a
mese sorrendjében.

Előbb a tükre előtt lát-
juk a szépséges, ifjú zsidó
leányt, szolgái körötte
sürögnek és a Kelet min-
den illatos kenőcsét, min-
den aranyos szövetét elébe
hozzák, hogy méltó dísz-
ben járulhasson a hatalmas

Eszter előkészítése. (Florenci gobelín.)

Toilette d' Esther. (Gobelín de Florence.)

Ahasverus színe elé. Majd egy másik képről Hámán parancsoló, gögös szeme villan felénk, a király mindenható kegyence éppen a palotába indul, mindannyian arcra borulnak előtte, csak a zsidó Mordecháj nem hajtja meg fejét. Eszter koronázása és első lakomája, Mordecháj diadalmenete, Eszter második lakomája, melyen az izgalomtól ájultan könyörög népéért és végül a kegyvesztett Hámán elfogatása következnek színes sorban, amelyből a legérdekesebb darabokat mai számunkban reprodukáljuk.

Ezek a gobelének a gyűjteménynek talán legértékesebb darabjai. A biblia bájos, színes és naív elbeszélése alkalmas kifejezési módra talál a gobelinben. Ezer keleti szín, pompázó termék, királyi ékesség simul az Eszter sokszor megénekelt alakja köré. Mintha egy boldog anya mesélné el ezt a kedves, csodával határos történetet gyermekének és közben halkán öltögetne fehér ujjáival. És az öltéseknek ezernyi vibráló és mégis egymásba simuló sokasága hajlékonyan és kifejezően követi a mesét.

JUHÁSZ MÓR: ESZTER KIRÁLYNŐM.

Hozd el, virrasztásom, várva várt időmet:
Fönségében újból lássam királynőmet!

Eszter királynőm, asszonyoknak gyöngye!

Soha sem hihettem azt, hogy sirba szálltál,
Éreztem, hogy mindig itt a földön jártál;

Eszter királynőm, eljöttél hát hozzám?

Gyermekálmaimban forrón szerettelek,

Bolyongásaimba mindig kerestelek,

Eszter királynőm, hol késtél oly soká?

Vágyakoztam akkor tiszta lelked után,

S imádlak én most is, évezredek multán,

Eszter királynőm, új szent alakodban!

Gyöngyös fehér nyakad, fénylő barna szemed,

Hollószínű hajad, puha bársony kezéd;

Eszter királynőm, imádatom, álmom!

Mulni bár vagy állni érezzem az időt:

Fényalakod előtt leboruló hívőd,

Eszter királynőm, az leszek örökké!

Rencontre d' Haman et Mardochée. (Gobelin de Florence.)

Haman találkozása Mordechájjal. (Florenci gobelin.)

MEZEY SÁNDOR: ESZTER.

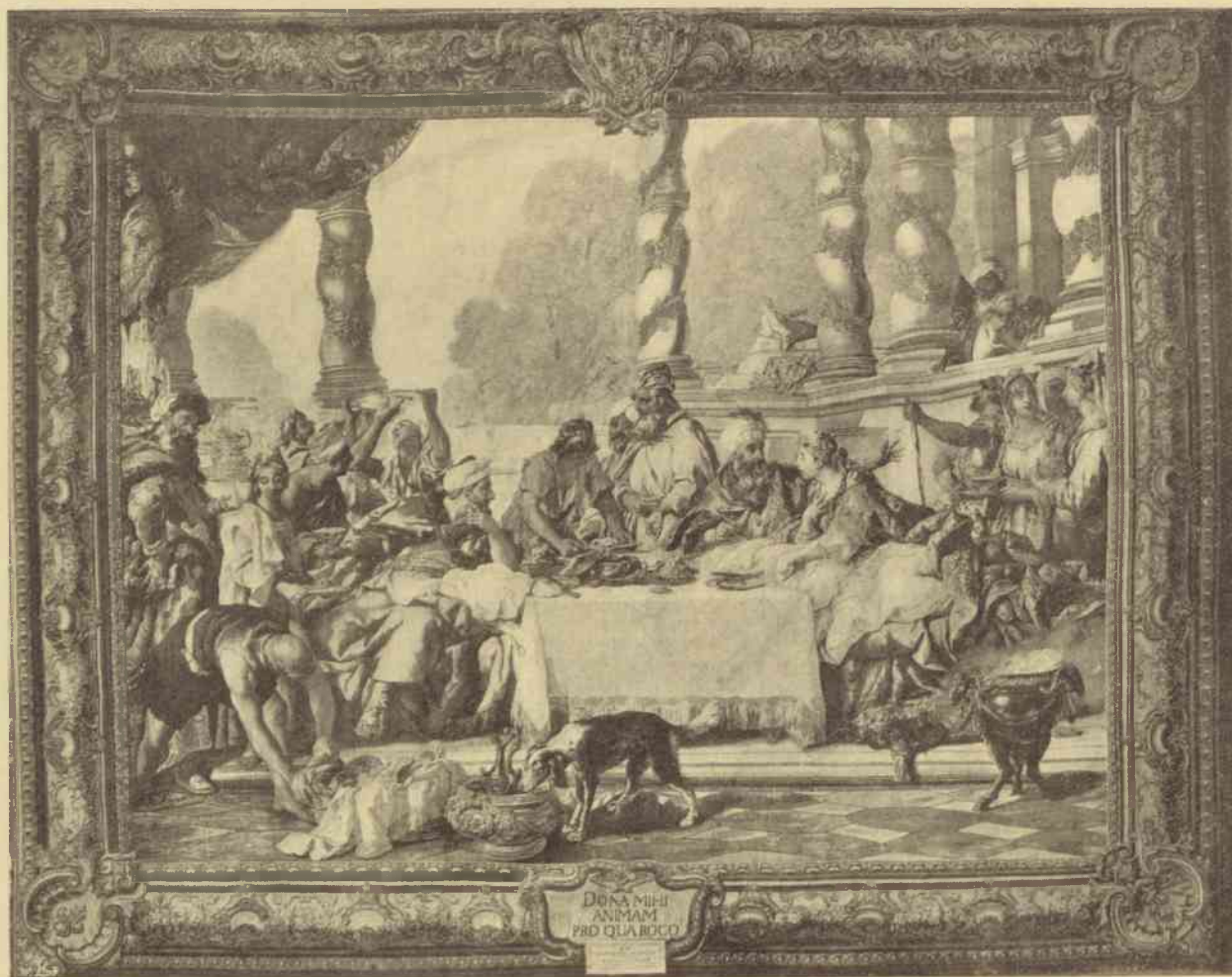

örött sarkú barna bibliából kiféslik elém, mint egy sötét szirmú keleti rózsza, Eszter, a Mardochaj leánya. Kiféslik és odasorakozik a többi közé, akik vele együtt virultak ki hajnalra, hogy Ahasverus kertje pompás legyen és remegjen az ujjai a királynak, ha választani kinyújtja feléjük. És látom én is, mint Ahasverus látta, hogy Eszter legszebb valamennyi között, akik perzsa patakok partján a király gyönyörűségére születtek. A haja úgy omlik el a vállán, mint az éjszaka a fehér hegyhátakon és a szemében minden asszonyi biztatásnál ingerlőbb szomorúság húzódik. Ott áll vakító leányságában és kínálkozásában is szemérmesen, letörésre készen is ijedezve, a puszták leányainak forró sorában halaványan, félve, odaadóan és elszántan, mintha szíve vérezne a kötelesség kardja alatt.

Az arcán még ott van az erdők harmata és homloka körül völgyének madárénekei repdesnek.

Ujjai közt még a hajnali ibolyák leveleit morzsolja és a lelke félálomban ott kószál a domboldalon, melyet réti nyájak kolompja hint be muzsikával. Most jött, alig jött a mezők öléről. Frissen, mosolyogva és rózsaszínűen, mint az első sugár Perzsia hegyein és tisztán, mint a patak vize, melynek tükrében nézegette magát, mielőtt elhozták a király elé. És a király ott áll, előtte, aki fényt és ragyogást eddig csak nyárból és tavaszról meritett magának. És a király elébe jön, sötétén, komoran és félelmesen, mint a dsi-dások, akik félkörben állottak mellette, kinyújtja a kezét és szól: Ezt akarom.

És viszik. Fel a palotába, márványlépcsőkön márványszobákba, szőnyegek, pálmák, selymek és illatok közé, aranyveretű kerevetek, bársony párnák és drágaköves falak közé. Az ágyasházban rózsolajos fürdők várják, piros ruhában hajlongó asszonyok fehér kasmírba takarják, pávatollal legyezik, ámbrával locsolják és megkenik a lábát olajjal. A palotán kívül pedig zsidó rab-szolgák suttogva adják és cserélik a híret: Eszter a király ágyasházában vagyon.

Eszter lakomája. (Florenai gobelin.)

Le festin d' Esther. (Gobelin de Florence.)

Esther suppliant pour le peuple. (Gobelin de Florence.)

Eszter könyörög a népeért. (Florenci gobelín.)

Azután jönnek új szolgáló asszonyok és remegő testéről lefejtve a selymet, könnyű fátylakba öltöztetik és nyakára háromszoros sorban aggatnak drága gyöngyöt. Haját telefonják virággal, ágya fölé halvány világú lámpást állítanak, a függönyt összehúzzák, a függönyt széttárik felette: itt van a király.

A király. Az arca beesett és sápadt, csak az ajka piros, mintha csókok vére permetezne rajta. Az orra görbe, keze száradt és hideg, a szeme fénytelen, tétova és nincs benne mosoly. És Eszter látja és lehunyja szemét, hogy ne lássa. Aztán érzi, hogy vállán végigtipegnek az ujjai és egy lehellet közeledik az ajkához, mely eddig csak a virágok kelyheit érintette. És azt hiszi: jó lenne felugrani, elfutni és elmenekülni, jó lenne megfojtani az ujjakat, melyek fekete haját zilálják, széttörni a gyöngyöket, melyek a nyakon szoronganak, letépni magáról a selymet, a virágot, az egész palotát és menekülni.

És aztán felvillan előtte egy szem, mely biztatást sugárzott belé, mikor a kezét a király kezébe

tette: Mardocháj szeme. És fülébe csendül egy szó, mely népeért sírt, mikor a leányát áldozatnak szánta. És eszébe jut a zsidó rabszolgák serege, Hámán, az, ostorok pattogása, a testőrök ölésre feszített íjja, a vér, a pusztulás, a szenvedés, a földönfutás. És kinyitja Eszter a szemét és mosolyába beletakarja a király ábrázatát. És kinyitja a két karját és belezárja a király testét, mint ahogy tavaszi virágok kelyhébe zárulnak a darazsak. És kinyitja az ajkát és szerelmes szóval köszönti az első csókot, melyet a rabszolgatartónak aranyból dragábbban a szabadságért fizetett.

Csak a testvéreimet ne bántsad, király.

És könny, rabszolgák közt, zsidó páriák közt, Eszter csókja nyomán örömek gyulladnak. A város végén, kertek alatt és árkok mentén menekülő hadak fordulnak vissza és a serkedő hajnalban újjongó szóval vonulnak a király palotája felé. Az udvarnagy szobáiban reggel táján halva lelték Hámánt és a zsidó isten felé muzsika és sírás között száll az imádság és az Eszter dicsérete. A szabadság hozsannája áttör a királyi falakon

és az újjá éledő nép öröme átreszket a szerelem nyoszolyáján, ahol Eszter karjaiban először mosolygott Ahasverus, a perzsák királya.

És Eszter még mindig karjaiban tartja a királyt és a szerte szállott csókok között úgy fekszik mellette, mintha romok közt heverne, ő és az ifjúsága, melyet nem lehet többé felépíteni. Az ablaka alatt szabadságában ujjong a tömeg, ő pedig a mezőkre gondol, honnan hajnal előtt frissen, mosolyogva és rózsaszínűen jött, mint az első sugár Perzsia hegyein s ahol bolyongó nyajak kolompja muzsikál a gondtalanság, az öröm és az ifjúság elébe s ahol ma már hiába fogja keresni a pirkadatban a pásztor, ahogy még tegnap kereste.

És Eszter a királyt nézi, aki elaludt mellette: az ujjongást hallgatja, mely túlharsogja a lelke suttogását és mosolyog az apjára, aki halkán belopódzik az ajtón, leborul az ágya előtt és megcsókolja az Eszter elbágyadt kezét.

LIEBERMANN MANÓ: ÓKORI ZSIDÓ NÉPMONDÁK ESZTER KÖNYVÉHEZ.

ESZTER ÉS HÉGAI.

eg tudták a király udvarmesterei, hogy Mordecháj rejtegeti Hadasszát házában, nehogy a királyhoz elvigyék, ezért eljöttek hozzá és mondták: Ha nem adod ki Hadasszát, még a mai napon halál fia leszel. Mordecháj megijedt, kiadta nekik Hadasszát és elvitték Hégaikhoz, az asszonyok őrzőjéhez.

Megparancsolta a király, hogy eléje vezessék az asszonyok házában lévő összes hajadonokat. És történt, midőn jöttek a leányok, hogy Ahasveros színe előtt megjelenjenek, ránézett az ágya fölött elhelyezett Vásti-képre és mondta: Nem hasonlítasz, meg sem közelíted az asszonyok legszebbikét, Vásti királynét. Térj vissza szüleid házába, mert nem találtál kegyet szemeimben,

Hámán elfogatása. (Florenói gobelin.)

Arrestation d' Haman. (Gobelin de Florence.)

Triomphe de Mardochée. (Gobelin de Florence.)

Mordecháj diadalmenete. (Florenci gobelin.)

hogy Vásti helyett királynővé tegyelek. Így meg-
szégyenülve tértek vissza a leányok szüleik házába.
Mikor azután Hadassát vitték a király elé,¹ őt is
összehasonlította Vásti képmásával, de Hadassza
szépsége és bája csodálatba ejtette, mert hozzá
hasonlót egész életében nem látott és mondta:
szébb vagy az összes hajadonoknál, akiket valaha
láttam! Ne Hadassza legyen többé a neved,
hanem Eszter, mert mikor orcádba nézek, úgy
tűnik fel nekem, mintha az Isztahar csillag tűn-
dőklő fényében gyönyörködne! És megparan-
csolta a király, hogy gyorsan adják ki neki az
illatszereket, az ajándékokat és a hét szolgáló-
leányt, melyek őt a királyi ház részéről meg-
illetik. Hégainak pedig, az asszonyok özöjének,
meghagyta a király, hogy Eszter minden kíván-
ságát teljesítse. Mikor aztán Eszter visszatért az
asszonyok házába, ekkép szólt Hégainak: Ime, te
hallottad a király szavait, amint meghagyta neked,
hogy mindent kívánságom szerint tegyél. Kérlek
tehát, adjál nekem hüvelyes ételeket enni és vizet
inni, de távol legyen tőled, hogy azon ételek és
italok élvezésére kényszerítsél, melyeket a király
nekem kijelölt. Hégai ugyan szabadkozott és
mondta: Én félek királyi uramtól, nehogy téged
szomorúnak és a többi leányoknál soványabbnak
lásson, mert ebben az esetben életemmel lakolnék.
Eszter azonban megnyugtatta, mondván: Béke
veled, ne féljél. Nem leszek sem rosszabb színben,
sem soványabb a többi nőknél, akik a királyi
eledeleket eszik és a királyi borokat isszák.

Hégai teljesítette Eszter kívánságát és Eszter
szépségével, bájosságával mindenkit megnyert, ne-
mes egyszerűségével hódított és az egész király
udvar tiszteletét bírta.

A HÉT NAPJAI.

Hégai sietett és hét leányt állított eléje, hogy
kiszolgálják. Gondolta Eszter, e leányok által
lesz módomban megőrizni a szombatot, hogy
meg ne szegjem. Ezért elnevezte az egyiket¹
Világoskának és szólt: te fogsz vasárnap kiszolgálni.
Szólt a másodikhoz, a te neved Égike, te fogsz
hétfőn kiszolgálni. Te harmadik leszel Kertike és
minden kedden jössz hozzám, te negyedik leszel
Fényike és szerdán teszel szolgálatot. Az ötödiket
nevezte Gyikocska és meghagyta, hogy csütör-
tökön, a hatodik neve lett Bölcsike és ennek
pénteken, a hetedik neve pedig lett Nyugvócska
és ennek szombaton kellett szolgálatot tennie.
A leányok meghajlottak és szóltak, parancsod
szerint fogunk eljárni. Így valahányszor hat nap
leforgása után Nyugvócska jelentkezett, mindig
tudta Eszter, hogy ma van az Isten szombatja
és ő azon a napon mindig pihent, megszentelte
és megtisztelte azt jobban, mint a hét valamennyi
napját. Így tett Eszter a királyi házban való tar-
tózkodása egész idejében. Az összes nők, akik
ismerték Esztert és megfigyelték életmódját, fölőtte

¹ Ezek az elnevezések megfelelnek a bibliai teremtés
története sorrendjének.

csodálkoztak és mindig mondogatták: Íme Eszter jobban tetszik a királynak összes országainak minden leányánál és ha ezer szolgát kérne, azt sem tagadná meg tőle s ő mégis megelégszik hét leánnyal és ezek közül is csak egy-egy teljesít naponként előtte szolgálatot. Felelt ezeknek Hégai. Már sok év óta vagyok a király asszonyházának őrzője, de olyan erényes, dolgos és szerény hajadont, mint Eszter, még sohasem láttam! Jegyezétek ezt jól meg magatoknak és lássátok azt be, hogy nagy bölcsen cselekedett a király, amidőn őt választotta ki az összes nők közül, mert nincs hozzá hasonló derék és jó asszony az egész világon!

MORDECHÁJ ÓHAJA.

Mordecháj nap-nap után el-eljárogatott a királyi asszonyház elé, hogy Eszterrel beszéljen és hogyléte iránt érdeklődjék. Egyszer így szólt hozzá Mordecháj: Közeledik az idő, amikor a király téged Vásti helyébe megkoronáztat, ezért arra kérlek, ne nevezd meg népedet és ne mondd meg származásodat. Eszter csodálkozott Mordecháj szavain és kérdezte, miért kívánod ezt tőlem? Felelt Mordecháj: Ugyebár tudod, hogy a király megharagudott feleségére, Vástira és megölette. Most ha esetleg reád is megharagszik és ismerni fogja népedet és tudni fogja származásodat, akkor haragja ki fog terjedni Izrael összes fiaira, akik birodalmában laknak és megparancsolja, hogy őket is kiirtsák. Szólt erre Eszter: Ha csakugyan úgy volna, ahogy mondod, miért nem haragudott meg a király Vásti népére is és miért nem bántotta azok egyikét sem? Felelt Mordecháj: Ha a király így tett volna, akkor el kellett volna pusztítania alattvalóinak javát és seregének nagy részét. Izrael fiainak száma azonban nagyon csekély az ő országában és szinte gyerekjáték volna valamennyiüket egy nap alatt elpusztítani: Eszter megszívta ezeket a szavakat és szólt: Ervelésed helytálló és igaz, ezért valóban leg helyesebb lesz, ha eltitkolom a nevemet, úgy hogy még Izrael fiai se tudják, hogy a királyi házban testvérük van, nehogy veszély esetében bennem bizzanak, hanem egyedül Istenbe vessék bizalmukat, akinek végtelen az irgalma és aki egyedül tudja megsegíteni mindazokat, akik benne bíznak.

Felelt erre Mordecháj: Áldott légy, leányom, az Istentől, mert szavamat követed és kívánságom szerint cselekszel. Ezzel valóban nagy kegyet gyakorolsz a király birodalmában lakó néped fiaival. Egész bizonyos, ha tudnák, hogy te vagy a király felesége, mihamar fennhéjázó lenne a szívük, lekicsinyelnék Média és Perzsia lakóit, mondván: A király birodalmának minden tartományában szíve szerint való asszonyt keresett és a sok-sok nő között nem talált mást, mint Esztert, népünk gyermekét. Továbbá még arra is

kell gondolni, hogy néped fiai benned való elbizakodottságukban nem félnének a bennszülöttekkel kikezdeni és azokat bosszantani. Az ország lakói ezt természetesen megsokalnák, bántalmakkal illetnék, te a dolgokról tudomást szerezve a király elé mennél, kétszer, háromszor, hogy érdekükben hozzá könyöröggél és a vége az volna, hogy úgy a te, mint a néped becse mélyen alászállna és nagyon utálatossá válnátok szemeiben.

Mostan azonban tudják testvéreink, Izrael fiai, hogy ők idegen országban laknak és nem bízhatnak egyébben, mint tisztességes életmódjukban, egyenes, nyílt cselekedeteikben és szerény, megnyerő fellépésükben.

TITOKTARTÁS.

A király feleségül vette Esztert. Idők multán szólt hozzá: Nevezd meg népedet, mondd meg származásodat, hadd tegyek jót a hozzád tartozókkal. Felelt Eszter: Oh, ne kényszeríts Uram, királyom, hogy ezt megmondjam. Ez az én titkom, nem árulom el. Ekkor levette a király az ágya fölött elhelyezett Vásti-képet és szólt: Ebből is láthatod, hogy nagyon drága, nagyon kedves vagy nekem, nincs tehát okod titkolódní előttem. Mikor Eszter ezután sem nevezte meg népét, nagy lakomát rendezett a király az ország összes nagyjainak és tisztviselőinek, Eszter lakomáját, és kihirdette az egész birodalomban: Esztert tettem királynővé Vásti helyett. Lakomájára meghívom birodalmam összes vezetőembereit és összes alattvalóimat. Eszternek pedig imígyen szólt: Felmagasztaltalak, dícsőítettelek, igen nagyon tisztellek. Ezt a nagy lakomát is, melyet rendeztem csak rólad neveztem, mondván, ez Eszter lakomája. Te azonban milderre ügyet sem vetettél és még a mai napig sem mondtad meg nekem titkodat. Mikor látta, hogy ez sem használt, hogy Eszter még mindig állhatatos és titkáról egy szót sem szól, nagy engedményeket tett tartományainak, olyanokat, amilyenekben azok egyikének sem volt része, mióta a király trónra lépett. Rendeleteket küldött nagy birodalma minden tartományába, melyekben hangsúlyosan kiemelte: Eszter királyné kedvéért kegyes leszek minden rangú és rendű alattvalómhoz. Azután ajándékokat küldött Eszter nevében a birodalom nagyjainak, hogy nagyrabecsüljék és hogy összes népei tisztelettel és szeretettel gondoljanak a királynéra. Gondolta Achasvéros, most ennyi figyelmesség után csak nem fog többé Eszter elzárkózni és megmondja végre származását, megnevezi népét. Eszter azonban ezek után is állhatatos maradt és titkát el nem mondta. Achasvéros belátva, hogy minden fázadozása eredménytelen, felhagyott további puhatolódzásával. Mig elérkezett az idő, Hámán fondorlatainak ideje, és Eszter maga fordult Achasvéroshoz, hogy könyöröggön nála az ő népéért, Izraelért.

DR. NEUMANN ÁRMINNÉ: A HÁZASSÁG.

a bátorságot veszek magamnak, hogy az egyrészt annyit támadott és káromolt, másrészt mégis sokszor oly forrón óhajtott házasságról mint intézményről szóljak, úgy érzületem benső sugallatát követem. Magam, ki a legboldogabb házasságban éltem, egyéni érzésem szempontjából hálával tekinthetek e legmagasztosabb intézményre, mely az emberi és társadalmi lét legfontosabb alaptényezőjét képezi. De nemcsak egyéni szemszögletről óhajtom ez intézményt nézni, hanem az emberi társadalommal szemben kötelességemnek vélem, hogy e szent, a tanításra szánt helyen, a kérdés fejtegetésébe bocsátkozom, azokkal szemben, akik feladatukká tették maguknak, hogy a házasság intézményét becsméreljék és a családi élet ezen egyetlen, szilárd oszlopát, azt a biztos fundamentumot, amelyen az erkölcsi és társadalmi élet fölépül, megrendítsék.

Tudom, hogy nem éppen modern és nem hálás feladatra vállalkozom és egyenesen az ár ellen küzdök, midőn a házasság ellenségeivel és ellenzőivel szemben azt az állítást merem kockáztatni, hogy a házasság intézménye a kultúrának kiinduló- és csúcspontja az emberiség számára és hogy mindent, ami az életben valóban nemes, boldogító és az emberiségre nézve üdvös, elsősorban a házasság intézményének köszönhetjük, mely az állami lét, a nevelés, a szellemi élet, az összetartás fejlesztésének, az önzetlenség érzésének első helye volt.

Egyes árnyfoltok, melyek ez intézmény fényén időnként mutatkoznak, annak jelentőségéből és értékéből nem vonhatnak le semmit, hiszen egyesek csalódásaival szemben a házasság nagyon sok embernek nyújtotta a boldogság teljességét. De hiszen hol van a fény árnyék nélkül, hol van intézmény, melyen a kritika kifogásolhatót nem találna?

Csodálkozhatunk-e hát, ha a házasság, melynek főjellemvonása a következetesség és állandóság, nincs ingyére sokaknak, akik a maradandó kötelék helyett a változatosságot és a maradandót a változóban keresik? Egyesek azon panaszkodnak, hogy a házasság általánosságban nem tartja meg, amit ígér; ragyogó illúziókkal köti meg sokszor a nő, olykor a férfi is a házasságot és mint fata morgana, mely varázslatos tündérképeket tükröztet, rövid idő alatt a semmiségbe olvad szét. Vannak mások, akik azt nézik, hogy sok házasságban a férfi vagy a nő féktelensége, erkölcsi zabolátlansága a házaselet morális vagy materiális alapját megrendíti vagy hogy a férj és feleség összeférhetetlensége, a gyakori egyenletlenkedés a családi békét a gyermekek kárára aláássa.

Kétségtelen, van a modern családi életben sok megrovásra méltó és kivetni való, de miért is az emberek bűneiért mindjárt az egész intézményt felelőssé tenni, avagy p. o. Bebel kívánsága szerint annak teljes kiküszöbölését a haladó emberi kultúra követelménye gyanánt feltüntetni? Még az a jogosult vád is, hogy manapság a házasságok nagy része anyagi természetű okokból lesz megkötve, sokat veszít jelentőségéből szemben azon tapasztalati ténnyel, hogy számításból kötött házasságok gyakran hű kötelességteljesítés következtében és fokozódó rokonszenv folytán erkölcsi színvonalra emelkednek, míg másrészt merő szerelemből kötött házasságok sokszor nagy kijózanodásnak és csalódásnak engedtek helyet. Födolog az maradjon minden körülmények között, hogy az érdekek és hajlamok azon összhangja jusson érvényre, melyet egy mindenre kiterjedő és hosszú időre szóló életközösség igényel és mely idővel igazi lelki közösséggé is fejlődhetik. Hogy ilyen lelki összhang, melynek két emberi lény egyéniségének mélyében kell gyökereznie, nem lehet rövid lejáratra és mulandóságra alapítva, az csak magától értetődő dolog! Ennélfogva a házasság csak az egész életre szóló szövetség jellegét, úgy szólván az örökkévalóság bélyegét kell hogy viselje és e jellegből nyerje magasztosságát, előkelőségét és méltóságát.

Lehetetlennek kell ennélfogva tartanunk azt, amire a modernisták és az emancipált nők törek-szenek, hogy tudniillik a házasság helyébe a szabad egyesülés lépjen. A házasság nem sülyedhet az egyéni önkény színvonalára, hanem szükséges, hogy erős vára maradjon a családnak, mely a társadalmi rendnek ültetvényeskertje és ennélfogva maga is védelemre tarthat jogos igényt. Szilárd törvényeknek kell fennállania, hogy a családi élet el ne veszítse főfontosságú szerepét az emberiség kulturális fejlődésében. A „szabad szerelem“ az legyen a jövőnek jelszava?! Szabad szövetkezés, kölcsönös előnyök reményében, melyek meghiusultával vagy az újdonság ingerének tüntével egyszerűen letörök a sátorfákat és új zászló alatt új egyesülést keresnek, mindig elsősorban féltékeny gonddal őrizve az úgynevezett — függetlenséget. Pedig az őszinte és tiszta szeretet a függőségben nem is lát oly borzasztó veszélyt; igazán szerető asszonyok férjükben nem a zsarnokot látják és a boldogságot nem a korlátlan önrendelkezésben keresik, sőt a férj esetleges zsarnoki hajlamait is az okos — asszony — elnézésével fogadják. Hiszen a férjek zsarnoksága manapság nem is olyan elviselhetetlen, mikor a nőt annyira kényeztetik, dédelgetik túlnagy engedékenységgel tartják, gyémántokkal és drágaságokkal környezik és a társaság központjává teszik.

A házaselet poéziséről éppen Zola — a nagy naturalista író — oly csodálatos szépeket tud mondani. Szerinte nagy, kiváló alkotó szellemek-

nek üdvös fejlődéséhez a legszükségesebb és nélkülözhetetlen feltétel a családi tűzhely, a harmónikus családi élet, mert csak azok teszik lehetővé a rendszeres, biztos munkásságot. A Messalina-ként romboló asszony, aki a férfit előli, szívét összezúzza, agyát fölemészti, mint régies regényalak még megjárja, de a józan felfogás, a tényleges valóság és napjaink ízlése tiltakozik ellene. A jóérzésű, egészséges lelkű alkotó embernek szüksége van arra a megbízható meleg vonzalomra, mely nyugalma őrző és házáat hiven gondozza, hogy abban jól érezze magát és hivatásának élhessen.

A házasság reformálóinak „új etikája“ azonban más nézetet van. Az „új etika“ felfogása szerint a házassági törvények oly irányban változandók, hogy teljeskorú egyének szabad szövetkezésének semminemű akadályai — akár társadalmi, akár legális természetű — ne érvényesülhessen; tehát a szülei beleegyezés is teljesen elveszítse súlyát. Másrészt viszont a szabad szövetkezés megszűnése is teljesen az egyén tetszésétől függjön. Főképpen a nőnek, mint egyéniségnek, teljes elismertetését vélik kifejezésre juttatni ebben. Hogy a nő is önmagát élhesse és kiélhesse önmagát: le kell dőlnie a házasság zsarnoki súlyának, melynek csak előnyeit kell elfogadni, nem pedig terheit is, aminők a háztartás és a gyermekek nevelése. Az utóbbiakat a jó Isten vagy az állam gondjaira lehet bízni. A gyermekekre különösen nagyon haragszanak a reformátorok. Ne legyenek többé törvényes gyermekek, hogy a törvénytelen gyermek fogalma megszűnjön. A férfi és a nő szövetségétől függetlenül az állam gondoskodik a gyermekekről. A gyermekvédelmi törvények oly módon lennének kiterjesztendők, hogy minden gyermekre vonatkozzanak, szóval az eddigieknél még sokkal szerencsétlenebb és még elhagyottabb gyermekekre, akiknek szülei bár vigadnak, jól érzik magukat, de gyermekeikkel nem törődnek. Ellenben csodálkozva halljuk, hogy egyes vadnépeknél, ahol voltaképpen nincs törvényes házasság, ahol azonban, mint az most már tudományosan és statisztikailag be van igazolva, a családi egyesülések monogam jellegűek és az esetek 10 százalékánál élethossziglanok, mert úgy vélekednek a vadak, hogy a gyermekek nevelése mindkét szülő közreműködését igényli; amiért is egy gyermek születése által a családi egyesülés automaticæ fölbonthatatlanná válik. Nem e meglepő a vad népek helyes érzéke és a gyermekekre való tekintete, összehasonlítva azon ridegséggel és közönnyel, melyet civilizált népeknél, szülők a gyermekek iránt, mulékony szövetségre lépők a gyermekkel szemben tanusítanak?!

De még az ősidőkben is a férfi és a nő közötti, a gyermekek és a szülők közötti életközösség az első szociális egységet alkotta, amennyiben már az ősember is, nem nyájakban, hanem családban élt együtt. Mily különös ellentét ennelfogva, ha

ma a családi élet iránt való érzék, melyen minden civilizáció alapszik és amelyben az összes emberi erények teljes virágzásnak indulhatnak, tünedezni kezd az életből és ennek mértéke szerint a szülei tekintélyt is avulni látjuk.

Régi időkben a csoportos család formája uralkodott, melynek vezérelve az anyajog és a törzsanya uralma volt. A későbbi fejlődés folyamán kialakult az egyes házasság és előtérbe lépett az apai jog és természetesen az apa lett nejének és gyermekeinek oltalmazója az egész család által elismert sértetlen tekintéllyel. A házasság létrejött rablás, embercsere vagy vétel útján, amikor a vőlegény a leány apjának a nő értékét megfizette és az apa így kezelt mennél magasabb árt elérni. Igaz, hogy ez nem teljes megbecsülése a nőnek és nem nagyon felel meg a női méltóság fogalmának, de ha meggondoljuk, még ez is kedvezőbb, mint a mai viszonyok, amikor a legtöbb esetben a vőlegényt kell megvásárolni, aki a maga részéről az aranyhalászatnál lehető dús fogásra spekulál.

Herodot szerint az volt a babiloniai szokás, hogy csak a csúnya leányok kaptak hozományt, még pedig olyképen, hogy a leányvásár napján, a szép leányok árából került összegből fölosztottak egy részt a rútak között, hogy azok is kaphassanak férjet. Valóban követésre méltó, szép szolidaritás a női nem tagjai között, aminőt mostanában nem igen tapasztalunk. Ez igazán női testvériség, aminővel ma nem dicsekedhetünk. Voltak már a régi időkben próbaházasságok is, melyek néhány napra vagy évre is kiterjedhettek, tehát modern álmodozóinkat ebben is megelőzték.

Mig azonban a régi időkben a házasság stabilizálására törekedtek, a mi korunkban magasműveltségű férfiak és nők az örök egymáshoz tartozás helyett a pillanatnyi hajlam futólagosságát tartják az ideálnak. Busmenek és Andamánok körében hűséges házaseletet találunk, nálunk pedig a házassági köteleket meglazítandónak és a concubínatus szerű jelleget előnyösnek vélik. Mily helyes Westermannnak, a nagy kutatónak nézete, hogy az irreguláris kapcsolatra irányuló hajlam a civilizáció fejlődésével gyarapodik, mert éppen a civilizáció övezetében ez a zabolátlanságra irányuló hajlam is nagyobb mérvet ölt. Ugyancsak jellemző, hogy a nők egyrésze által napjainkban a családi életben igényelt főhatalom mint a kultúrának egyik kellékét éppen a legkultúváltatlanabb népeknél állott legfőbb virágjában. Herodot úgy beszéli el, hogy a régi egyiptomiaknál is az asszonyok foglalkoztak már a kultúra kezdetleges időszakában iparral és kereskedéssel, a férfiak pedig állítólag otthon ültek és kelmét szőtték. Diodor is azt regéli, hogy ott a nők uralkodtak és a vőlegény már a házassági szerződésben is engedelmességre kötelezte magát nejevel szemben. Liwingstone is azt közli útleírásában, hogy a Zambézi vidéken a nők a nemzetség-

tanácsban ülnek, a férfi pedig neje engedélye nélkül még egy szerződést sem köthet. Ha a férfi nejét megbántja, egyszerűen nem kap enni, hiszen a nő a férfi eltartója. Az Irokézeknél szintén a nő túlnyomó uralma napirenden van, a férfi rettentő zsarnokság alatt áll és a nőnek hatalmában van őt házából kiutasítani. Látjuk különben hány-szor manapság is, hogy azon férj, ki a felesége vagyonából kénytelen élni, nem éppen rózsás életnek örvend.

Ezzel szemben meg kell vallani a férfiak becsületére, hogy az úgynevezett férfizsarnokság kulturált körökben éppen nem oly nagyon borzasztó, sőt a férfiak sokszor angyali jóssággal tűrik kedves feleségeik legfurcsább szeszélyeit és legelviselhetetlenebb rigolyait. És mégis mindegyre csak azt halljuk, sőt ez egy nemrégén Drezdában lezajlott kongresszus alkalmából kifejezésre is jutott, hogy mihelyt a nők választójogukat megkapják, első dolguk lesz a férfi deszpotizmusnak nyakát szegni — és a házassági intézmény megszüntetése érdekében sikra szállni. Steenhop asszony, a női jogok egyik legkiválóbb svéd előharcosa, nem győzött eleget argumentálni, hogy a házasság kiküszöbölése által, mely oly végzetes és veszedelmes a nőkre és a gyermekekre nézve, az emberiség szociális föl szabadulása tért fog hódítani. Egy angol sufragette röpirat révén — *The Womans Charter* — fogalmat nyerünk azokról a ferdeségekről, melyekre e politizáló hölgyek magukat ragadtatják. Nemcsak azt kívánja, hogy az asszony férjétől házbeli működéséért viszonyaikhoz mértén bért kapjon, hanem azt is, hogy a domicíliumváltogatásnál a nő ne legyen köteles férjét követni, vagyis ne tartozzék férjét követni, ha a körülmények azt kívánják, hogy idegen országba költözzék. Hogy a nők ezáltal minden ideális életfelfogással és kötelességtudással ellenkezésbe jönnének, mit törődnek azzal a hatalomvágyó asszonyok? Hogy a legkülönbözőbb vallások ideális és komoly kötelességek körével felruházzák a hitvestárs, a feleség fogalmát, abban ők nem látják az isteni törvény és az egyetemes emberi érzület tökéletes egybehangzását.

Sajnos, hogy a mai közgazdasági konjunktúrák a házasságellenes áramlatoknak kedveznek, de inkább a férfiak házasságellenes állásfoglalásának. Látszólag tehát a körülmények mintha igazolnák a házasság szenvedélyes ellenzőit. De a házasságok száma nem a nők vonakodása következtében csökkent. Inkább a kedvezőtlen gazdasági viszonyok kisugárzása természetesen kihatással van a házassági statisztikára is. A gazdasági élet megrázkódtatásai, inséges évek, nagy drágaságok, kedvezőtlenül befolyásolják a házasságkötések számát. Ez egyáltalán nem meglepő dolog, ha elgondoljuk, mennyi minden kell manapság egy családi otthon fenntartásához. A nagyigényűség, a nőnevelés ferdeségeinek káros eredményei, az ebből eredő szkepticizmus, bizalmatlanság és pesz-

szimizmus, normális viszonyok között is állandóan csökkentőleg hatnak a házasságkötések arányára. Mindezek a tényezők indokoltá teszik komoly embereknel az alapos megfontolást. Ilyen okoknak tulajdonítható tehát és korántsem a házasság ellen mesterséges propagandával szított ellenszenvnek, ha Európa házassuló korosztályba tartozó lakosságának egy ötödrésze házasságon kívül él. Ez a statisztika még kedvezőtlenebb Németország, Svájc, Olaszország, Anglia és Oroszország lakosságát illetőleg. Magyarország 20%-a szintén nem házasodik. Franciaországban 7 per mille a házassulók számaránya. Ez a körülmény megcáfolja azt az elméletet, mely szerint a házasságok nagy száma az ország jólétének és gazdaságának jele, míg a házasságkötések csekély száma az ország szegénységére mutat. Inkább Hippel nézetét fogadhatjuk el, hogy a házassági statisztika hanyatlása a nép erkölcsi lazaságát jellemzi, ami Franciaországra — a *faux menages* hazájára nézve világosan szembeszökő. Erkölcsi okok azok is, amelyek a zsidó vallásban érvényesülnek, midőn annak tanításai oly melegen szállnak sikra a házasság intézménye mellett. A zsidó vallás bölcsei nem azt tanítják, hogy a házasság szükségessége rossz és hogy jobb megenni nélküle, hanem azt hirdetik inkább, hogy aki hitves nélkül marad, annak nincs igazi öröme, élete, áldása. Szerencsés és boldog házasságban nap-sugaras és hálás jelleget ölt az élet, a rideg egoizmus elváltozik és nem sejtett nemes érzelmek fejlődnek ki az emberben. Különösen magasra értékeli a zsidó vallási irodalom a nőt, a nemesítő hatást, melyet a nőnek lényege, család-jára gyakorolhat. Ez életfelfogás nemcsak azt teszi a nő kötelességévé, hogy szorgalmával és övéihez való ragaszkodásával tündököljön, hanem azt is, hogy jötevő kezével támogassa a szegényeket. Az ebben az idealban nevelkedett nőnek kétségtelenül hatása lehetett a jótékony-ságnak azon nagymérvű kifejlődésére, mely a zsidóságot mindig jellemezte, sőt egy időben oly arányokat öltött, hogy színhedriumi határozatokkal kellett megtiltani a vagyon ötödrészét túlhaladó alamiznasztást. Másrészt viszont az is nyilvánvaló, hogy a zsidók üldöztetésük és elnyomatásuk nehéz századait a gettók dohos légkörében erkölcsi károsodás nélkül el nem viselhették volna, ha négy falaik között — lettek legyen azok bármily szegények és disztelenek, az igazi szép és bensőséges boldogító családi élet melegségét meg nem találták volna, ami nekik kárpótlást nyújtott az élet minden keserűségéért. Heine ezt oly jól kiérezte és oly találóan kifejezi, hogy a zsidó a világban bár üldözött volt, zaklatott szegény családi körében hű és ragaszkodó hitvese és gyermekei között boldogságban, királynak érezte magát. A vallását megértő és hitében élő zsidó nő valóban áldás is volt környezetére, éltető jó lelke és boldogító őrszelleme volt a családi hajléknak.

De fájdalom volt! mert a zsidó nő idők folytával nagyon is megváltozott! Megváltozott hit-hűségében, vallási buzgalmában és megváltozott családi érzületében is. A házasságok csökkenésének kétségtelenül egyik oka a mai nő ferde nevelése is. A házas hajlamok helyébe világi hiúság és felületesség lépett. Míg a zsidó nő hajdan a hithűség és meggyőződése bátorságában és örömteljes áldozatkészségében még a férfiakat is felül-multa, addig a zsidó nők egy része manapság vagy teljesen közömbös a vallási élet és minden a zsidóságra vonatkozó kérdések iránt — és ez még a jobbik eset —, vagy egyenesen ellensége a zsidó tradíciónak és egyszerűen mindennek, ami a zsidósággal kapcsolatban áll. E nők más felekezetű asszonyok rossz tulajdonságait könnyű szerrel és örömet elsajátítják, de azoknak erényeit nem akarják magukévá tenni, így például nem utánozzák azoknak vallásosságát, felekezeti hűségét, tévékeny buzgóságát, mely sokszor a fanatizmusig emelkedik, ez a modern zsidó nőkben a saját vallásukra vonatkozólag veszendőbe ment; hiszen még gyermekeik nevelésében is inkább a vallási indifferenzizmusra törekszenek, semmint a vallás szeretetének beoltására, meg-feledkezve arról, hogy jó nevelés vallás nélkül el sem képzelhető.

Ha valahol, hölgyeim és uraim, szükség van egy kis vallásos érzésre, egy házioltárra, melyhez örömben és különösen bánatban menekülünk, úgy a családi életben forog fenn ez a szükség és a nő méltóságnak csak előnyére szolgálhat, ha a nő ennek a házioltárnak, a ház vallásos szellemének öre. Hiszen a nő hivatása, hogy gyermekeiben, mint minden gyermekben, a szendergő vallásos érzést kifejlessze, annak zsenge virágjait a szépségszisz fagyasztó fuvalmai ellénében meg-védje és megoltalmazza, a maga vallásos érzését és altruisztikus érzelmeit gyermekeire átplántálja, hiszen azoknak jövődöbeli sorsa nagy mértékben azon neveléstől, azon lelki harmóniától és erkölcsi egyensúlytól függ, melyet az anya vallási és etikai befolyásának köszönnek. De a nőnek ma-gának is szüksége van a vallásos érzületre, mert ez női erényének, kötelességtudásának, melyek a vallásossággal rendesen karöltve járnak, legmeg-felelőbb bázisát képezi.

Kíváncsnak látszik ennél fogva, hogy a leendő anyák korszerű, vallási neveléséről gondoskodás történjék, a jövő generáció nevelésének érdekében is legalább vallásos gyakorlatok formájában. Intézménnyé kell emelni és rendszeresíteni a köz-művelődési egyesület által kezdeményezett hölgy-istentiszteleteket. E tekintetben követnünk kel-lene a párisi izr. hitközség által inaugurált példát, ahol a szombat délutáni női istentisztelet állandó-sítva van. A vallásgyakorlati és áhitatossági élet a mai viszonyok hatása alatt lassanként áttolódik a délelőttokról a délutáni órákra. A férfiak több-sége és a nők legnagyobb része inkább van azon

helyzetben, hogy egy szombat délutáni istentisz-teleten résztvegyen. Ezzel az intézménnyel eleje volna véne annak a vigasztalan állapotnak, hogy a zsidó női intelligencia igen nagy része a főün-nepeken túl az egész éven át nem vesz részt vallásgyakorlatban. A vallási tanításnak, ha az művelt modorban történik és emelkedett szín-vonalon mozog, főképen pedig ha az elérendő célt következetesen szem előtt tartja, óriási fon-tossága és kiváló szerepe van. Vallásunk magas-szos tanításainak bevése a női lelkekbe és azok-nak üdvös hatása talán hozzájárulna ahhoz, hogy kevesebb volna a boldogtalan női hajótörött, aki a maga hibája folytán elítéli a házasság szent intézményét. Valóban kíváncsnak lenne, hogy hit-községünk ezt az úgyszólván visszahódító, misszió-szerű istentiszteletet annál inkább stabilizálja, mivel azon mindent tagadó „ni Dieu ni maître“ elismerő oldalról már a fiatal lelkeknek meg-mételyezése nagyban folyik. A leányok nevelésé-nél gondolnunk kellene már azok jövőjére is. Mennyi mindenre kellene őket még tanítanunk, mennyit kellene még tehetségeiken és erkölcsi érzületükön fejlesztenünk, mily nemes gondolko-dásukká és jókká kellene őket nevelnünk, hogy a veszélyes áramlatoknak ellenállhassanak és hogy egykor jó hitvesek és céltudatosan nevelő anyák tudjanak lenni. Vallásos meggyőződéssel bíró jel-lemes, nemes gondolkozású és tiszta érzületű művelt nők nem lesznek soha a házasságnak elméleti ellenzői és egyáltalában az igazi nőiesség kiforgatói.

Világos, hogy a női jelenségek magasrafejles-tésével, nevezetesen a nő kedélyéletének és erkölcsi érzületének nemesítésével oly női eszmény köve-tésében, melynek lényege: egyszerűség, jóság, hűség és szeretet, karöltve szerénységgel és okos-sággal, mind oly elemek, melyek vallásunkból meríthetők, megalapozzuk, jobban mondva vissza-hozzuk a boldogító házasság lehetőségét; és ha némelyek a házasság eltörlésével vélik előmozdi-tani az emberi boldogság ügyét, merem állítani, hogy a házasság negálásánál nagyobb szolgálatot teszünk az emberi boldogságnak, ha nevelés útján előkészítjük és lehetővé tesszük azon igazi ideális házasságot, melyet a költő oly szépen jel-lemez: „Nur dort, wo Mann und Weib sich treu und eng umschlingen, da ist der Kreis, der feste Kreis geschlossen, in dem die höchsten Menschen-freuden wohnen“.

Olvasóink figyelmébe! Nagy szolgálatot tesznek olvasóink lapunknak, ha bevásár-lásaik vagy megrendeléseik alkalmával a hirdető cégeknél lapunkra hivatkoznak.

De Roberti: Des juifs cueillant la manne.

De Roberti: Mannátszedő zsidók. (A londoni National Galleryből).

KISTELEKI EDE: A VÉNEK.

A szombatváró szent zsolozsmák zengnek,
A frigyszekrény s az oltár fényben áll,
E kupola, e dísz, csodás szememnek,
Miken a dal keresztülorgonál.

S mikéntha visszhang jönne nagy magasbul,
Ringatni kezd ihletnek szendere,
Látó lelkemre ivre ív magasul
S zenitbe visz az ájtat s szép zene.

S egyszerre im, tovább, ahol már nincsen
S a képzelet olaja elfogyott,
Emlékem megnyit ismerős meghittén,
Egy szűk falusi, kisdéd templomot.

Oly egyszerű ott minden imazsamoly
A félhomályú ablakok megett,
De látni minden péntek este, távol,
Fák lombján át a csillagos eget.

S lehunytt szemem elé mind sorba állnak
Községünk vénei s majd földre ér
Imalepel a vállukon, mint szárnyak,
Szemükben tűz, szakálluk hófehér.

Elém állnak fehér patyolat ingben,
Mit öltöttek nagy bőjtnek ünnepén,
A bús imán átszellemülve szintén,
Amint, mint gyermek néztem őket én.

Azóta mind fehér halotti ruhában
A temetőn kinn sorban fekszenek,
Tavasszal sirjukon akácvirág van
S télen ráhullanak nagy hószemek.

Hogy egy az istenünk s nincs végezetje,
Ott tartanak imájuk kezdetén
És visszatérnek minden péntek este,
Kis templomunkban látom őket én.

BÉLA ENDRE: LONDONI LEVÉL.

alamikor olvastam valakiről, hogy
mikor meglátogat egy nagy kiál-
lítást, elsőízben megnézi általános-
ságban a képeket, másodszor azokat,
melyek őt különösen érdeklik, har-
madszor, negyedszer már csak eze-
ket a képeket nézi meg, kiválasztva, mintegy a
nagy kiállításból egy kisebb magángyűjteményt,
melyet rendszeresen meglátogat, becéz és szeret,
mintha csakugyan az ő tulajdona volna.

Igy jártam én is többszöri látogatásaim után,
a National galleryben, abban a zordon és impo-
záns épületben, melynek egyszerű, díztelen épít-
kezése nem sejteti azokat a kincseket, melyeket
magában rejt. Én is kiválasztottam magamnak
a kb. 1100 képből álló műgyűjteményből egy
kis magángyűjteményt, mely a zsidótárgyú képe-
ket öleli fel. Ezeket látogatom meg rendszeresen
és büszke vagyok rájuk, mintha magam gyűjtöt-
tem volna őket. Meglehetősen sokoldalú ez a kis
gyűjtemény, képviselve vannak egyes hírneves
koraolasz, olasz, holland és francia festők. Néhány-
nak reprodukcióját beküldöm a Mult és Jövő olva-
sói számára, akiket ezek a képek bizonyára érde-
kelni fognak.

Mindjárt a második teremben van egy jelen-
téktelennek látszó kis kép, mely a felületes láto-
gatónak könnyen elkerüli a figyelmét. A XV.
században élő, kevésbé ismert olasz festőnek
Giovanni Battista Cimának „Dávid és Jonathán”
című képe ez, mely a két barátot, Dávidnak
Góliáton aratott diadala után, hazafelé sietve,
ábrázolja. A fiatal és erőteljes Dávid egyszerű
pásztorruhában van, balkezeiben az elejtett óriás
kardjával, jobb kezében pedig Góliát levágott bo-
zontos fejével. Balján a magasabb, sötét hajú

Jonathán lépdel, [lándzsával, harci öltözékben és baráti büszkeséggel tekint Dávidra.

A technika kezdetleges, a ruhák redőzete is sok kifogásolni valót hagy maga után, de az éles konturok és a markáns vonások megkedveltetik velünk a kis képet.

A cinquecentó többi festői közül *Ercole de Roberti*-nek, a ferrarai iskola egyik mesterének, „Mannagyűjtés“-t ábrázoló képe érdekel bennünket különösen. Kezdetleges, monoton színezetű festmény ez. Az alapszín sárga, sárgásak a ruhák, az arcok, a házak, csak a háttér szürkés-kék. A mannat gyűjtő zsidók között kevés a zsidó típus, a baloldalon térdeplő öreg, inkább egy középkori szerzetes benyomását kelti. A mannat, mint csillámló, babszemalakú valamit ábrázolja, melynek ezrei fedik az előtér. A kép baloldalán Mózes és Áron állnak, Mózes pálcájával a manna-gyűjtőkre mutat. Az arcok kifejezéstelenek, az alakok aránytalanok, de sok mozgás van a képben. Különösen érdekes a házak alakja.

Tovább haladva elérkezünk az olasz festőművészet egyik remekéhez, *Guido Reni* nagyszerű

képéhez „Lót és leányai menekülnek Sodomából“. Sötét háttérből emelkedik ki Lót és leányainak alakja. A két leány kezében hamarjában felkapott tárgyak, egy ezüstművű korsó és élelmiszerekkel teli kosár. Az egyik leány intően emeli fel kezét, mintha azt mondaná: Hallottad a szózatot? „nem szabad hátranéznetek!“ Lót bíborvörös köpenyegét, balkezevel a mellén összemarkolva, remekül kidolgozott jobbkezevel előre mutat. A két leányfej, mondhatni klasszikus szépsége, a köpenyek mesteri redőzése, Lót ősz, apostoli arca, a világitás erőteljes pompája, teljes mértékben juttatják érvényre *Guido Reni* művészetét. Az egész kép eleven kifejezésével feledhetetlen hatást gyakorol a nézőre.

A következő, francia mesterek által készített festményekben a cselekmény háttérbe szorul, csak azért vannak rajtuk alakok, hogy a tájképet élénkítsék.

Claude Lorrain, az ismert tájképfestő képe az egyik „Sába királynő behajózása“. Balról egy hatalmas épület romja, jobbról gyönyörű köpalota. Fényes nappal van, a nap sugara csillámlóan, vaki-

Guido Reni: Lót és leányai menekülnek Szodomából. (A londoni National Galleryből.)

Guido Reni: Loth et ses filles fuyant de Sodome.

tóan törik meg a kék hullámokon. *Claude Lorrain* egyik-másik képében „Saul és Dávid Adullam barlangja előtt” már a személyeknek nagyobb szerepet juttat. Itt is azonban a táj szépsége ragad meg leginkább és nem az alakok, melyeknek egyáltalában semmi jelentőségük nincs. Inkább embercsoportok ezek, melyek arra valók, hogy a képet kitöltsék.

Gaspard Poussin, kire *Lorrain* nagy hatással volt, készítette a következő képet: „Isten szózata. Ábrahámhoz”. Az úton egy bokor mellett áll Ábrahám vizzöld köpönyegben, egy angyal előtte, mindketten felfelé mutatnak az ég felé, hol a báránnyelkők csoportosulata Isten alakját sejteti. *Poussin*-re is jellemző az alakok és cselekmény másodrendű szerepe. A kép egyike *Poussin* nagyszerű kompozícióinak. A táj igen szép és regényes, de mesterkéltséggel és zsufolt, mint *Lorrain* képein.

Az idáig megbeszélt művek mind bibliai cselekményt tárgyalnak. Általában vagy a cselekményre helyezik a fősúlyt, vagy, mint a francia mestereknél láttuk, a tájképre. Tulajdonképpen zsidó típust egyik sem ábrázol. Nem úgy, mint kis kollekciónk büszkesége a két *Rembrandt*-kép: „Egy zsidó rabbi” és „Egy zsidó kereskedő portrája”.

A világítás nagy mestere, *Rembrandt*, ebben a két képben is remekel.

Nézzük először a korábbi képet „Egy zsidó kereskedő” arcképét, mely 1650-ben készült. A kép sötétségéből az arc háromnegyed profilja, a jobb kar és a bal kéz válik csak ki. A széles karimájú kalap és a köpeny a háttérrel olvad össze. A vörös és ritkás szőrzet, a kiálló pofacsontok, a dacosan összeszorított száj, a széles nyak, ellenszenvenessé tennék a képet. De a szemek, a gondterhes homlok, a mély ráncok, a szórakozottan gondolkodó tekintet, ellenkező irányban hatnak. Ha szemünkkel erősen hunyorítunk, az arc megelevenedik, a szemek kinyílnak és egyenesen, őszintén tekintenek le ránk.

Többet fejez ki a „Zsidó rabbi” című kép. Gondterhes, éles metszésű arc. Ráncba húzott homlok, magas szemöldök. A fény egyenesen az arcra esik és oda koncentrálja egész figyelmünket. A hatalmas homlok, a mély, nyitott szemek, nagy szellemi intelligenciára vallanak. Merengve, melankólikusan néz a zsidó rabbi és nézése szuggerálólag hat ránk. Nem bírunk megválni tőle, ott állunk, nézzük a fényhatásokat, a sokat mondó és sokat sejtető sötét hatteret, a hatalmas prémes kaftánt, a sokszögletű bársony barettát. Körülötünk emberek járnak, kelnek, meg-megállanak egy kép előtt, meg-megbámulnak egy-egy híres képet, megnézik „A zsidó rabbi”-t is, megcsodálják, de nem értik meg. A zsidóságot évezredek keresztléte ért meg számlálhatatlan sokaságú veszedelem, kínzás és sanyargatás essenciája van ebben a melankólikus tekintetben, melyet csak az, kinek ősei e küzdelmeken átmentek, csak zsidó érthet meg!

London, 1914 február.

Rembrandt: Un rabbin.

Rembrandt: Egy rabbi.
(A londoni National Galleryből.)

DÉVÉNYI EGON: A KÁRPÁTOK KÖZÖTT.

1.

Köztetek, ti zord hegyóriások,
Egy messze, kicsi kertre gondolok,
Ahol most bimbót bontanak a rózsák
És pompáznak a rododendronok.

Hőlepte csúcsok — meg nem ejt varázsuk.
És sirva járom a Kárpátokat:
Hisz elhullatják szirmukat a rózsák!
S a fenyőerdő búsan bólogat...

2.

Te kis fehér lap, mit remegsz kezembe?
Köröskörül csak néma, nagy hegyek.
Lásd: telerólak fekete betűkkel...
Beléd lehelem most a lelkemet.

Kedves lapocská, vidd el messze földre
Erdők zúgását, fenyők illatát!
... És valahol egy fáradt öregasszony
Kicsiny szobájában a városi alkony
Szebben, vigabban suhan át.

BRÓDY MIKSA: EMLÉKEZÉS. AZ EMLÉKRŐL ÉS A VERÉSRŐL. (CSEVEGÉS.)

Emennyiben minden jóra való felolvasónak tekintettel kell lennie a hallgatóság idegeire és nem szabad visszaélnie úgynevezett türelmével, máris azzal nyugtathatom meg önöket, hogy rövid az emlékezőtehetségem! rövid és illedelmes, hogy méltó legyen az önök díszes gyűlekezetéhez, ne nagyon fássza a kedélyüket és megőrizze magának azt a figyelmet, mely a mű befejezésekor a következő elismerő nyilatkozatra ragadja majd önöket:

— Hál' Isten! elég rossz emlékezőtehetsége van ennek az úrnak!

Voltaképen azonban mindig is úgy volt a világon, hogy addig nagyszerűen emlékeztek az emberek életük elmúlt eseményeire, amíg egyszer nem kellett azokat közölniök a nyilvánossággal és körülbelül mindnyájan úgy vagyunk az ilyen dolgokkal, hogy épp olyankor nem jut valami az eszünkbe, mikor elmondjuk valakinek... rendesen ott akadunk meg, ahol kezd a mese érdekessé válni, fürgén csattognak ujjaink és így kiáltunk fel:

— Borzasztó!... épp a legjobbat felejtettük el... a legérdekesebbet!

A hallgató savanyúan mosolyog és gondolja magában:

— Igen és én kénytelen voltam az unalmas részt végighallgatni csupán azért, mert neki épp az unalmas eseményekre van emlékezőtehetsége.

Ha ezeketán el kell gondolnunk, hogy az öreg marsall, vagy a finom diplomata, vagy Madame la Duchesse, aki egész életén át, ha bottal verték, sem emlékezett a legutolsó szeretőjének a nevére, vagy arra, hogy milyen izzel készítették számára a mai ebédet a nyulat, hirtelen íróasztalához ül és három kötetnyi memoárokat szerkeszt, tisztában lehetünk azzal, hogy milyen alapon nyugszanak ezek az emlékezések.

Az emlékezőtehetség a legfurcsább organizmus az egyéni életben. Vannak emberek, akik szabályozni tudják az emlékezőtehetségüket. Ezek közé tartozott például a megboldogult nagyanyám. Jelentkezett egy ízben nála — nyilván koldulás végett — egy régi ismerőse. Megboldogult nagyanyám patriarchális merevséggel nézett végig a fakult hölgyön, aki bizalmas mosollyal tekintett fel öreganyámra...

— Hát nem ismer? — adta fel meleg hangon a vendég a kérdést.

Öreganyám riasztó fagyossággal felelte:

— Honnan ismerném, amikor már húsz esztendeje nem láttam. Viszont, hogy például magamról beszéljek, az én memóriám egyáltalán megbízhatatlan és ez az ok rendszerint végtelen kellemtelenségekbe sodorja az embert felebarátjával szemben. Íme a közismert, majdnem banális történet.

Nyugodtan sétálok az Andrassy-úton, tekintetem közömbösen síklík végig a járókelőkön, amikor egyszerre csak elébem toppan a kellemetlen és legismeretlenebb idegen. Ugyanakkor, amikor elébem toppan, egyszersmind vállon üt és bemosolyog a szemembe...

— Szervusz! — kiáltja.

— Szervusz, — felelem révetegül, szomorúan, majdnem betegem.

Ebbe aztán illenék neki belenyugodni, mint ahogy én belenyugodtam az ő te szervuszába. De nem! Ő gyanakszik... Én, aki igazán nem ismerem őt, nem gyanakszom; ezzel szemben ő, aki teljesen tisztában van velem, vad gyanakvással mereszti szemét rám és így szól:

— Fogadjunk, nem tudod, ki vagyok!

— Dehogy!... Hogyne!... Hogyne tudnám!... Nem is fogadok, mert aki biztos a fogadásában, ne fogadjon... Én biztosan tudom, hogy te ki vagy...

— Na hát akkor csak ki vele! Ki vagyok?...

A helyzet irtózatoss; mert most már teljesen ki vagyok szolgáltatva neki. Egy rettenetes nagy ürességbe, feneketlen mélységek örvényébe kell beugranom. Nyöszörögve mondom hát:

— Persze!... Hogy ki vagy?... mondd kérlek... Nem vagy te egy olyan magas, szöke, beretvált arcú.

— Nem vagyok, — feleli diadalmasan. — Látod, nem tudod, ki vagyok.

— De... de! — kiáltom — egy alacsony, nagy szakállas...

— A nevemet! — ordítja ő — a nevemet!

— Lajos! — mondom gyorsan és vaktában.

— Hát nem is igaz; Samu vagyok. És máskor légy szíves megismerni, ha az utcán találkozol velem.

Elbúcsúzik tőlem és egy óra múlva aztán minden eszembe jut. Eszembe jut Samu és az a rongyos, térdig érő bársonynadrág, melyet harminc év előtt hordott és az öreg tanító, aki héber jogtudományok ismeretére oktatott és a város, ahol laktam és az a rengeteg sok verés, amit pedagógia címen juttattak hozzám és amelyet most — e felolvasás alkalmával — köszönettel nyugtázok a nyilvánosság előtt... Emlékszem!

Milyen romantikus öreg házikó volt az! az ablakok foltozottak voltak; gyenge szellő már megreszkettette őket és marazmusukban mintha a föld alá kíváncsoztak volna. Ebbe a házikóba vitt el az édesapám hétesztendőskoromban. Mert ez a házikó volt az iskola. Egy keskeny szobába léptünk be; a keskeny szobában volt egy hosszú asztal, amely körül velem egykorú ifjak ültek rengeteg melankoliával és borzasztó piszkosan, mélabús arcukat az ősz szakállú mester felé fordították és mukkanni sem mertek. A mester szeméből jóság, a kezéből pedig egy jól kifejlődött nádpálca sugárzott időnként feléjük; azt hiszem, viccből. Első impresszióm az volt, hogy félek ezen

a helyen maradni; ez az impresszióm aztán hűséges kísérőm volt mindaddig, míg jóságos öreg talmud-mesterem pedagógiai fennhatósága alatt állottam.

Szép idők voltak! Reggel nyolctól este hatig jogtudományi fejtegetések arról a kérdésről, hogy minő komplikációk állhatnak be arra a nem remélt esetre, ha egy tojás véletlenül ünnepnapon születik. Mintha egy tojás nem volna tökéletesen olyan, mint a másik. Szóval mivel hogy egy tojás bona fide ünnepnapon született, legalább fél esztendőn keresztül vert minket ősz mesterem, akit Isten nyugosztaljon sirjában és jó sarokhelyet biztosított számára az asztalnál, melyre majdan a leviatán nevű halat fogjuk díósmártásban fel-tálalni. Ősz mesterem ama kedélyesek osztályába tartozott, akiknek elve volt castigare ridendo mores, nevetve javítani az erkölcsöket. Értendő ez-alatt az, hogy valahányszor nádpálcája piros sávot rajzolt végig a gyerek hátán és a gyerek ajkáról rettenetes jajgatást fakasztott, ő nevetett, mert mint mondtam, viccből verte a fiúkat. Hát kérem; egyik vicc kergette a másikat!

Egy tojás, amely ünnepnapon születik, volt az én első talmudérdeklődésem tárgya. De hogy milyen érdekes dolgok fejlődnek eme eshetőség megvalósulásakor, arra nézve cserben hagy a memóriám és már előzetes engedelmyükkel mel-lőzni fogom azoknak a fejtegetését.

Inkább azokról fogok röviden megemlékezni, akiket végzetük társaimul rendelt a chéder meg-próbáltatásaiban. Ott ültek velem együtt a hosszú asztal körül, félszemükkel az óriási könyv betűire sandítva, másik félszemükkel a mester botját lesve, hogy alkalomadtán egy-egy artistikusan ügyes mozdulattal védjék ki a rájuk zuhanó csapásokat. Szemükben ott égett már a korai lázadás forradalmi tüze, de a szívük gyermekded gyávaságot parancsolt rájuk, hogy nyugodtan tűrjék a sebeket, amelyeket a tudással való csaták közepette szenvedtek el.

Nyilván unalmasnak fogják a tisztelt hölgyek és urak tartani, hogy ebben a csevegő felolvasásomban gyermekkorom emlékeit csupán a botbüntetés eseményeivel tudom gazdagítani. Szolgáljon mentségemül az emlékezés kényszerűsége, a memóriának az a különös sajátsága, hogy a tudományt, melyet fejünkbe vertek, képtelen magában megtartani, de az eszközt, azt mind-örökre megőrzi. Nem csoda hát, hogy amikor fentemlített Samu negyedszázad eltelte után hirtelen felmerült előttem a múltból, elsősorban azok a verések jutottak eszembe, melyek Samuval voltak összefüggésben és szoros egységben voltak és vannak vele, tőle el nem választhatók, emlé-kétől el nem különíthetők. Samu és a verés az nekem egy még akkor is, ha Samu esetleg ma már tekintélyes hitközségi elnök, vagy még tekin-télyesebb hitközségi harsonázó a nagy ünne-pekén...

Ősz mesterem a botbüntetés három fokozatával

nyújtott változatosságot egyhangú életünkben. Az első fok csak szelid hajtása volt a második foko-zatnak, mely viszont a harmadik fokozattal szem-ben volt kénytelen keménység tekintetében meg-hajolni. Ha a tanuló azt kapta rajta a mester, hogy nem adózik túlságos figyelemmel előadá-sának, ebből kifolyólag származott az elsőfokú büntetés. A mester ilyenkor megkérte áldozatát, hogy nyújtsa feléje a tenyerét. A kinyújtott tenyér nem sokáig lógott hiába a levegőben, mert a következő pillanatban magnetikus erővel von-zotta magához az ősz mester pálcáját, mindaddig, míg végigtutott rajta a piros festék.

Másodfokú büntetés akkor esett, ha a tanuló ama oktatását nem volt képes agyába befogadni. Itt a tenyér már nem játszott szerepet; mert amit a tenyér még kéjjel eltűr, azt a köröm nem bírja el; aminél fogva a másodfokú pálcázás az egy csúcsba csomósított köröm irányában történt.

Ha a tanuló ellenben a feladott leckét sem tudta, ebben az esetben a büntetés némileg kompli-káltabb volt, amennyiben a pálcát a minden külső disztől megfosztott, ruhájából kivetköztetett ama testrésze volt némi impresszióval, amelyek miatt annak idején a székeket és fotelleket találták fel.

Es itt nyer memóriámban élesebb reliefet az én Samu nevű ismeretlen ismerősöm esete. Samu szelid és főleg csendes fiúcska volt, aki a sors csapásait némi melankóliával fogadta és minden-nap öngyilkos akart lenni, mert a ruhájáról le-vagdosott gombokat hazard gombjátékon elvesz-tette. Ezt a játékot ugyanis valamennyiünk szen-vedéllyel művelte a szabad órákban, de egyikünk-nek sem volt olyan peche benne, mint Samunak, aki két hét lefolyása alatt háromszázhusz Ferenc József-gombot vesztett el a végzett és balsors üldözése folytán. Elkeseredett ember volt Samu ez-időtaján! És a nadrágján csak egy volt a gomb.

Egy szép reggelen ősz mesterem különös jó-kedvében volt és kijelentette, hogy nagy kihall-gatást szándékszik rendezni. Valamennyiünk szí-vében fagyni kezdett a vér ez ígéret hallatára és mély csendben, halottápadtan ültünk a helyeinken, néma imádsággal az ajkainkon, vajha ne minket érne a fenyegető tajfun szele. Ősz mesterem jó-ságos tekintete végigsuhogott rajtunk... vész-tjóslo csend...

— Samu! — hallatszott egyszerre. — Lássuk, mit tudsz. Mondd el szépen a tegnapi részt.

Valamennyien Samura néztünk és láttuk, hogy szeme alá mély karikák húzódtak és a tüskés haja égnek meredt.

— Na halljuk, Samu! — ismételte ősz mes-terünk.

Samu hipnotizáltan kelt fel helyéről és kilépett a padból.

— Na halljuk, halljuk! — hallatszott megint ősz mesterünk ajkáról.

Samu egy ideig szótlanul állt az ősz rabbi előtt, majd lehajtotta fejét és aztán... aztán

minden fölösleges idővesztés elkerülése céljából egy hirtelen mozdulattal elvesztette a nadrágját... Igen, most már emlékszem a Samura.

Egészen pehelyszerűleg, vérszegényen kóvályognak agyamban ezek az — öskori emlékek — néha buborék módjára dagadnak meg lelki látásom előtt, hogy nyomban a semmibe foszoljanak, az egészből nem marad meg más, mint öreg rabbim szelíden mosolygó tekintete és sokszor világfájdalmas elmélázása, mely az évezredek elnyomásos szenvedésének atavisztikus érzéséből és egy krónikus vesebántalomból fakadt. Azt hiszem, hogy ő volt a múlt század utolsó romantikusainak egyike, még azok közül való, akik Esther ünnepén egy-egy hervadt heringet küldözgettek ünnepi souvenir gyanánt a jó ismerősöknek.

Ő utána már a modernnek jöttek, mint például a hitoktató úr, aki talmud helyett hittant, biblia helyett erkölctant adott elő a katedrálról és elég jól gyümölcsöző fanatizmusával és erkölcsi szigorával pótolja a liberális rabbi elmés botbüntetésait. A modernség fájdalmas és kiábrándító csalódásként csapolódik le a fantáziámban. Vele szemben a romantikus korszak olyan, mint a jóízű őshumor, a friss vicc a raffinált és savanyú elmésséggel szemben. Az utóbbi a látszólag finomabb, nyárspolgárok előtt tetszetősebb, az előbbi a közvetlenebb, a kedvesebb, a tehetségesebb, a frappánsabb. Ugyanigy vagyunk a modernséggel; nincs benne romantika és nincs benne humor — úgynevezett szellemesség van benne —, mert ez a legkönnyebb. Nem vették-e még észre, tisztelt uraim és hölgyeim, hogy az igazi zsidó vicc a romantikusabb korszakból való? Ha mélyebb belepillantást engedünk magunknak azokba a jóízű adomákba, melyek így kezdődnek: „Két zsidó utazik a vonaton...“, azt fogjuk tapasztalni, hogy az illető két utas feltétlenül a régi divatú zsidókhoz tartozik, vagyis a romantikus fajtához.

Mindezekkel kapcsolatosan nem is lehet kétség tárgya, hogy a chéder öreg rabbija az ő nádpálca-rendszerével és abbeli őshumorával, hogy a testi fájdalmak iránt nem volt érzéke, kedvesebb emlékként domborodik ki memóriámban, mint későbbi hitoktatóim, akik már pedagógiával dolgoztak és ugyanannyi ridegséggel tartották magukat távol tőlünk gyerekektől, mint a mennyi szeretettel náspágotl el minket annak idején az ősz mester.

Nem mondom éppen, hogy visszavágyódom azokra az időkre, melyekről itt elbe-

szélgettem, de kétségtelen, hogy kedves nekem rájuk emlékezni. Ez természetes is; az emberek meglehetősen előszeretettel viseltetnek a dajkájuk dala iránt, anélkül hogy magát a dajkát is belevonnák érzésükbe. Részemről meglehetősen zavarban volnék, ha úgy hirtelen megjelenne előttem a dadám és arra kérne, hogy mindazt a szeretetet, mellyel annak idején elhalmozott, most visszaadjam neki. Nyugodjunk meg tehát abban, hogy a régi jó idők elmúltak és elégedjünk meg az emlékekkel — ha van.

Nekem például rendkívül sok emlékem van gyermekkoromból; a hiba csupán az, hogy nem emlékszem rájuk. Így van aztán, hogy egy alig negyedórás felolvasás keretében szerény felolvasójuk annyit cseveg az emlékről és annak filozófiájáról, de nem beszél tényekről, emlékezetes eseményekről. De egyébként mennyi érdeklődésre tarthat számot jelentéktelen személyiségem multja a nagy nyilvánosság előtt, amely természetes és megérdemelt közömbösséggel van intim események iránt. Mit törődik a legtürelmesebb közönség azzal, hogy egy szerény felolvasó mennyi verést kapott gyermekkorában, hányszor volt szerelmes suhanckorában és melyik szigorlaton bukott el deákéveiben.

Ami azonban a megbocsátás mázával vonja be az én kissé szerénytelen szereplésem az Omike diszes közönsége előtt, az a faktum, hogy amikor az író visszaemlékezik a multjára, legélesebben azok a forró emlékek rajzolódnak szeme elé, amelyek az ő zsidó fajtája szerves életéből fakadnak. És az a kis cinizmus, mellyel eme dolgokat önök elé tárni bátorkodtam, de az a szeretet is, mellyel az emlékeket tartogatom magamban, zsidó vonás, faji tulajdonságom, ami menthetővé teszi önök előtt, hogy egy ideig unatkoztak rajtam.

Hohenemsi zsidó utca a Sulzer-házaz.

Rue des juifs à Hohenems.

HANS HESSE: HOHENEMS.

jövő hó elején a tiroli és voralbergi országos rabbinátust, melynek székhelye hosszú időkön át Hohenemsben, a monarchia legnyugatibb zsidó közösségében volt, Innsbruckba helyezik át.

A hohenemsi zsidó község eredete messze évszázadokra vezethető vissza. Az első történeti adatok a Voralbergben letelepedett zsidókról a XIV. századból valók, de a zsidóknak első állandó letelepedése csak 1617-ben vette kezdetét, amikor Hohenemsi Caspar birodalmi gróf, évi védelmi adó lefizetése fejében megengedte az akkor Ausztriához tartozó örgrófságból Burgauból származó kis-számú zsidóknak, hogy földjén letelepedjenek.

A védő levél, amely ezt a letelepedést dokumentálja, különösen érdekes, mert más ilyenfajta okiratoktól eltérően, semmiféle, a zsidókra nézve megalázó pontokat nem tartalmaz.

Ennek a legrégebbi védőlevélnek köszönhető, hogy Hohenemsben nem fejlődött szigorúan vett gettó, habár a zsidók házaikkal az idők folyamán külön utcát alakítottak, amelyben 1772-ben a még ma is fennálló zsinagóga épült.

1617-ben újabb zsidó betelepülések történtek és a zsidók hosszú ideig a legjobb viszonyban állottak

La synagogue de Hohenems.

A hohenemsi régi zsinagóga.

Fresque dans la synagogue de Hohenems.

Régi freskó a hohenemsi zsinagóga mennyezetén.

patronusukhoz, míg Ferencz Károly gróf 1676-ban minden különös ok nélkül, hirtelen az összes zsidókat kiűzte birtokáról. Tizenkét évvel később ugyanez a gróf ismét befogadta az elűzött zsidó családokat —, főképen, hogy zilált anyagi viszonyait a zsidók pénzével rendezze.

A hohenemsi zsidó község multjának egyik legrégebbi tanuja a temető, az úgynevezett „Schwefel“-ben. A sírkövek, különösen amelyek az elmúlt század első tizedeiből származnak, a német empire és a későbbi biedermeier egyszerű, nemes stílusát hirdetik. Magas reliefekkel, finoman ívelt oszlopokkal, urnákkal és koszorúkkal vannak díszítve, amiket ama kor úgy szeretett. A későbbi értékes sírkövek a község anyagi jólétét hirdetik.

A szépség és nemes egyszerűség iránti érzék, amely a temetőből és a sírkövekből szól felénk, az 1772 felé épült templom formáiban éppúgy, mint az 1800 körül származó előkelő zsidó házak stílusában is megnyilatkozik.

A zsinagóga tiszta termésköből épült, szép, kereken ívelt ablakai nagyban hozzájárulnak az esztétikailag tökéletes összbnyomáshoz, amelyet az arányos, órastoronyban végződő manzardtető nagyban támogat. A zsinagóga sziluettje az utca

Elkan Theodor hohenemsi
hitközségi elnök.
M. Th. Elkan président du consistoire
de Hohenems.

Dr. Link József Tirol és Voralberg
országos főrabbija.
M. le docteur J. Link rabbin
de Tyrol et Voralberg.

Dannhauser Wilhelm innsbrucki
hitközségi elnök.
M. W. Dannhauser président du
consistoire d'Innsbruck.

képében az összes nem-zsidó hohenemsi lakos-
ságnak is kedves. Különös említést érdemel a
zsinagóga belső díszítése. Mindenekelőtt feltűnnek
a zsidóknál szokatlan mennyezetfestmények. Ezeket
egy a zsidók iránt barátságos indulattal viseltető
állami hivatalnok tanácsára készítették. A nagy
középkép a Szinaj hegyi kinyilatkoztatást ábrá-
zolja, elől a zsidók sátraival. Magasan a Szinaj
fölött a felhők közül hatalmas kéz nyúlik ki a
két kötéblával. Az előimádkozói hely fölötti kép
a fény teremtetését ábrázolja, míg a keleti falon
gomolygó felhők között villámok cikáznak.

Ahol a falak a tető iverével találkoznak az
északi és nyugati oldalon, 5—5 ovális alakú képpel
vannak díszítve. Figyelemreméltók még a szép
és izléses stukkgirlandok a falakon és a tetőn, a
XVIII. század magasan fejlett díszítő művésze-
tének bizonyítékai.

A zsinagóga még igen értékes és művészettör-
téneti szempontból érdekes tóra-ékszerekkel, csillá-
rokkel és himzésekkel bír.

Miként a zsinagóga, a régi Hohenemsben épült
magánházak is mentesek minden hivalkodó díszítől;
de még ma is építőik valóban előkelő szellemének
dokumentumai és követésreméltó mintái a kényel-
mes, barátságos polgári lakóháznak.

A polgári háznak ugyanezen büszkén és ne-
mesen egyszerű típusát képviseli Theodor Elkánnak
lakóháza, valamint a Brunner-féle ház, amelynek
belső berendezése is az elmúlt század első tizedeinek
átszellemült, finom stílusát hirdeti. A Brunner-
családnak ma már egy tagja sem él Hohenemsben.
A Bécsben élő Luzian Brunner elismert pénzügyi
kapacitás és a cionista mozgalom nagy harcosa.

A Löwenberg-család háza érdemel még említést,
amelynek külseje a voralbergi építési módnak
jellegzetes vonásait mutatja.

A hohenemsi zsidóság nagy társadalmi érzé-
kenél fogva — a már említett családokon kívül
a Rosenthal, Löwengart, Guygenheim, Hendle
családok is gazdag alapítványokat adományoztak
— természetes, hogy a zsidó községnek szépen be-
rendezett, kényelmes szeretetháza is van.

A hohenemsi zsidóság általános nagyrabecsült-
sége, belső kvalitásaikon kívül, nem kevésbé annak
tulajdonítható, hogy nagy gondot fordítottak az
oktatásügyre, mindig szem előtt tartva, hogy a
korral haladjanak. A zsidó iskola nyilvános jel-
leggel bírt és hosszú időn keresztül számos keresz-
tény tanítványa is volt. Utolsó vezetője M. Feder-
mann, a kitűnő pedagógus, az elmúlt nyáron
ötven évi munkásság után nyugalomba vonult,
nem, mert elfáradt hivatalában, hanem mert
Hohenemsben nincs már zsidó iskolás gyerek.

A hohenemsi hitközség az első évtizedek ki-
vételével a nem orthodox, de belsőleg erős, szabad
zsidóságnak és az öröklött hit örömteljes, egyenes
bevallásának képviselője.

Bár néhány külső formát levetettek, a hohen-
emsi istentisztelet egyike a legszebbeknek. A község
egyik legnagyobb fia, a híres Sulzer, a régi zsidó
dallamokban olyan hangulatot lehelt, amely min-
denki előtt, aki hallotta, feledhetetlenné teszi azokat.

A község papjai Izráel Lissától és a nagy refor-
mátor Abraham Cohntól kezdve mind olyan
férfiak voltak, akik alapos héber tudást világi
műveltséggel egyesítettek. Az utolsóelőtti rabbi
dr. Aron Tänzer feledhetetlen érdemet szerzett a
község minden tekintetben kitűnő és kimerítő
történetének megírásával („Die Geschichte der
Juden in Hohenems“), amely műből ezen leírás
adatai is származnak.

A hitközség mostani lelkipásztora, aki 8 évi
hoehenemsi működése után most az Innsbrucki

hitközség élére kerül, dr. Link József, a híres nagy-
tapolcsányi rabbinak unokája és a néhány év
előtt elhunyt rabbi Bernhard Linknek fia.

Mint atyját, úgy őt is, aki családjának híthű,
orthodox tradícióiban nevelkedett, erős tudásvágy
hatja át. Nem elégszik meg az átlagos standarddal,
kiváló éleseszű talmudtudós, akit egész Voralberget
és Tirolt átfogó községterületén túl is nagyra
becsülnek tudása és az átlagot messze felülmúló
egyénsége miatt.

A megváltozott viszonyok elszólítják e helyről,
amely évszázadokon keresztül virult és amelynek
fénye most letűnt, hogy az oly hosszú időn át
birt elsőseget új, boldogabb községnek adja át.

SIMONOVICS DÁVID: AZ IDEGEN.

Ősnép sarja vagyok messze idegenből,
Letűnt világ árnya kíséretett híven;
Görnyedt volt már hátam s elgyöngült mellemben
Ősrégi-új álmod rejtegetett szívem.

Egyedül bolyongtam hosszú vándorúton,
Idegen volt minden, hová lábam lépett,

Maison antique dans la rue des
juifs à Hohenems.

Egy régi ház a hohenemsi
zsidó utcában.

Cimetière des juifs à Hohenems.

A hohenemsi zsidó temető.

Nem volt velem más csak árnyékom és álmom,
S nem láttam csak hideg, bántón rideg képet.

S fellegfödte égből rejtett fény tört elő,
Észak zordonában meleg lett a lelkem,
Fényhullám felkapott, ölében pihentem,
S meggyógyult, behegedt sok, sok seb, vérező.

Ősnép sarja vagyok messze idegenből...
Társamul szegődött kedves, bajos leány,
Rögborított úton az esti szürkületben
Megláttam őt édes mosollyal ajakán.

Esti dalt dudoltam, csendes volt már minden,
Lehajtá keblemre a fejét szelíden,
Mélyből jövő dalom új volt még fülének,
S csodás visszhang támadt lelke mélyiben.

S jött a reggel aztán, fény özönlött széjjel;
Ő dalolt már mostan, némult ajkam zárva...
Árnyak fia vagyok, elmulás a dalom —
Maradtam, ki voltam, — elhagyatott árva!...

(Héberből: Juhász Mór.)

A MULT ÉS JÖVŐ STRUCK-KIÁLLÍTÁSA.

Struck-kiállítás, éppúgy mint a Mult és Jövő eddigi kiállításai, elejétől végéig a siker jegyében folyt le. Nemcsak a Mult és Jövő évről évre nagyobbodó, erősödő publikuma körében, hanem a művészet iránt érzékkel bíró körök minden rétegében osztatlan erős érdeklődés nyilvánult meg a Struck-kiállítás iránt. A megnyitás napja érdekes és a beavatottak számára tarkaságában és speciális jellegében ritka képet nyújtott. Mintha az unifikációtól irtózó magyar zsidóság ezen a napon a két különböző partot könnyed és merész ívben összekötő hidat talált volna Struck meleg, zsidó művészetében. Sok hithű orthodox zsidó is eljött, hogy gyönyörködjön abban a művészetben, amely Európa talán legkonzervatívabb zsidó művésznének zsenialitását hirdette. Olyan emberek, akik egyébként távol tartják magukat a művészettől, mert hisz a zsidóságban csak a régi nagy értékeket leromboló modernség teremtett művészetet. De Struck egyénisége ezeket is ide vonzotta az új, ismeretlen és mégis oly könnyen megoldható fogalmak ingerével. Mikor aztán Struck személye ide vonzotta őket a Könyves Kálmán szalonjába, Struck művészete is ismerős, meleg hangokon szólt hozzájuk.

Láttunk öreg, szakállas zsidókat, akik elmerülve és álmodozó mosollyal az ajkukon állottak egy-egy, finoman megrajzolt zsidó tanulmányfej előtt.

Es mellettük a legnagyobb modern műértők egyike, báró *Dírsztay* Béla és a grafika legkompetensebb magyar tudósai, *Térey* Gábor udvari tanácsos, a Szépművészeti Múzeum igazgatója és dr. *Meller* Simon, a múzeum grafikai osztályának vezetője állottak, akik már nemcsak Struck témáit és egyéniségének ritka vonásait értékelték, hanem művészi felfogásának nemességét és azt az artisztikus önmérséklettel teli hangot, amely Struck minden lapjának speciális karaktert ad. A Szépművészeti Múzeum képviselői két óra hosszat nézték a kiállítást, egyes lapokra, különösen az új tájképekre megjegyezték, hogy a modern grafika legszebb művei közé tartoznak és Struck mindjárt a kiállítás megnyitásakor abban a kitüntetésben részesült, hogy egyik képére ki lehetett függeszteni a sok művésztől oly forrón áhított kis cédulát: „Megvette az állam.” A Szépművészeti Múzeum egyébként már évekkal ezelőtt is vásárolt két képet Strucktól.

A Könyves Kálmán termei többször teltek meg és ürültek ki az ünnepélyes megnyitó estéjén. Az érdeklődő közönség csak úgy hullámozott be és kifelé és a Mult és Jövő vendégei között ott láttuk a budapesti zsidóság elitjét, valamint a művész és műértő világot felekezeti különbség nélkül. *Jankovich* kultuszminiszter és *Ilosvai* állam-

titkár egy esti ülésre való hivatkozással kimentették magukat szerkesztőségünknel. Helyettük megnyitotta a kiállítást *Majovszky* miniszteri osztálytanácsos, a kultuszminisztérium művészeti osztályának kiváló vezetője, aki Struck művészetéről mint régi kedvelt ismerőséről emlékezett meg. De nemcsak az ünnepélyes megnyitáskor, hanem azokon az előadásokon is, amelyeket a Mult és Jövő a Struck-kiállítással kapcsolatban rendezett, minden alkalommal zsufolásig teltek meg a Könyves Kálmán kiállítási helyiségei. Minden külön meghívás és sajtókommunikék nélkül, egyszerűen csak februári számunkban közzétett programmunkra gyűlt össze egymásután négyszer az a nagy publikum, amelynek gyönyörű tüneménye a Mult és Jövő mellett jóleső elégtételül szolgált fáradozásunkért.

Hermann Struck bemutatta vetített képekkel a különböző grafikai technikákat, amit a közönség a pompás és világos előadásból teljesen megértett és élvezni tudott. *Karl Schwarz*, az ismert berlini műtörténész a kiválóbb zsidó művészeknek főleg zsidó tárgyú műveit mutatta be vetített képekkel, mély esztétikai magyarázatokkal ellátva. *Beregí* Armin, a Zsidó Szemle szerkesztője pedig kiváló értékű előadásában a zsidó művészet problémájának lényegével ismertette meg a közönséget, amely lelkes óvációkkal tanusította halálját az illusztris előadók iránt.

De a közönség halála Struck iránt nemcsak tapsokban nyilatkozott meg, hanem rendkívül élénk művásárlással, ami, a másfél év óta tartó anyagi depressziót tekintetbe véve, igazán a magyar zsidóság különös nobilitásának mondható. Körülbelül hetven kép kelt el és még a vidékről is számosan feljöttek a kiállításra, hogy Strucknak egy-egy képét megszerezhessék. És miként tavaly *Lilien*-kiállításunknál, az idén is Struck egyes műlapjai több példányban keltek el, számosan pedig több képet is vásároltak, mint pl. dr. *Neumann* Károly miniszteri tanácsos neje, aki kilenc eredeti rézkarcot vett meg Struck műveiből.

A vásárolt képek (a katalógus sorrendjében) és tulajdonosaik jegyzéke a következő:

Eredeti rézkarcok:

Jeruzsálem falai mellett: Báró *Dírsztay* Béla.
Ráchel sirja: Dr. *Mezey* Ferenc.
Berekben: *Kohn* Arnold.
Berekben: „*Deborah*” Budapest.
Zandwoorti öreg paraszt: Dr. *Neumann* Károlyné.
Fiatal zsidó (fej): *Kozma* Viktor (Salgótarján).
Goldziher Ignác: Szépművészeti Múzeum.
Kévék: Dr. *Messinger* József.
Öreg ember: Dr. *Messinger* József.
Nagyapó: *Rácz* Miksa.
Gondolkodó leány: *Kardos* Jenő.
Szabbat: *Kohn* Arnold.
Szabbat: Dr. *Takács* Adolf (Salgótarján).
Szabbat: *Vajda* Alfréd.

Nagyanyó: Rác Miksa.
 Nagyanyó: Dr. Kunossy Ödön.
 Dr. Herzl Tivadar: „Bar Kochba“ Budapest.
 Dr. Herzl Tivadar: Vajda Alfréd.
 Goethe kertilaka: Baracs Károly.
 Kút Jaffa mellett: Dr. Lindenbaum Leó (Wien).
 Kút Jaffa mellett: Bérczi Antal György.
 Kút Jaffa mellett: Dr. Gerber Józsa.
 Jaffai táj: Koch Jenő.
 Jeruzsálem az olajfák hegyéről nézve: Dr. Messinger József.
 Rechoboth: Láng Gyula (Vészto).
 Agnetendorf: Saphir József.
 Níkisch Arthur: Báro Dirsztay Béla.
 Jaffai öreg zsidó: Gonzary Gyula.
 Heine sirja: Kohn Arnold.
 Egy zsidó kolóniából: Dr. Neumann Károlyné.
 Segantini sirja: Markovits Bernát.
 Talmudstudium: Dr. Patai József.
 Wilde Oszkár: Rác Jolán.
 Tiroli hegyek: Schwarcz Rudolf.
 Fehérszakállas zsidó: Dr. Ehrenfeld Bertalan.
 Koldus: Haas József.
 Talmudtanulmány: Lindenbaum Dávid.
 Az írástudó: Dr. Grünbaum Aladár (Sátoralja-
 újhely).
 Az írástudó: Gerber Hilda (Holics).
 Velence a Lidóról: Lindenbaum Lipót.
 Nietzsche Frigyes: Lindenbaum Dávid.
 Schierke télen I.: Dr. Neumann Károlyné.
 Tanulmányfej: Dr. Patai Józsefné.
 Schierke télen II.: Dr. Neumann Károlyné.
 Schierke télen III.: Egger Gyula.
 Téli táj: Dr. Neumann Károlyné.
 Spree mellől: Dr. Neumann Károlyné.
 Gerbermühle: Krausz József.
 Gerbermühle: Bérczi Antal György.
 Gerbermühle: Baracs Károly.
 Frankfurt a/M.: Krausz József.

Eredeti rajzok:

Berlin: Dr. Neumann Károly.
 Lengyel zsidó: Lindenbaum Lipót.
 Hafida (arab nő): Lindenbaum Sarah.
 Israels József: Lindenbaum Marcell (Wien).

Litografiák:

Olvasó leány: Kozma Viktor (Salgótarján).
 Zsidófej: Vajda Alfréd.
 Exlibris Schwarz K.: Egger Gyula.

Még csak néhány töredékes szemelvényt akarunk bemutatni a kritikákból, melyekkel a sajtó a Mult és Jövő Struck-kiállítását fogadta:

Abendblatt: Im Könyves Kálmán wird morgen eine Ausstellung der graphischen Werke von Hermann Struck eröffnet. In dieser Ausstellung offenbart sich eine überwältigende Kraft der reinen Kunst. Eine wahre Galerie berühmter Zeitgenossen ist da zu sehen und in diesen Zeichnungen ist die Feinheit der Ausführung mit einer tiefgehenden Charakterisierung gepaart. In den jüdischen

Köpfen Strucks ist eine stille Lebensphilosophie wiedergegeben. In dem grossen Kupferstich „Ein Sohn des alten Volkes“ liegt ergreifende Tragik. Die Aquarelle, Pastellstücke und Lithographien Strucks sind von einer köstlichen Reinheit der Ausführung, seine Landschaften von echter Freude an der Natur erfüllt. Auch seine Exlibris-Zeichnungen sind ausgezeichnete Werke dieser Kunstgattung.

Alkotmány: Struck. Igen komolyan veszi a mesterséget. s műveiben mindig megtaláljuk a grafika önállósága iránti tiszteletet, amely a grafika természetének öntudatos respektálásából fakad és kizár minden, az újabb németeknél oly igen divatos szélhámoságot. A szándékoknak ez a tisztasága teszi elsősorban szimpatikussá rézkarcait, amelyeknek kvalitásaiban vannak fokozatok, de valamennyien kellemesen egyeznek abban az egyetlen tiszteletreméltó kvalitásban, hogy nem technikai viccekkel és nem a népszerűségnek a hiszékeny közönség előtt oly kedves pózolásával kívánnak hatást elérni, hanem a vonalas grafika saját eszközeivel. Egyáltalán meg lehet állapítani, hogy oeuvreje emelkedő tendenciát mutat s utolsó lapjai a legjobbak, ami mindenesetre kedvező jellemvonás. Ha ehhez még hozzátesszük, hogy Hermann Struck a grafika elméletének is igen értelmes magyarázója, akkor egészen nyugodtan megállapíthatjuk, hogy a magyar közönség ezen a kiállításon egy igen érdemes művészegyeniséggel köthet ismeretséget.

A Nap: Meg kell nézni ezt az ötszáz szebbnél szebb rajzot és egy pillanatra magát a művészt, a bozontos nagy-szakállas fejét, vagy taláncsak a szemét, amelyet pirossá, lázassá, nyugtalan-pillájúvá tett a dolgok és modellek örökös figyelése — és megértjük, miért olyan erőteljesek, melyek és őseredetiek ezek a grafikai munkák. Struck valósággal turkál a szemével a megrajzolandó arcbán, tájban, grimaszban és mozdulatban — semmit sem szalaszt el, ami jellemző, ami erő, báj, humor, merészség, lágy-ság vagy életfilozófia. Legalább háromszáz portréja csúg a falakon, de mind a háromszáz más, mind külön típus, külön karakter. És mindeniken rajta van a téma bája vagy zordonsága, tendenciája és érdekessége. A zsáner-rajzok megkapóan elevenek, élet kacag le róluk és bölcsesség. A kiállítást a Mult és Jövő rendezi a Könyves Kálmán szalonjában s a közönség, amely a holnapi megnyitóra elmegy, bizonyára hálás lesz a Mult és Jövőnek, hogy Struck gyönyörű művészetét Pestre hozta.

Budapest: Struck Hermann. A „Mult és Jövő“ kiállítása. A „Mult és Jövő“ szerkesztősége Struck Hermann német grafikus műveiből rendezett kiállítást a Könyves Kálmán helyiségeiben; Struck tényleg jó művész s nem annak köszönheti karrierjét elsősorban, hogy zsidónak született, hanem annak, hogy érti a mesterséget és művészetté tudta azt nemesíteni. A zsidó külső alatt tulajdonképpen egy izzig-vérig német művész lakik és vegye a témáját akár a Jaffa vidékéről, akár Galicia zsidai köréből, akár Velence lagunáiból, meg kell állapítanunk, hogy Struck sokkal inkább művész, mint zsidó. A rézkarc technikájának elsőrangú ismerője és kitűnő mestere, nemcsak gyakorlatilag, hanem elméletben is, amit a Cassirer kiadásában e kérdésről megjelent könyve is bizonyít. Számos portréja tesz tanúságot kitűnő karakterérzékéről és ezek között a portrék között a német és északi germán szellemi világ legelőkelőbb emberei szerepelnek. Szinte Rembrandt erejűek zsidó tanulmányai. Nagy szeretettel, de még több tudással merül el a lengyelzsidók tanulmányozásába és ennek a studiumnak néhány elsőrangúan értékes fejtanulmánya lett az eredménye.

Budapesti Hírlap: (Hermann Struck kiállítása.) Egyes képei sok finomságot és tudást árulnak el. Erős megfigyelőképeség és jellemrajz fő erényei. Különösen megértéssel adja vissza a különböző zsidótípusokat: tudósokat és szegény lengyelzsidókat egyaránt. Típusainak

arkifejezésén bizonyos melankólia vonul végig, mintha ezeket a szomorú zsidófejeket készakarva válogatta volna össze, hogy lapjai egyszersmind agitatórius működésének hathatós segítőitársai legyenek. Nemkülönbön jók azok az arcképei is, melyekben más nemzetek és fajok tudósait örökítette meg.

Hétfői Friss Hírek: Struck Hermann, a németek kitűnő grafikusja, a Patai József szerkesztésében megjelenő „Mult és Jövő“ című zsidó irodalmi és művészeti lap révén évek óta kellemes ismerőse a magyar zsidóságnak. Ezúttal a Könyves Kálmánál rendezett kiállításon megismeri őt az egész magyar közönség és megismerik művészeink is, akik feltűnően kerülnek a grafikát és szeretik úgy kezelni, mint a művészetnek valamely alsóbbrendű fajtáját. Szinte kellett már jönni valakinek, hogy a grafikát nálunk is odaállítsa megérdemelt helyére. Struck Hermann zsidó és nem zsidó témáiban egyaránt bravurosan kezeli a grafika sokféle eszközt, hatásában pedig rendkívül őszinte és melegen érző művésznak mutatkozik. Lapjait hazájában mindenütt ismerik és szeretik, külföldi nagy sikereihez most kapja meg a magyar közönség megérdemelt elismerését.

Magyarország: (Hermann Struck grafikai kiállítása.) Lilien után a második „zsidó“ grafikust, a berlini Hermann Struck-ot, hozta el Budapestre a Mult és Jövő szerkesztősége. Struck épp úgy, mint Lilien, nemcsak vallására nézve zsidó, hanem művészetének lényegével is. Témaiban keresi a zsidó típusokat, a rituális cselekményeket, a palesztinai tájakat s látszik, hogy mélyseges szeretettel, valóságos művészi lelkesedéssel csügg ezeken. Mindenesetre érdekes egyéniség ez a Struck, aki újabb grafikai műveinek egy nagy kollekciójával most maga is eljött Budapestre. Európai műveltségű ember, beutazta már jóformán az egész világot s másfél évtizedes művészi karrierje alatt sok sikert aratott, számos kitüntetést kapott mindenfelé, különösen pedig Berlinben. A grafikában egy új, a klasszikusokon felépülő modern iránynak a képviselője, s a gyakorlat mellett az elméletben is nagy tudású munkása, amit „Die Kunst des Radierens“ című alapvető műtörténeti könyve élénken bizonyít. A modern műveltség és a vallási orthodoxia bizarr ellentétei adják Struck egyéniségének megállapítását. Kollektiója, amit a Könyves Kálmán szalonjában látunk, Liliennél mélyebbnek, markánsabbnak mutatják őt. Egy nagy részük portré, de van köztük sok város és tájkép is, a grafikai művészet különböző technikáival: rézkarcban, rajzban, litográfiában, akvarellben, pasztellben élénk állítva. Legnagyobb ereje a rézkarcban van. Zsidó típusai nagyszerűen jellemző, kifejező erőre vallanak. Sorra karcolta rézbe Struck a híresebb zsidó tudósokat, írókat, művészeket s mikor ezekkel egyre-másra kapta a díjakat, mások — nem zsidók — is elhalmozták portrémegrendelésekkel. Ezen a kiállításon Ibsen, Gerhard Hauptmann, Wilde, Fulda, Nikisch, Segantini, Geijerstam, Kerr portréi magaslanak ki a sorból, nagyszerű jellemzésükkel, a vonalvezetés, a tónusok, világítási eszközök tökéletességével. Remek egy hollandi öregasszony ezer ráncból egybeszótt arcképe, igen érdekes egy jaffai öreg zsidó képe. Városképei közül a londoniak, newyorkiak, tájai közül a Palesztinában készültek s a Kuba, Havanna izzó levegőjét visszatükröző pasztelljei tűnnek leginkább szembe. Van egynéhány pompás ex-librise is, a miniatűr rajzművészet minden finomságával ékesek.

Neues Pester Journal: Die Zeitschrift „Mult és Jövő“ közvetelte uns heute im Salon des „Könyves Kálmán“ die nähere Bekanntschaft mit den Werken des Berliner Graphikers Hermann Struck. Der Künstler brachte seine markanten Gerhart Hauptmann-, Theodor Herzl- und Ibsen-Porträts, die heute sozusagen schon Gemeingut sind, eine Reihe von jüdischen Studienköpfen, mit stählerner Charakteristik und souveränem Können entworfen, und vermischte Lithographien nach Budapest. Geradezu virtuos erscheinen seine kleinen Kaltnadelstiche, die bald traumum-

spinnene Winterlandschaften aus dem Harz, bald die zerfliessenden Silhouetten der Kuppeln und Thürme Venedigs und die bizarren Formen der orientalischen Städte darstellen. Er spielt mit dem Stifte und zielt winzige Vignetten zu Meisterwerken der graphischen Kleinkunst. Sein Wintercyklus ist ein klingendes, frohes Gedicht, seine Venezianischen Kleinigkeiten athmen Anmuth und lassen die Noblesse und Zartheit seines Stils im schönsten Lichte erscheinen. Anziehend sind auch die Lithographien aus Amerika und manches Geistvolle lassen die wenigen Akte und Genres erkennen. Die interessante Ausstellung verdient einen lebhaften Zuspruch.

Pesti Hírlap: (Struck-kiállítás.) A „Mult és Jövő“ című folyóirat, mely a héber irodalom és művészet jeleseinak ismertetését propagálja, — most a zsidó művészet egyik újabb jelességét, Struck Hermann berlini grafikusművészt, mutatja be a Könyves Kálmán társaság nagymező-utcai szalonjában. Struck igen termékeny művész, aki főleg a portráit rajzolásban alkotott művészi becsű dolgokat. Technikai eszközei közül a rézkarcolótól felett uralkodik mesteri erővel s akár a különféle hírességekről készült pompás képmásait, akár tipikus lengyelzsidó karakter fejeit, akár a hollandus Israels zsidó-genre témáinak reprodukcióit, akár keleti tájképeit nézzük, — a karcoló bravurosan tolmácsolja érzéseit. Újabb rézkarcai között igen sikerültek a japános egyszerűséggel rajzolt havas, fenyves tájak s néhány pompás női aktja. Struck művészete mindenesetre megérdemelte azt a fáradságot, hogy Budapestre is elhozták, ahol tudvalevőleg a grafikai művészetek még serdülőkorukat élik. S bár fiatalságunk nagy szimpátiával fordul a grafika felé, a jelesebb külföldi megismerése csak hasznára válhat.

Pester Lloyd: Hermann Struck. — Ausstellung seiner Werke im Kunstsalon Könyves Kálmán. — Der Berliner Graphiker Hermann Struck ist allen Freunden edler Nadelkunst seit Jahren bekannt. Von Zeit zu Zeit sieht man in den verschiedenen Zeitschriften über bildende Kunst eine kleine Serie seiner ansprechenden Landschaften oder das radierte Porträt irgendeiner vielgenannten Grösse. Wer sich für die Aetzkunst näher interessiert, weiss es, dass Struck das einzige brauchbare Werk über die Radierung und die verschiedenen Techniken, die aus der Kupferplatte ein wechselvolles Spiel der Erscheinungen hervorzaubern, geschrieben hat. Er ist also der Theoretiker seines Metiers, doch die fünfhundert Blätter, die nun im Kunstsalon Könyves Kálmán ausgestellt sind, werden uns überzeugen, dass er in der Ausübung nicht minder intensiv und vielseitig ist. Man ist heute in der Bewertung eines Künstlers so weit, dass man seinen Eifer nach einer klaren Fundierung im Technischen hoch genug anschlägt. Hermann Struck zählt zu den wenigen, die alle Finessen der Radiernadel und des Schabmessers kennen und denen die Technik kein Geheimnis mehr vorenthält. Er erinnert darin an Leopold Schmutzer, den wir vor einigen Monaten im Nemzeti Szalon gesehen haben, doch ist er nervöser, beweglicher und wird von vielen Sujets angesprochen, die der Wiener Meister im Gefühl unerwidert lässt. In der Ausstellung lernen wir ihn vor allem als tüchtigen Landschaftler schätzen. Die artistische Kürze und Spärlichkeit seiner Linien erinnert an die grosse englische Schule des neunzehnten Jahrhunderts, durch die eben jeder Graphiker gehen muss. Im Vergleiche zu den meisten deutschen Radierern aber ist seine Fläche lockerer, suggestiver und auch im Ausdruck befreiter. Dabei ist eine intellektuelle Unternote nicht zu verkennen, die sein Werk ins Geistige hebt. Hier trifft er sich mit Max Liebermann. Doch bleibt Struck mehr Lyriker, was seinen Landschaften jene Weichheit und Zartheit verleiht, die man ganz speziell finden muss. Als Porträtist hat er die bekanntesten Modelle gefunden. Pastelle und Lithographien, im Sujet den Radierungen verwandt, ergänzen die reichhaltige Kollektion, die im ganzen eine sehr sehenswerte Darbietung ist.

SCHORR MÓR:
NÉGY ÜNNEPI MAARIV-UVERTÜR.
III. SZUKKÓSZ.

Handwritten musical score for Schorr Mór's 'Négy Ünnepi Maariv-Uvertür. III. Szukkosz.' The score is written on ten systems of five-line staves. It features a variety of musical notations including treble and bass clefs, key signatures (one sharp), time signatures (3/4 and 4/4), and dynamic markings like 'p' (piano) and 'f' (forte). The lyrics are written in Hungarian, with some words in italics. The score includes various musical directions such as 'Organ', 'Tutti', 'Solo', and 'Crescendo'. The handwriting is in a cursive style, typical of early 20th-century musical manuscripts.

Handwritten musical score for Gárdos Andor's 'Mortem et Vitam.' The score is written on ten systems of five-line staves. It features a variety of musical notations including treble and bass clefs, key signatures (one sharp), and time signatures (3/4 and 4/4). The lyrics are written in Hungarian. The score includes various musical directions such as 'Organ', 'Tutti', and 'Solo'. The handwriting is in a cursive style, typical of early 20th-century musical manuscripts.

GÁRDOS ANDOR:
MORTEM ET VITAM.

Belém züllött az Élet.
Halálra-készség robog a vérembe.
Megtorpantott a kevés öröm élet;
Várásba merült erőtlén testem,
Mi beléhajtott végembe.

Szánva vizsgálom magam,
Meddig bírom sírásba rángó szájjal!
Várom, hogy arcom gúnyosra torzuljon,
Mégkönnyebbülve nevessek ágyradóltn,
Vergődéssel, elmúlással.

Csak könyre ne fakasszon!
Csak meg ne törje lázadó dacomat,
Vagy belém fajult már az alázkodás?
Vagy...? Nem! Felszínre kell, hogy vesse a vég!
A régi, büszke álmokat.

Élet gyáva szolgája
Gögös úrrá lesz szemben a halállal!
Számon megvető mosoly cikkázik át
S nagyúri, bántó gesztussal fizetek —
Utána nem számolással.

ABÁDI IMRE (JERUZSÁLEM): TEL-AWIWRÓL 1914-BEN.¹

I.

elen lenni egy város születésénél, mely harminc-negyven év múlva a keleti zsidóság kultúrcentruma, kelet fénypontja és büszkesége lesz, látni egy várost zsenge csemete-életének idejében, oly ritka és különös élmény, amelyben nem minden emberöltő krónikásának lehet része.

Ma még az ujjaimon is felsorolhatom Tel-Awiw utcáit, ma még szélteben is, hosszában is bejárhatom egy félóra alatt, de mindennap újabb és újabb falak nőnek ki a homokba ástott fundamentumból, minden héten egy újabb házfelszentelésről hallok és a projektumokat jelző kövek már mutatják, hova fog fejlődni, merre fogja fordítani az arcát s már sejtetik a majdani híres zsidómetropolisz gigantikus arányait. A viztoronyról nézve — az utcák meghosszabbításául már előre lerakott aszfaltszegélyekkel — olyan, mint egy tarkamintájú, félig kész szőnyeg, melyből a beszövetlen szálak még messzire kinyúlnak.

Kár, hogy az épületek stílusa sehol sem egy-séges, ez azonban csak a kezdet vajadásainak tudható be, mert Tel-Awiw a fejlődésnek még abban a stádiumában van, mikor nem a stílus a fontos, hanem a hajlék. A házsorok tehát teljesen harmóniátlanok és azt az impressziót keltik, mintha minden egyes ház más városból került volna a helyére. A Herzl-gimnázium volna eddig az egyetlen jellegzetes stílusú épület, de ennek is két nagy hibája van. Először: hiányzik előle az

¹ Tel-Awiw (magyarul: Tavaszhalom) Jaffa mellett, a Szentföld legjelentékenyebb új zsidókolóniája.

a térség, mely levegőt adna neki és stílusát, monumentalitását érvényesítené. Az aránylag szűk Herzl-utca ugyanis valósággal bele van szúrva a homlokzatába, úgy hogy a Herzl-utcába forduló idegenre a homlokzat maga, az épület elfödött szárnyai nélkül, egy mauzoleum benyomásával hat. Másodszor: nemcsak a Herzl-utcát vágja el végképen a tengertől, hanem úgy áll vele szemben, mintha az egész városrész terjeszkedésének határt akarna szabni. Ha már a Herzl-utcát elrontották, legalább a gimnáziumot kellett volna valahogyan megmenteni; vagy egy virágágyas térséggel, mely a gimnázium és az elrontott utca átmenete lehetne, vagy a Herzl-utca kiszélesítésével. Mert ez az épület egy széles, impozáns utca után kiált, hogy annak perspektívájában imponáló méreteivel kibontakozhassék. De így? Úgy néz ki — még a Rothschild-boulevardről is —, mint egy különben szép szemű és szép arc-vonású nő, akinek azonban mindkét arcát és szemét külön-külön bekötötték, úgy hogy csak az orra, meg a magas szép homloka látható. Nem kell szakembernek és építőművésznek lenni, hogy ezeket a hibákat rögtön meglássa az ember. Miféle iskolában tanulhatott Tel-Awiw legelső tervezője? ... Csak abból állna a városépítés, hogy egy párhuzamos vonalra ferdén, vagy merőlegesen egy másik párhuzamos vonalat eresztünk és az így keletkezett metszeteket telerakjuk házakkal?

Igaz, hogy a Herzl-utca úgy se lehetett volna Tel-Awiw főutcája, mert nem bírta volna el azt a nagy szerepet, mely egy kikötőig húzódó utcára vár és így a Herzl-utca majd a csendes Ó-Tel-Awiw bejárata marad, míg ama nagyjelentőségű szerepet az új negyed, Nachlath-Benjamin veszi át. Innen indul majd ki Tel-Awiw főutcája, melynek Nagy Herzl-út lesz a neve és kifut

egészen az új kikötőig. Itt fog tulajdonképen kibontakozni az új Tel-Awiw, itt fogja magát diadalmasan megmutatni a tengernek.

A tervezett Nagy Herzl-út, meg az északra továbbhúzódó AchadHaam-utca délnyugati sarkán már ki van jelölve az a terület is, melyre a zsinagógát fogják építeni. A napokban felkerestem e helyet is. A telken ma még csak formátlan kövek, bogács és homok. Leültem egy kőre és különös hangulatban, különös érzésekkel töltöttem el a percek. Láttam Judea jövődő fővárosát,

A Herzl-utca Tel-Awiwban.

Rue-Herzl à Tel-Awiw.

a zsidó reneszánsz aranykorának szépséges képeit. Itt, e helyen emelkedik majd a keleti modern zsidóság új és nagyszerű temploma, melynek hatalmas aranycsillaga már messziről felragyog a jövő hajósai előtt. Mily megható is és felemelő, hogy a frigyláda a tórával, mely a föld legtávolabbi zugába is elkísérte a zsidóságot, hogy a tóra, mely mellett jóban és rosszban egyaránt tartott a zsidó, melyet annyiszor elégettek és annyiszor az utca sarába tiportak már — most újra egy pazar pompájú, keleti szentélybe kerül.

Holnap, holnapután egy ház épül itten, melyet egykor rejtett, homályos pincék helyettesítettek, egy ház, melyben megenyhül és örömkönnyekek sir majd minden zsidó. Ritmusban pattogó, tiszta hébernyelvű beszédek hangzanak majd itten és a pap áldása alatt itt fognak boldogan könnyezni a szép Nechámák, Sosánák, Awiwák és Tamarák. Pünkösöd ünnepén idehordják majd a keleti kertek bódító virágait. Innen indulnak el az új Tel-Awiw büszke palotái, a kupolás, erkélyes házak, ki a tenger gyöngyfodros hullámai felé. Látom a tudományos intézeteket, a zsidó akadémiát, a zsidó múzeumot és a zsidó nemzeti színházat, melyről annyian álmodoznak már, látom a héberszövegű plakátokat, a héber boulevardlapok nevét rikoltó jemeni rikancsokat és a Nagy Herzl-út végén látom a hatalmas Herzl-teret és a szökőkutak, délszaki virágok között a nagy Herzl szobrát e felirással: **אם הפנים אתם אין זו אנדרה** („Ha ti akarjátok, akkor nem rege“).

Be szeretnék itt járni újra! De — Istenem! — hol leszek én már akkor, hol leszek, mi leszek?... Olyan omlékony por, mint amelyet az építendő templom helyéről felmarkoltam, hogy hazavigyem.

II.

Lassan, andalogva indultam a Lilienblum-utcai lakásom felé. Dél volt. Sugárözönben tobzódtak a kertek, a házak ablakai, mint megannyi mohó száj — kitérve itták a decemberi május friss illatát és melegét. A Herzl-gimnáziumból kitóduló diákok és diákkisasszonyok elárasztották az utcákat és összevegyültek az ebédre siető különféle munkásokkal, hivatalnokokkal, meg a déli napon sétáló előkelőségekkel. A napnak egy olyan órája ez itt is, midőn az utcán a lakosság

Le gymnase hébreu Herzl à Tel-Awiw.

„Herzl“ héber gimnázium Tel-Awiwban.

minden rétege képviselve van. Azt akartam mondani, hogy a lakosság minden típusa, de típusról Tel-Awiwban még nem lehet beszélni. Tel-Awiw egy rohamlépésben fejlődő zsidó város, de típusai még nincsenek. Éppen úgy, ahogy az architektúrája stilustalan még, illetve ahogy hiányzik még belőle a zsidó alapmotívum, annyira nem akklimatizálódott és ki nem alakult még a lakosság egyes rétegeinek a típusa sem. Mert milyen elemekből áll ez a lakosság? Vannak itt németországi, bucharai, kaukázusi, litvániai, besarábiai, varsói, kievi, kisenevi, odesszai, galíciai, aztán francia, spanyol, amerikai, jemeni, sőt transzáli zsidók is. És ezek mind más nyelvet, más dialektust, más szokást és műveltséget, más és más racebeli vonást, színt és viseletet hoztak vissza keletre. Ez az oka, hogy például az első napokban az utcaseprőt összetévesztettem egy talmudtudóssal, mert még mindig azzal a nagy szakállal jár Izráel földjén, melyet a kievi ghejtóban viselt; a gimnázistákat pedig orosz sapkájukban és övvel leszorított, fekete vagy fehér orosz ingükben, orosz parasztleányeknek néztem; a jemeni munkás még pajeszosan hordja a követ az épülő házak falaira, a rendőrt még nem lehet messziről felismerni, mert nincs egyenruhája és az omnibuszkocsis még úgy néz ki, mint egy munkácsi boltoslegény. A vendéglő közös asztalánál a legellentétesebb figurák ülnek egymás mellett. Egy arab zsidó, egy kazár leány, egy európai szépség, egy transzáli, egy galíciai pájesz, egy szláv orr, egy szőke Jézus-szakáll, egy kaukázusi arc, egy borotvált amerikai és így tovább.

Aztán az utca nyelve se árulja el még az idegennek, hogy egy keleti zsidó városba érkezett, ahol a héber volna a hivatalos, illetve az uralkodó nyelv. Bár az iskolákban szigorúan héber a tanítás nyelve és a héber nyelv érdekében ál-

landóan komoly és intenzív agitáció folyik minden vonalon, az utcán mégis lépten-nyomon orosz, francia, német és arab szavak ütnek meg fülünket, az arabzsídó handlé még ma is „Alte Sachen!“ kiáltással megy végig Tel-Awiw utcáin, a csirkét áruló jemeni parasztfiú pedig, aki kitűnően beszél héberül, mert hiszen ez az anyanyelve, így énekel be a tel-awiw-i udvarokra: „Kajft mar on májn Hindele! Séne, smálcige Hindelach, séne, fájne Hindelach!“ És egy arab kocsis, akinek a barátja egy primitív, kézzel faragott, de eredeti ornamentikájú pikulát kínált nekem, ilyen kérdéssel fordult hozzám, midőn meghallotta, hogy a kimondott árnak csak a negyedrészt ígérem: „Havad-scha! Kent ajr zaj vósz cí machn?“

Nagyon téved azonban, aki azt hiszi, hogy a héber nyelv diadalmas térhódítása mellett a jiddisch-deutschnak már alkonyodik a Szentföldön. Nem, sőt ellenkezőleg. Míg a keleti klíma és az új foglalkozások alaposan elvégzik kiegyenlítő, átalakító és típusfejlesztő munkájukat az egyes társadalmi osztályokban, addig a zsargon, az orosz és az amerikai angol kifejezések után keleten az arab meg a héber nyelvekből szívja tele magát, de eszeágában sincs, hogy kimuljék és ha a héber nyelv háttérbe is szorítja, folytonosan gazdagodva, újabb meg újabb kifejezéseket torzítva és törve magába, mindvégig megmarad a keleti zsidó városok argotjának.

FARKAS ÁLADÁR: UTOLSÓ ZSOLTÁR

A Te szentélyed volt az én szentélyem,
Arkánomodban együtt ültünk,
Egymás szívetől izzóra hevültünk.
Régen volt Uram régen, régen...

Gyerekingecskémet Te becézted,
S a tűz, ami bennem pislákolni kezdett
Magából egyszer csak fénykévét eresztett.
De megháláltam, megháláltam néked...

Örültem élni fényregéket költve,
Miknek refrénje mindig csak Te voltál,
Gyerekekajakamból úgy buggyant a zsoltár,
Mint szűz forrásnak első cseppje.

Volt tisztaságom érted égett,
Ezernyi nagy nap zúgott már körödben:
S egyszer csak most nem rég sötét lett.

Egy kuckóban állok hideg, nyirkos ködben,
Túlnagynak látok lépésnyi messzeséget.
Felnöttem, haj, férfivá töpörödtem.

REGÉNY.

KACZÉR ILLÉS:

KHAFRIT, AZ ÉGYIPTOMI ASSZONY.

— BIBLIAI REGÉNY. —

JÉDUTUN, AZ ÖTVÖS.

armadnapra lecsillapult Khafrít. Bús-kesége, lázadása, neheztelése mintha semmivé foszlott volna: vidámság ragyogott a homlokán, jókedv a szemöldökén s a szemében nyugalom és derű. Arcán immár mosollyá szelidültek a harag árnyai és mo-

solygó ajakkal hallgatott, ha a mámoros Elpaál mentegette magát és kérkedett, hogy a férfiú más, a férfiú több, mint az asszony. A fiatal úrnő sebesült lélekkel járt-kelt a cédruspalotában, de az asszonyt nem nagyon bántotta, hogy vetélytársakat kapott. Nem lett rajta úrrá Elpaál, még a négy új asszonyán keresztül sem és inkább csak arra ügyelt: hogy ne nagyon eméssze magát; hogy ne üljön bosszúság az ajakára, kedvetlenség a szemhéjára, hanem mosoly, vigság és örvendező derű. Mert az istenek az orcát nézik, — ezt fürkészi nappal a napisten és éjjel az ablak csukott kárpitján is talál rést Joh, a holdisten, hogy a szobába bekukkantsen s az alvók ábrázatát kémlelje — s az istenek az arcvonások jókedve vagy morcossága szerint állapítják meg jó vagy rossz sorsát az embernek, ebben az életben és ama másokban, mikor a lélek a negyvenkét itélő bíró mérlege elé kerül.

Pótif, aki két napig sikeresen lázította hugát a fejedelem ellen, már-már arra gondolt, hogy közeledik a nap, amikor visszatérhet Khafrittal Nőfba. Egyiptom papi családjainál szokás volt, hogy Osiris-Isis példájára a tulajdon hugát vette feleségül a férfi s amíg Elpaál nem jelentkezett, már csaknem jegyesül tekintette Khafrítot Pótif. A két testvér teste véreben már néhány ilyen isteni házasság nyugtalansága lobogott, bár külömbkülömb elhajlásokkal. A fiatal papfi rajongó, beteg, sírósan gyáva szerelemmel csüggött a hugán, Khafrít azonban teste minden lázongó iszonyodásával gondolt erre az egyesülésre. S amikor Elpaál feltűnt a látóhatáron, valósággal beleme-nekedett ennek a tisztátalan barbárnak a karjába. Mert akárhogy lelkesedett Khafrít a héberek fiatal tűzű népeért, szívében, mint minden egyiptomi, tisztátalanoknak, barbároknak tartotta őket.

Pótif erősen elcsodálkozott, amikor látta, meny-nyire megváltozott Khafrít. Tovább akarta szitni huga haragos elégedetlenségét, sunyi félrebeszéd-del említette, hogyha egyiptomi paphoz ment

volna nőül, nem érte volna ilyen asszonyi megaláztatás, mert nilusmenti papnak tilos több feleséget tartani. De a fejedelem hitvese most már maga védte Elpaált. Természetesen minden érezhető keserűség nélkül, sőt hangjában itt-ott vidám diadallal mondotta el a férjeura igazságait:

— Az erős férfiúnak joga, hogy több asszonynak adjon a szerelme borából. Az asszony csak egy férfit szeret, mert az asszonynak más szerelmek adtak pótlásul: a testéből kelő életek szerelmei. Magvető az erős férfiú s annyi asszonya lehet, ahánynak az ágyéka gyümölcsöt foganhat tőle, de bévetett föld az asszony, amely nem terem, csak ha egy férfiú szereti. A férfiú más, mint az asszony, több mint az asszony. Persze, csak az erős férfiú.

Önkéntelenül Khafrit, akárhányszor azt mondotta: erős férfiú, mindig Jédutunra gondolt, a fejedelem első bizalmasára, a thirsai fegyveresek tagbaszakadt hadnagyára. Jédutun már nem volt nagyon fiatal, de öklös és izmos óriás, a virágos férfikorban; csupa kemény marconaság és lenyűgöző erő volt minden mozdulata. Lóháton, sisakosan, paizsosan, fölfele meredő dárdával jobbján, övében súlyos kétélűjével: olyan volt mint egy zsidó Góliát. Khafrit így látta őt csaknem három hétig, mialatt Nőből Thirsába érkezett fejedelmi urával.

Jédutun a fejedelem udvarában lakott, két hajdon leányával, Léával és Zilpával. Az idősbiket, Léát második asszonyául fogadta a fejedelem és Elpaál bizalmasa, kinek ez a leánya régholt feleségétől maradt, számított is erre a nászra. Ugyan első hitveséül gondolta Elpaálnak a gazella-termetű Léát, akit különösképp szeretett. De hogy másként esett, nem vette zokon, mert a hüvös Khafritot nem tartotta komoly asszonyellenesnek a forró kanaáni leányokkal szemben.

Odahaza Jédutun nem volt az a félelmetes harcos, aki útközben. Lovát a fejedelem istállójába küldötte, öldöklő fegyvereit, vitézi gunyáit levedlette és egyszerű csíkos köntöst öltött, aminőt a jámborok, a törvénytudók, a Birák meg a Vének szoktak viselni. Egész napon át ki sem mozdult házából, nem járt ki a mezőre, mint a többi Thirsabéliek, hanem otthon ült műhelyében és arany- meg ezüstmíveken mesterkedett.

Finom aprószemű láncokat kovácsolt vertaranyból, círadás kösöntyüket és köves násfákat, lábpereceket és orrkarikákat, fülönfüggőket és homlokékeket. Asszonyi ablakok rácsait vonta be arany-ezüst pléhvel, amely lilíomos, lepkés, madárkás ábrázatokkal volt ékes; ágyasházak gerendáit, oszlopait, ajtópántjait ötvözte elmélyedő gondossággal és olykor napokig csakis az ünnepi pajzsokat és ötvenedesek riasztó trombitáit kalapálta ezüstből, és jeruzsálemi meg damaskusi királykisérő pajzsokat készített ragyogó sáraranyból. Hónapokig eldolgogtatott az ilyen nyílfogó vértén, pálmákat, cédrust karcolván reájuk, szárnya-

kiterjesztett keselyűt vagy megtámadott, hátra-szűrő szárnyas-oroszlánt; sújtásra görbült férfi-öklöt, vagy kardos vitézi markot. És szablyák markolatát készítette ezüstből s futatta körül veres-arany erekkel és sisakok varratát vonta be villogó nemesércel. Sokszor csendesen fűrt, faragott, karcolt, metszett, vésett, egy vízzel telt üveggömbön nézve gyakorta: milyen a munkája; olykor pedig napokon át kopácsolt kicsiny üllőjén. S a zengőlelkű metallum kimuzsikált a műhelyből és csengett-bongott három utcán által, hogy a járó-kelők arcán csak végigcsurgott az arany után való sóvárgás s az ezüsthöz való szerelem.

Legénye nem volt Jédutunnak, csak egy kis inasa, egy igyekvő, áhítatosan báméskodó, engedelmes kisleány, a tizenötésszendős Abigail. A régholt asszonyának volt a huga, aki pöttöm-korában került a házába, szinte észrevétlenül fölcseperedett és fogékony lelkű csatlósává szegődött a műhelyben. Eleinte csak a keze alá adogatta a kalapácsot, vésőt, fűröt, tartotta az aranypléhet, ha hosszúra kellett kalapálni, később ő maga is cifrázta az ékszereket a virágkarcoló árral; vagdosta az aranyfonált s szövögette bájos hajhálává, homlokszalaggá vagy kecses főkötővé. Jédutun nem egyszer tréfásan megdicsérte:

— Ne légy olyan szorgalmatos, Abigail, mert még túlszel a mestereden.

A kisleány írult pirult, odavolt az örömtől és még lelkesebb buzgalommal bámulta a mester edzett férfikezét, mely alól lehelletfinom gondolatok keltek életre. És ha Jédutun megállott egy kicsit töprengeni, a kis inasleány veleeröklődött s amikor a férfi arca fölengedett, az ő olajfényű szemében is fölragyogott a megtalált ötlet. Jédutun ilyenkor próbára tette a tanítvány felfogóképességét:

— Abigail, te hogy' gondolod ezt?

És Abigail elmagyarázta, hogy így meg így. És Jédutun legtöbbször beismerte, hogy ugyanúgy gondolja, vagy megmondta, hogy nem úgy, de Abigail gondolata is pompás. És sokszor-sokszor boldoggá tette a gyermeket, ha egy vonalnyi diszítést az ő ötlete szerint alkalmazott.

Khafrit, aki megtudta, hogy Jédutun az udvar másik végében ötvösködik, nem birta kivenni fejéből az erős férfiúról való gondolatait. Mióta a palotában élt, még nem látta a fegyveresek hadnagyát, csak hallott róla itt-ott. Az asszonyok tervezgették, hogy ilyen-olyan ékítő holmit csináltatnak a művész Jédutunnal. Kezdtett végképpen a fantáziájára feküdni e férfiú és azzal ébredt reggel és avval tért nyugodni este, hogy ő is készített nála valamelyes szíriai divatú ékszert, mert a hozottak egytől-egyig egyiptomi veretűek voltak. A munka révén — gondolta — gyakran beszélhet véle, láthatja szemtől-szembe és kilesi majd: mi az ereje, a varázsa ennek az egyszerű zsidó férfiúnak, hogy annyira foglalkoztatja fejedelmi ura asszonyát.

Hogy ne gondoljon annyit Jédutunra, ájtatos vallási dolgokkal foglalkoztatta az érzékeit. A szent állataival bibelődött naphosszat, gondozta, etette és imákkal tisztelte őket. A macskáit ölébe vette és doromboló mormogással kedveskedett nekik, a rikoltó ölyűnek szisztrumcsörgetéssel hódolt, a nyelvfosztott krokodilus előtt hangtalan himnuszokat áradozott, mert a szent krokodilus is néma, akár a végtelen mindenség. Néha elefántcsontból és ébenfából készült istenszobrai előtt ült vagy hajladozott órákig, néha Hótepet látogatta meg a csillagnéző Méroebélit, aki sejtelmes misztériumokat szőtt a képzeletére az északa csudás, mélységesen érthetetlen világáról.

De a csillagaít nem merte megnézni Khafrit, mert félt a jövődőtől. Hótep egy nap föl akarta fedni előtte plánétája titkait. Khafrit rémülten leintette a papot és elmenekült.

Nagyon fölzaklatta, hogy Hótep már tudja a titkait, a sorsát, az életét, amit ő még nem tud. Izgatta a dolog, de nem mert visszamenni a csillagokat értőhöz, mert rettegett élőszóval hallani mi vár rá. Esetleg korai halál és borzalom. Inkább majd a szent íbiszekhez fordul, akik nem szóval, csak rejtelmes hangokkal rejtezik föl a titkosat.

Fölvette a szent íbiszeknek szentelt ruháját, a fehér selyem köntöst, mely alul és felül széles fekete bársonyperemmel volt szegve s amelyen végig violaszínű fátyol hullott és meglátogatta íbiszeit. A madarak örvendezőn nyújtották feléje kampós fekete csőrüket; violaszínnel futtatott fehér szárnyaikat széttárták és furcsa kiáltozással köszöntötték úrnőjüket.

Khafrit monoton énekű himnuszba kezdett halgan és dünyögön. A magosba ágaskodott, fölnyújtván két nyitott kezét és kérte a szent madarakat, akik tudnak minden rejtettet, ismernek mindent, ami titkos és titokzatos: vonják le szeméről a tudatlanság hályogát, hogy lásson ő maga is.

Elhallgatott, mert egy csilingelő hang ütötte meg a fülét: az arany-kopácsolásnak kristályos kipp-koppja. Megint csak Jédutunra kellett gondolnia, a fegyveresek hadnagyára, az aranymívek ötvösére. Ismét eszébe ötlött, hogy csináltat valamely ékességet, amelyet zsidóasszonyok szoktak viselni. De a zavaros fejével nem tudott ráemlékezni ilyen ékességre. A homlokába markolt, hogy erőszakolja emlékezetét, s újjai az aranyos homlokabroncsra siklottak. Hirtelen gondolattal leszakította fejéről s a fekete bazalt-padozathoz csapta az ékszert, amely darabokra törött. Diadallal föl kacagott, ujjongó örömmel szedte föl az aranydarabkákat, kiáltott a három tamahu-leánynak, hogy jöjjenek és kísérjék el Jédutun műhelyébe.

KÉT MACSKA.

A műhely egyik sarkában magaslabú rostélyon parázlott a szén kora reggeltől késő estig. Az

aranyat s az ezüstöt puhította Jédutun a lángja felett és Abigail, hogy a zsarátnok fojtott levegőjét szelídítse, hébe-korba szagos cédrusforgácsot szórt az eleven szénre. A forgács pillanatok alatt ellobogott s a kis szoba kellemes, üde párával telt meg.

De Khafrit édes balzsamokat hozott a bőrében, nehéz áromákat a hajában meg a ruhájában s a műhely régi légköre szégyenkezve bújt az egyiptomi asszony kábitó illatai mögé. Jédutun, aki munkájába sietült, az idegen szagok jöttén fölkapta a fejét. Csodálkozó meglepetéssel nézett vendégére és letette a szerszámokat. Eléje ment a fejedelem asszonyának és békével köszöntötte.

De maga Khafrit is meglepődött. Meghökkenve, csaknem riadtan állott az ajtóban és zavarodott szemmel bámult Jédutunra. Három hétig fegyveresen, keményvonású harcosnak látta Elpaál hadnagyát és elképzelni sem tudta másnak, mint pajzos, dárdás vitéznek. Nem is gondolt rá, hogy műhelyében Jédutun olyan mint a többi zsidó, mint a mezőre ballagó thirsaiak: jámbor és dolgoz. Kissé görnyedtnék látta most a hatalmas vállú embert, kezdte észrevenni, hogy sötét, tömött szakállában ősz hajszálak bujkálnak és megijedt, hogy nem találta meg az erős férfiút, akit keresett. Kelletlenül mondotta azt a pár szót, melyet jövet puha kellemmel ismételtgetett magában:

— Az egyiptomi ékszerekhez értesz-e, ötvös?

Jédutun mosolygott, hogy igen. Tyrusi mesternél tanulta az ötvözt és Jerusalémben lakó sidóniak műhelyében gyakorolta magát. Jerusalémben, a Hal-kapu körül egész kis városrésze volt a kalmár és mesterember feníciaiaknak és Jédutun, valahányszor csak a királyi városban járt, ellátogatott a Sidónbéli aranyművesekhez és szorgalmasan tanulta az újabb-újabb veretű holmík készítését. Egyidőben a kecses sabaeus ékességeket kezdték viselni, ez akkortájt volt, amikor az eszes és szépséges Sába királynéasszonya Salamon udvarában mulatta az időt; máskor pedig, amikor a király hajói Esiongaberból Ofirba vitorláztak aranyért, súlyos ofiri ékszerek jöttek divatba; majd amikor Ninivéből lantos férfiak és éneklő asszonyok érkeztek Jerusalémba, a gyöngyös, drágaköves asszír miveket szerették meg a kényes asszonynépek. Juda szüzei ezenkívül örömet viseltek bokáik fölé a zengő babilóniai gyűrűt, amely szívtfogóan muzsikált az utcákon; Aserben, Dánban és Simeonban pedig a napnyugati Társis nehézkes aranyperecei voltak divatosak. Még azokból a messzi országokból is érkeztek asszonyékitő dolgok, ahonnet Síría karavánjai az aranyból drágább selymeket hozták... Jédutun mindez ékszerek formáit, készítési módját kitünően ismerte.

Khafrit átadta a törött homlokpántot és Jédutun egymásmellé illesztette a darabkákat. Értő szemmel mustrálgatta az ékszert és szólott:

— Egyiptomi ékszerekhez minden valamirevaló kanaáni ötvösmester ért. Még Gáthban és Aske-

lonban is készítik, nemhogy Tyrusban vagy Jéruzsálemben. Jőmagam most, hogy Nőfban voltam pár hétig, be-bejártam a királyi aranykovácsok műhelyébe és eltanultam egyet-mást, ami új. Ez a hajszorító felette igen szép és tetszetes. Én most csaknem hasonlót készítek a kapuőrző Elizeus leányának, Sárának, aki a fejedelem harmadik felesége és Jáhelnak a lévita asszonyának. És a bíró Josafát asszonya is ilyen pántot akar készíttetni. És a kalmár Anatót leányai ugyancsak ilyen.

— Ilyent? — kérdezte Khafrit és szép halovány arcán a harag árnyéka suhant keresztül. — Sárának, Jáhelnak és Josafát asszonyának? Nekem majd jéruzsálemi abroncsot készíts. Nekem ezen-től zsidó asszonyok ékszerei kelljenek. Kánaáni holmit akarok. Olyasmít mutass, ötvös.

— Parancsod nekem öröm, — mondotta Jédutun és nagy ércpántos ládákat és szekrényeket nyitogatott a fejedelem asszonyának. Khafrit szeme a sok idegen ékszer láttán fölragyogott. Nem is az ékszereknek örült, hanem az ürügynek, melyet eddig töprengve keresett, s amely most önként fölkinálta magát. Most már megvan az ok, hogy néhanapján eljöjjön Jédutunhoz és kifürkésze varázsa titkát. Almatagon turkált az aranyos csecsebecsek között és reá-reánézett az előtte magasodó széles-mellű férfiúra, aki ahogy ott állott az apró babramunkák között és magyarázgatta ezt-azt, megint csak egy rejtelmes óriásnak tűnt fel, akinek hatalma van hozzá, hogy rózsaszínű homály borítson az asszonyok szemére és bizsergő dermedettséget kötözzön a térdük köré.

Az egyik szekrényben színarany fegyverzetet látott Khafrit. Pajzsokat, sisakokat vertaranyból, arannyal bevont dárdákat, aranyhüvelyes kardokat. Az egyiptomi asszony érdeklődött és Jédutun elmagyarázta, hogy ezek a királyi testőrség ünnepi fegyverzete, jéruzsálemi királykisérő holmík. Egyébiránt Elpaál és Thirsa város évi adója ez: az élésen s az élő jószágon kívül nyolcezer siklus arany, amit a fejedelem hódolatból fegyverre, vértté dolgoztat fel s úgy küldi Juda és Izrael királyi székvárosába.

Megilletődve hódolattal beszélt Jédutun a királyi házról és Khafrit egy pillanatra Salamonra gondolt, a bölcs arany-királyra, akit minden napkeleten lakozó királyoknál bölcsőbbnek és gazdagabbnak mond a hírnév. De nem tudott sokáig máshová gondolni: Jédutun, ez a döngő lépésű óriás, belelábalt a gondolataiba és nem látott semmit, csak őt látta, az erős, fegyvertelenül is diadalmas férfiút.

Hol Jédutunra, hol a ragyogó aranyfegyverekre nézett Khafrit és megremegett egy ötletétől. Milyen lehet ez a férfiú arany vértetben? Egy erős isten, élő bálványkép, aki jóleső részegséget lehel a szivbe és édes ájulást. Csaknem tántorgott a gondolattól. Hátranézett s intett az egyik

tamahunak, hogy adjon széket. Amaz egy öreg vendégváró karosszéket tolt eléje és Khafrit óvatosan beléereszkedett. A belső izgalomtól akár le is roskadt volna, de az egyiptomi nő minden nyugodtságát összeszedte, hogy egykedvűnek lássék.

— Jédutun, — mondotta és kissé megijedt, ahogy a férfi nevét kiejtette. Azt hitte, most már mindent elárult, ami benne végbemegy, mert nem ötvösnek szólította Jédutunt, hanem a nevén. De a férfiú arca szelid maradt és mitsem sejtően várakozó s Khafrit másodszer azt akarta mondani: ötvös. De nem sikerült. Ismét csak az csúszott ki a száján: Jédutun.

— Jédutun, — ismételte — szépek és ékesek a műveid. De vajjon jók-e? Nem tenmagadra szabad-e a fegyverzeteket, a sisakokat, pajzsokat? Bizonyára nem is viselheti ezeket más, mert te szélesvállú, nagyfejű, erős férfiú vagy.

Ismét megrettent, mert kimondotta, amit nem akart, azt, hogy: erős férfiú. Oldalt nézett a tamahukra, de ezek a rablányok alázatos vak-ságával állottak és vártak úrnőjükre. A szénszerpenyő mellett Abigail, mintha megértette volna a dolgot. Szeméből furcsa lángok törtek a fejedelem asszonya felé. De ez csak képzelődés. A kisleány egyébként elfoglaltnak látszik; nem is figyel. Most lehajolt és forgácsot kaparint, hogy a szénre dobálja. És Jédutun hangja is egyszerű és nyugodt.

— Csak egyet szabtam önmagamra — mondotta — mert a király testőrei között is sok az erős férfiú. A többi itteni harcosok mértéke szerint készült.

— Öltsd magadra azt az egyet, — szólott csaknem kiáltó hangossággal Khafrit — mert szeretem nézni a szép fegyverzetet. A te műveid szépek és félelmetesek.

A művészt megfogta a hízogó szó, jólesett neki a bámulat, munkája sikere. Egymásután csatolta fel az aranyos szárvédőket, a mellvértet, fejébe szíjazta az ékköves sisakot, oldalára az aranyhüvelyes, aranymarkolatú szablyát, baljába fogta a ragyogó kerek pajzsot s jobbához magas dárdát állított. Ahogy így elkészült, elébe állott Khafritnak.

Khafrit összezsapta a kezét és felkiáltott:

— Osiris, Osiris! Ra, aranyos napisten! Szép, nagy, tündökletes isten! Emberfia! Férfi!

Megdöbbent a saját szavaitól. Mit mondott?... Összeszedte minden erejét és olyan bűvösen nézett Jédutunra, hogy az nem tudta: mire magyarázza a hirtelen kitörést. Aztán hideg nyugalommal szólott:

— Eszembe jutott a nagy Ra, mert olyan voltál, egy pillanatra, mint Osiris. Mint egy szakállas Osiris szobor a női szentélyben.

És hogy még jobban elzavarja Jédutun gyanakodását, haragosan rákiáltott:

— Hogy merészled, emberfia, istenek ragyogását magadra öltetni? Megver az arany-híntő

napisten! Próbálj csak sikra szállani véle, egyetlen sugarával keresztüldöfi a szívedet. Hiába vagy te erős férfiú, hiába! A napisten győzedelmes, a napisten nem egy gyenge asszony.

Megzavarodott az utolsó mondattól. Hamar folytatni akarta, hogy más értelme legyen. De a háta mögül ismerős hangok jöttek, megrezzent és hátrafordult. Az ajtóban egy elnyúlt testű nagy fekete macska miáskolt. A bársonyos prémű állat — egyike Khafrit Nőből hozott szent állatainak — egyet iramodott és asszonya ölébe szökkent. Hunyorgó pilláit résszé nyitotta, szeme Khafrit arcába csillogott, azután dorombolva dörgölődött pár pillanatra úrnőjéhez. Majd hirtelen leugrott és ferge irammal kiszökött a szobából.

Khafrit babonás zavarral nézett utána. Felkelt s mintegy mágikus erőből ragadva, az állat után indult. Az égiek intésének vette a macska hirtelen jöttét, hamar eltűntét és meg akarta keresni az állatot. Valami különösét várt, rejtélyoldó világosságot, ami zavaros szívébe felgyúl, ha rátalál kedvencére. Úgy gondolta, csak belenéz a szent lény zöldes szemébe és menten megtudja: mit akarnak az istenek? Mert a macska tudja, a macska nesztelen léptű és ott jár, ahol a néma járású istenek.

Ámbár sokkal többet tudott volna meg Khafrit, ha azt a másik macskát figyelí meg, ha a kanaáni macskának néz a tágranyilt szemébe. Jóllehet az istenek akarataról az a másik sem tudott volna mitsem. Az a másik macska, a műhely homályos szegletében egyáltalán semmiről sem tudott volna beszámolni. Még arról sem: miért remeg úgy a szája, miért vonaglik a teste, miért háborognak benne forró indulatok, vadóc ösztönök? Miért villog úgy a szeme Khafrit felé s miért szeretne egy pillanatra helyet cserélni a fekete nyávogóval? Miért szeretne az ölébe szökni Khafritnak és kegyetlenül végighúzni karmocskáit az egyiptomi nő arca-bársonyán? Miért akarná olyan nagyon elcsúfítani ezt az ígézetes asszonyt?... Sokat tudott volna meg Khafrit, ha figyelőn fűrkészi gyilkos haragot csillogó szemét, remegő száját, vonagló orracimpáját és nyugtalanul görcsösödő körmőcskéit a kanaáni macskának, aki persze csak érzésre volt ösztönös macska, egyébként asszonyállat volt, akár maga Khafrit. A fejedelem asszonya mindent megértett volna, azt is, amiről a féltékenyverű kis thirsai macska: Abigail semmiképp sem tudott számotadni magának, hogy micsoda és mit jelent.

Még azt sohasem érezte Abigail, amit ma érzett. Ez az egyiptomi asszony fölzaklatta minden porcikáját, anélkül, hogy világosan tudta volna: miért. Megsejdtette, hogy az asszony Jédutunt akarja, de hogy mit akar vele, mit óhajt tőle: nem értette. Kis szívében valami ijedt sejtés motoszkált, hogy ez a szép arcú nő nem is ember, hanem démon, aki el akarja ragadni Jédutunt. Sokat hallott mesélni a pogány kanaánita leányok-

tól azokról a rejtélyes szörnyetegekről, akik bíborba, selyembe és ígéző asszonyi bőrből öltözve kerülnek a földre valahonnan, ahol a rontás él s a vérre szomjas gonosz hatalmak tanyáznak. Kis koponyájában összezavarodott a sok izgalom és értetlenség és fojtottan sírni kezdett.

Jédutun, aki még mindig aranyos fegyverzetben állott az illatoktól terhes szobában, töprengve tűnődött. Abigail halk zokogására hátrafordult és megkérdezte:

— Miért sírsz Abigail?

A leány nem felelt és Jédutun reánézett. Az arca piros volt, mint a pirkadat és hamvas, mint a szőlő s a haja fonadékja dúsan árnyékolta két gyenge, halovány vakszemét. A természet nézte a leánynak, a finom derekát meg a karcsú arany-pihés nyakát és Jédutunnak egy régi-régi emlék csúszott a szíve körül. Eszébe jutott régholt felesége, a néne Abigailnak, aki ugyanolyan volt valaha, mint most ez a leány. Megsimogatta a szepegő kisleány fejét, kincses hajától ragyogó kicsi álláig és végtelen szeretettel csitította:

— Ne sírjál Abigail... (FOLYTATJUK.)

SZÉKELY BÉLA: URAM, MÁR JÖN AZ ESTE.

Uram, már jön az este...
Könyörgöm: légy velem.
A kétség lelkemet kikezdté,
s mi lesz az éjjelen,
ha hited meg nem enyhít.

Hited illatos olajával
enyhítsd homlokom sebé
— jaj! dacos, hajnali harcon szereztem.
és életemnek béborult egét
ékitsd jámbor békecsillagoddal.

Szelid vigasztalásul add
hogy szememet az égi ujjak,
csendes alvásra lefogják,
s hogy ébredvén én is bízni tudjak
hajnali, vidám kelésen.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, valamint az OMIKE pártfogó tagjait, akiknek előfizetésük, illetve tagságuk február hóban lejárt, szintúgy azokat, akik előfizetési, illetőleg tagsági díjjal hátralékban vannak, szíveskedjenek a megfelelő összeget minél előbb beküldeni, nehogy a lap küldése fennakadást szenvedjen.

MULT ÉS JÖVŐ KIADÓHIVATALA,
BUDAPEST, VI., PODMANICZKY-U. 6.

SZOCIÁLIS MUNKA

DR. SZABÓ GÉZA: HUSZONÖT ÉV
A PESTI CHEVRÁNÁL.

Huszonöt éve lesz az idén annak, hogy a Pesti Chevra Kadisa megnyerte ügyeinek vezetésére Mezey Ferenc dr.-t. Ebből az alkalomból érdekes lesz megismerkedni a Chevrának 25 évi jelentése alapján összeállított fejlődési statisztikájával, amely valóban lélekemelő, gyönyörű dokumentuma annak az igazságnak, hogy milyen gyümölcs teremhet, ha egy nagy eszme megtalálja kellő időben a maga nagy emberét.

Mezey Ferenc a munka embere s mitsém gyűlöl jobban, mint a frázist. Nem volna tehát hozzá méltó, ha valaki az ő huszonötéves nagy munkáját holmi kenetteljes frázisokkal akarná bemutatni. Az ő útját a tettek hosszú sora jelzi. Az Országos Iroda, amely az ő vezetése alatt fénykorát érte el, a Rabbiképző, amelyet miként eddig mint vezérlőbizottsági előadó, ezentúl mint elnök fog fejleszteni, a Közalap, amelyet a helyes irányba terelt, az IMIT, a Magyar Zsidó Múzeum, sokoldalú zsidó publicisztikai tevékenység és minden zsidó közügyben való irányító részvétel — ezek a nagy határhőkövek, amelyek Mezey Ferenc páratlan munkaerejének nagy terrénumát megjelölik. És most, hogy a Pesti Chevra Kadisa felvirágoztatásában éri el első jubileumát, csodálattal eltelve kérdezzük magunktól: milyen intenzív zsidó érzés, milyen lángoló zsidó lelkesedés loboghat az ő szívében, hogy munkaereje és munkakedve az évek folyamán nemcsak hogy nem csökkent, hanem egyre emelkedett és emelkedik?! Magyarországon tele van a zsidó közélet emberekkel, akik nagy művészetet fejtenek ki abban, hogy a zsidóság önzetlen munkáit apró tűszúrásokkal, besugásokkal, kellemetlenkedésekkel, gyanúsításokkal, rágalomhíntéssel, és mindenféle eszközökkel a zsidó munkától elkedvtelenítsék. Mekkora az a lelkierő, amely Mezey Ferencet vezérli, hogy semmivel sem törődve, csak a nagy eszmével, amelyeknek szolgálatába szegődött, egyenesen és rendületlenül haladt kitűzött szent céljai felé!

Mezey Ferencnek csak a délelőttje a Chevráé. És aki ilyen délelőttöt végigné, annak gyönyörűséggel és csodálattal telik meg a lelke. Olyan sürgős-forgás, járás-kelés folyik itt, hogy érdemes volna egy ilyen délelőttöt kinematograf útján megörökíteni. És nemcsak temetkezési ügyekkel jönnek, hanem még többen az élők ügyében. Segély, támogatás, tanács, útbaigazítás, betegápolás, aggok ellátása, ezek azok a dolgok,

amiket kérnek. De jönnek azok is, akik nem kérnek, hanem adnak. Ezeken a délelőttökön gyűltek egybe azok az alapítványi milliók, amelyeknek megszerzése túlnyomórészen Mezey Ferenc egyéni varázsának és lelkesítő munkájának köszönhető. Annak a munkának, amelynek évről évre való hatalmas lendülését és grandiózusan bontakozó fejlődését nagy lépésekben mutatja az alábbi statisztika.

Talán lesznek, akik azt fogják mondani: ezt a fejlődést az idő hozta magával. De ezzel szemben reámutathatunk arra, hogy más intézményeket bizony nem fejlesztett így az idő sem. Azonkívül a kor szelleme nem is nagyon kedvezett a „Chevra“ fogalmának és kétségtelenül csak az impozáns kultúrcelekedetek és humánus intézmények sora teremtette meg a Chevra számára a nimbuszt és az általános respektust. Ehhez pedig munka, hozzáértés, lelkesedés és nagy koncepció kellett.

1888-ban, amikor Mezey Ferenc a Chevra kötelekébe lépett, a Chevra munkája még egészen szűk keretek között mozgott. És érdekes és tanulmányos megfigyelni, milyen irányba terelődött azóta a fejlődés. A tagsági díj megmaradt mindenki számára évi 12 korona. Ez a „sekel“, amit mindenki egyformán fizet. Ellenben, aki külön kívánságot fűz a sírszerzéshez, azt viszonyaihoz képest adózzák meg. Az ebből befolyó nagy összegek teszik lehetővé, hogy az ingyen temetéseket egyre szaporítsák, amint hogy a különböző bevételek általában csak humánus kiadások fedezésére szolgálnak. Így vesz a Chevra a gazdagoktól és ad a szegényeknek.

Nem szükséges, hogy kommentárral kísérjük azt, amit mindenki az adatokból kiolvashat. Csak egyre akarunk még rámutatni, hogy a Chevra, amely Mezey Ferenc vezetése alatt erejében megtízszerezedett, kultúrértékében pedig megszázzorosodott, irodai költségekben csak jelentéktelen emelkedést mutat. A milliós büdzsével dolgozó Chevra nem költ többet irodai célokra, mint valamelyik kis egyesület.

Természetes, hogy voltak és vannak Mezey Ferencnek munkatársai, aminthogy Winterberg Gyula udvari tanácsos, a Chevra mai elnöke is szívvel-leléssel dolgozik a nagy zsidóinézmeny méltó fejlesztésén. De a változó munkatársak mellett Mezey Ferenc volt az az állandó központi erő, amely a Chevra folytonos fejlődését és emelkedését biztosította.

És mert a Pesti Chevra Kadisa intézményeinél fogva — amelyek nemsokára ismét kétfelével szaporodnak — az egész magyar zsidóságnak hatalmas kultúrtényezője, Mezey Ferenc huszonötéves jubileuma a Chevránál, az egész magyar zsidóság ünnepe volna akkor is, ha Mezey Ferenc nem is volna más legfontosabb zsidóintézmények vezetője és a modern magyar zsidóságnak egyik legnagyobb harcosa.

De hadd beszéljenek a számok:

1888-ban a Pesti Chevra Kadisa bevételeinek összege 281,052 K volt, öt évvel később 409,324 K, 1898-ban pedig már 558,384 K. Vagyis az emelkedés 10 év alatt közel 100%. Tíz évvel később 1908-ban a bevételek összege 1.066,526 K, tehát ismét majdnem 100%-os emelkedés, míg 1913-ban a bevételek 1.395,746 K-t tettek ki, vagyis 25 év alatt körülbelül 400% emelkedés. Hasonlóképpen a kiadások összege 1888-ban 260,270 K, 1893-ban 288,412 K, 1898-ban 528,564 K, 1908-ban 1.050,071 K, 1913-ban 1.346,911 K. A Chevra összes bevételei 1888-tól 1913-ig 18.744,908 K, kiadásai 15.890,175 K, ami annyit jelent, hogy a helyes gazdálkodás folytán a Chevra ezen idő alatt körülbelül három millió koronát takarított meg, amely összeg a Chevra jótékony intézményei jövőjének egyik főbiztosítékául szolgál. Még érdekesebb képet ad az alapítványok és hagyományok emelkedése. 1889-ben az összes alapítványok és hagyományok, ideértve a névre szóló alapításokat 170,248 K-t tettek ki. Tíz évvel később 1899-ben már ez az összeg 817,577 K-ra szokott fel, 1908-ban már 1.905,205 K, vagyis közeljár a két millió koronához, 1913-ban pedig 3.222,683 K-ra rugott, ami 25 év alatt az eredeti tétellel szemben majdnem 1800% emelkedést jelent. Az alapítványok által terhelt aktíva 1888-ban 843,036 korona, 1899-ben 1.663,170 K, tehát az emelkedés 100%, 1908-ban 3.719,085 K, tehát az emelkedés 10 év alatt ismét az előbbivel szemben is körülbelül 100% és 1913-ban az aktívák már 6.908,282 K-t tesznek ki, vagyis a Pesti Chevra Kadisa aktívája az utolsó 25 év alatt nyolc és fél százezer koronáról, közel hét millió koronára, tehát több, mint 700%-kal emelkedett.

De lássuk a bevételek és kiadások egyes részeit. Az Aggok házára a Chevra 1888-ban 21,108 K-t fordíthatott, 1899-ben 34,734 K-t és 1913-ban már 65,124 K-t. A szegénygyámolításra 1888-ban 41,000 K-t adott a Chevra, 1899-ben 68,628 K-t, 1913-ban 163,409 K-t. Betegápolásra 1888-ban 30,776 K-t, 1913-ban 72,880 K-t. A legutóbbi 25 év alatt a Pesti Chevra Kadisa kiadott jótékony célra az Aggok házára 1.040,805 K-t, szegénygyámolításra 2.388,655 K-t, betegápolásra 2.505,872 K-t és ide kell számítanunk az ingyenes és kedvezményes temetések költségeit is, amelyek a reájuk eső kezelési kiadásokkal együtt megközelítik a három millió koronát, összesen tehát közel kilenc milliót költött a Chevra a legutolsó 25 évben jótékony célra.

Nézzük már most, mik azok a források, melyekből ez a rengeteg összeg származik. És itt előre kell bocsátani, hogy a Chevra tagszaporodása az utóbbi 25 évben aránytalanul nagyobb, mint amennyi a pesti zsidó lakosság növekedésének megfelelt. Erre vonatkozólag tanulságos adat, hogy az évenként elhunytak száma 1888-ban 1854 volt, míg 1913-ban csak 2831, tehát még ezerrel sem több, az összes évi temetések száma tehát 25 év alatt alig

50%-al emelkedett, míg ezzel szemben a Chevra-tagok száma 1888-ban 3670 volt és 1913-ban 14,459, tehát a taglétszám ugyane 25 év alatt 300% emelkedést mutat. Tehát nem a temetkezési szükséglet növekedése szökkentette fel ennyire a Chevra tagjainak számát, hanem a Chevra munkája, amely évről évre nagyobb számban vonzotta a munkában részt venni akaró hívőket. 1888-ban a tagfelvétel 900 új tagot hozott, 1897-ben 1500-at, 1904-ben 2082-t és 1913-ban 2216-ot. Ennek megfelelően a tagjárulék összege a következő emelkedést mutatja: 1888-ban 38,132 K, 1899-ben 80,204 K, 1904-ben 110,603 K és 1913-ban 171,024 K. Összesen kitesznek az évi járulékok 25 év alatt 2.281,347 K-t, tehát alig negyedrészt annak az összegnek, amelyet a Chevra ezen idő alatt csak jótékony célokra fordított. Nézzük tehát a többi jövedelmiforrásokat. Adományokból összegyűlt 1888-ban 5476 K, 1903-ban 10,274 K, 1913-ban 18,096 K. Érdekes a perselyadományok statisztikája, amely a Chevra modern berendezéséhez méltón fokozatos csökkenést mutat. 1888-ban a perselyadományok összege 27,838 K és 1913-ban 18,092. Ezzel szemben a stabilis jövedelem, a kamatok és kamatszelvevények tétele óriási emelkedést mutat. 1888-ban 10,464 K, 1900-ban 26,948 K és 1913-ban 132,697 K, tehát az emelkedés körülbelül 400%. Hasonlóképpen emelkedtek azok a tételek, amelyek a temető, sir, vagy sírhely körül kifejezett különös kívánságok megváltásából állanak elő, amit tehát a gazdagok vagy legalább jómódúak szoktak fedezni. Sírhelydíjak 1888-ban 22,202 K, 1913-ban pedig 284,043 K. Kerítésengedélyezési díjak 1888-ban 1456 K, 1900-ban 6124 K, 1908-ban 19,501 K, 1913-ban 33,420 K. Sírboltokért 1888-ban 10,564 K, 1900-ban 48,400 K, 1913-ban 76,000 K. Mint új tétel kezd szerepelni 1891-től a sírápolási díj. És hogy az a gondolat nemcsak szép, hanem gyümölcsöző is, mutatják az adatok. Az első évben 9624 K folyt be a sírápolási díjakból, 1900-ban már 55,704 K, 1913-ban 208,618 K. A sírápolás gondolata a Chevrának eddig 1.885,748 K, tehát majdnem két millió K-t jövedelmezett, míg a költség reá ugyanezen idő alatt alig félmillió K volt. A temetkezési díjak 1888-ban 48,364 K, 1899-ben 102,785 K, 1913-ban 231,937 K, az emelkedés tehát körülbelül 400%. Összesen befolyt 25 év alatt a temetési díjakból 3.285,036 K. A különféle bevételek rovata 1888-ban 33,560 K, 1913-ban 217,105 K, tehát közel 600% emelkedés. 1902 óta szerepel a menedékháza, amelyre 1913-ig 213,788 K alapítvány van, 1904 óta két új intézmény szerepel: a szeretetháza és a betegápolónővérek. Utóbbira 1913-ig 41,415 K alapítvány van, míg a szeretetháza alapítványai kitesznek 1913-ban 1.150,174 K-t. 1912 óta szerepel a felnőtt vakok otthona, melyhez 1914-ben ismét két új intézmény járul újabb alapítványokkal.

Ezek a 25 éves statisztikának legbeszédesebb számai, amelyeket csak nagy ugrásokkal ragad-

tunk ki a Chevra Kadisa számainak hatalmas tömkelegéből. És egy pillanatra behúnyjuk szemünket és elgondoljuk, vajjon ilyen lett volna-e ez a statisztika akkor is, ha Mezey Ferencet idealizmusa és a zsidóság szerencséje nem sodorta volna zsidó mezőkre és ma nem a Chevra irodájában ülne, hanem pl. Lánczy Leó helyén?!...

DR. SINGER LEÓ: SZEMELVÉNYEK A LEGENDÁK KÖNYVÉBŐL.

A MUNKA.

Szigorú volt az Úr büntetése: „Tövis és bogáncsot nyujtson neked a föld, a mezőnek fűvét egyed. Ádám meg is rettent tőle.

— Uram Isten — mondá —, egy sorba helyezel a marhával, számmal, egy tálból, egy jászolból egyem-e velök.

— Arcod verejtékével egyél kenyeret — felelte az Isten. — Erre aztán megnyugodott Ádám, mert Isten is megbecsülte a munkát, hiszen írva vagyon: Hat nap alatt teremtetten Isten az eget, a földet és a hetedik napon megnyugodott.

A SZÍV JÓSÁGA.

Hogy az ember meghalt és a mindentudó Isten itélőszéke, hatalmas bírása elé került, védekezett keze, lába, testének minden egyes tagja.

A láb mondotta: Igazságban jártam.

A kéz jelezte: Vesztegetéshez nem nyultam.

A fül harsogta: Hamisságot hallgatni nem tudtam.

A szem beszélt: Sosem irigykedtem.

A nyelv suttozta: Egyenest beszéltem.

— Hát te szív, miért hallgatsz, — kérdi a félelmes Isten a mindinkább visszahuzódó szívet.

Reszketett a szava, szólni is alig tudott a szerény szív.

— Lépj elő csak bátran, felelj a kérdésre, — nógatta a bíró.

— Elszedte előlem minden valamire való érdemet testem többi tagja. Meztelen állok nagy Uram előtted. De ne büntess nagyon. Irgalom, kegyelem.

— Te feljöhetsz hozzám az örök üdv honába, a többi pihenje ki a földben szörnyű fáradalmait, — hangzott az ítélet.

A LELKIISMERETESSÉG.

Pinchasz ben Jairt, a bölcs rabbit vegyének példának. Vendégszerető ember lévén, gyakran megfordultak az arra kerülő idegenek a házában. Két férfiú tért be egyszer hozzá és a gazda ott marasztotta őket éjszakára is. Az idegenek kora reggel tovább siettek. Az egyik azonban ott felejtett nála néhány mérő zabot, amit mintának hozott magával.

Rabbi Pinchasz őrizte a zabot, de mivel az idegen még a vetés idején sem jelentkezett ott

feledett holmijáért, a maga földjén ültette el és aratáskor jóval megszerezte. Az idegen még mindig nem jelentkezett, rabbi Pinchasz a következő évben tehát megint elvetette, majd az aratáskor megint külön elhelyezte.

Vagy két év múlva bekopogtatott hozzá a régen várt vendég. Üdvözlés után azt mondja az idegen: „Két év előtt egy kis zabot felejtettem itten, bizonyára megromlott azóta.“

Rabbi Pinchasz erre magtárába vezeti vendégét és 500 mérő zabot adott át neki. „Gondoskodnom kellett arról, hogy a házamban talált jószág meg ne romoljék“, — mondotta, amikor a bámuló idegen nem akarta a magáénak elismerni a lemerített nagy termést.

A SZEGÉNY KORSÓ LEGENDÁJA.

Nyugodtan pihent és élvezte üdítő italát, amidőn hirtelen váratlan egy kő esett rá és fájdalmas felkiáltással esett össze — a korsó.

Társa okult a példáján és megbosszulandó a testvérét, ő esett a kőre és íme mégis csak a korsó törött össze. Mindenképen jaj szegénynek.

A VENDÉG.

Rabbi Hillel a legszorgalmasabb és legszerényebb mesterek egyike volt. Éjjelét és nappalát tanítványai-val töltötte, akik kitarítottak vele és nem merték távozásukkal félbeszakítani a mestert. De többször azonban észrevették, hogy mikor nagyon belemerült a tanulmányba és kelleténél is tovább tartotta magánál hiveit, maga szakította félbe értekezését és mondá:

Vendégem van, őt kell ellátnom, holnap viszontlátjuk egymást.

Igy történt ez több nap egymásután. A tanítványok végre is kíváncsiak lettek és meg akarták lépni a mestert a magánszobájában. Nagy meglepetésükre egyedül találták tanítójukat, előtte a tóra.

Rabbi, hol a vendéged, hadd tiszteljük meg mi is?

Itt lenn a földön testem életemnek háza és nem tudva, meddig lesz még lelkem a vendége. Ezért őt is el kell látnom azzal az élelemmel és szórakozással, mely őt legjobban kielégíti.

A BÖLCS SZERENCSETLENSÉGE.

Összetalálkozott három koldus. Az egyik vak, a másik sánta, a harmadik szegény volt, de bölcs is. Jártak együtt egy darabig, de a bölcs nem sokáig bírta. A sánta megmutatta lábát, a vak a világtalan szemét és megtelt az emberek részvétéből a tarisznájuk. A bölcs nem mutatott semmi gyengeséget se testi, sem lelki hibát, nem is kapott semmit. Kétségbeesett a sorsán és már már kifakadt társai ellen, hogy elorozzák előle a részvétet.

Nem, nem bántalak benneteket, mit tehettek ti arról, hogy az ember tudja magáról, hogy bölcs nem lehet, de vakká és sántává teheti bármely pillanat.

DR. KOVÁCS JÓZSEF:
ROSENBERG GYULA (1856—1914).

ent Vas megyében, a csendes folyású Gyöngyös mellett, táplánfai kertjének egy hatalmas hársfája alá temették Rosenberg Gyulát. Itt Budapesten a ravatala körül összegyűltek az ország nagyjai, a miniszterelnök, a kormány és az országgyűlés tagjai, a magyar politikai, gazdasági és társadalmi élet annyi nevezetes embere, ott a kis faluban körülvette koporsóját a vármegye, a vidék, a falu népe, egyszerű parasztok, gazdasági cselédek, valamenynyien igaz fájdalommal gyászolták az elvesztését, mert mindannyian ismerték az értékét és mindannyian szerették. Akinek meggyászolásában a nagyok és a kicsinyek ennyire egyforma érzésekkel vesznek részt, annak nemcsak nagy, nemcsak kiváló, annak jó embernek is kellett lennie!

Kegyes vagy kegyetlen volt-e hozzá a sors? Testileg, szellemileg kimagaslónak alkotta a természet. Daliás termete, férfias szépsége közmondásossá vált, értelmének, ítéletének világossága, éleslátásának tisztasága, emberismeretének csáhatatlan biztonsága, felfogásának gyorsasága, ismereteinek gazdagsága a legkuszáltabb helyzetekben megmutatták neki a legjobb megoldáshoz vezető utat. A természet e dús adományait komoly életbölcsessel használta és a saját nagy ereje mellett a szerencse szárnyai vitték előre, sikerről sikerre. A kis vidéki városból jött fel a budapesti egyetemre, megjelenésének fiatal szépsége, éles esze, céltudatos komoly munkája csakhamar otthonossá, kedvelté tették a budapesti legjobb körökben, hamarosan lett keresett ügyvéd, nagy vállalatok jogtanácsosa, egy szenzációs párbaja világszerte ismertté tette a nevét, megnősült és jó csillagzata a legfenköltebb lelkű nőt adta élettársául, az ősi Teixeira de Mattos-család egy finomlelkű, nemeszívű leányát, akivel a legideálisabb családi boldogság melegsége vonult be a házába. Aztán képviselő lett, a szülővármegyéje, a gazdag arisztokraták és a legbüszkébb magyar gentry otthonának, Vas vármegyének egy kerülete, a Batthyány grófok ősi sasfészke, Németújvár adta neki a mandátumot.

Ez a mandátum az ő kezében nem volt sem külső dísz, sem eszköz önző célok eléréséhez, hanem valóságos hivatás, amelyet nála bölcsen és méltóbban betölteni nem lehetett. Gyönyörű mély hangján behízelgő zene volt minden beszéde, az a kis dunántúli accentus, amely az Eötvös Károly és Széll Kálmán kiejtésére emlékeztetett, fűszerebbé tette tiszta magyarságát. Zavartalan könnyedséggel tudott órákig és mindig érdekesen beszélni és mégsem a „szónoklásban“ kereste az

M. Jules Rosenberg.

Rosenberg Gyula.

érvényesülését. Pedig akkor még nemcsak névszerint szavaztak, hanem beszéltek is a magyar parlamentben! Rosenberg Gyula azt a tért választotta érvényesülésül, ahová kevesen szeretnek tévedni a mi törvényhozásunkban, a munka mezejét. Tagja, majd előadója lett a közgazdasági és a pénzügyi bizottságnak, egy-egy referátuma, vagy előadói beszéde tárháza volt az ismereteknek és minden felszólalásában eredeti gondolatokat és terveket produkált, amelyek, mint a búzakiviteli praemium eszméje, napokra terjedő vitára adtak anyagot. Beválasztották a delegációba, ott a haditengerészeti bizottság referense lett. Ezen a téren hervadhatlan érdemei vannak különösen a magyar ipar térfoglalásának kieszközlésében. Mennyi munkával, mennyi szeretettel dolgozott, hogy gyűjtötte álláspontjához az adatokat, bizonyítékokat s mily boldog volt, hogy fáradozásait hálásan ismerte el az egész haditengerészet is, éppen úgy mint a parlament és a magyar gyáripar.

A koalíció alatt ő is félreállott és csak a „nemzeti társaskör“ száműzöttjei közt nézte csendes filozófiával a hatalomra jutott győztes ellenfélnek a hatalmon való keserves vergődését, migennek bukása után újra sorban, de most már a vezéri sorban állt.

Mivel soha semmit sem „akart“, — mindent elérte. Tudója és részese volt a monarchia és az ország kül- és belpolitikája minden legtitkosabb szövedékének és a legtöbb tapintatot, okosságot, politikai routint igénylő legbizalmasabb feladatok végrehajtásában az ő tanácsát és közreműködését sohasem mellőzték. Soha nyilvánosságra nem jutó, történelmi kihatású államügyek előkészítésében, lebonyolításában neki aktív szerepe volt, nagy ellentétnek ő volt a szerencsés kezű kiegyenlítője, szavának súlya, tekintélyének általános elismertetése döntő erejű volt s mindezt csak kevesen, csak éppen a beavatottak tudták felőle, ő maga sem nem hivalkodott, sem nem kérkedett vele, csak az, hogy így van, az szerzett neki kielégítő öntudatot.

És amikor fent volt a tetőn, olyankor, mikor oly sokan elfordulnak az egyszerű bölcsőtől, amely őket egykor ringatta, ő az első és egyetlen zsidó, aki a Szent István-rend kiskeresztjét viselhette, akkor kezdte exponálni magában a zsidót, akkor állt oda a magyar zsidóság közügyei mellé és a legtevékenyebben dolgozott ennek haladási, szervezési és egyesítési törekvései szolgálatában.

És mostennek mindnek vége van! A munkája megszakadt, a mindenkit meghódító meleg mosoly oda-fagyott elnémult ajakára, sikereinek, dicsőségének útjából félre kellett állania, ő, aki soha magának használni nem akart, aki mindig csak másokért tett és dolgozott, most már senkinek hasznára nem lehet, az élete emlék és nálunk örökre lángoló példaképe annak, hogy egy nagystílusú ember az ő lebilincselő egyéni tulajdonságaival hogyan lehetett Magyarországon közszeretet és közbecsülés tárgya akkor is, ha zsidó és hogyan lehetett a mi politikai és társadalmi viszonyaink közt eljutni arra a magaslatra, hogy meglátták, fel- és elismerték benne faj-, osztály- és valláskülönbőség nélkül a kiválóságot és az ő megítélésénél senkit sem befolyásolt a zsidó.

Szép és boldog volt az élete, mint egy álom, de két év óta emésztette szervezete minden erejét legyűrő hatalmával a kór és meghalt idő előtt, korán, gyászt és szomorúságot okozva azoknak, akik szerették, mindenkinek, mert mindenki szerette.

Kegyetlen vagy kegyes volt-e hozzá a sors?

És egy pár hét múlva tavasz lesz és a táplánfai kertben rózsaszínű virágfelhőbe öltözik a temérdek almafa, az a százados hárs is kibontja majd dóm-szerű lombzatát és bódító illatú virágait rá fogja hullatni a sírhalomra, mely Rosenberg Gyulát és álmaikat takarja.

És ahogy ezt elgondolom, fájó emlékezetembe lép az a kép, mikor néhány hóval ezelőtt a háza kerti verandáján ülve, végigjáratta fáradt tekintetét a nyár pompájában ragyogó kertjén s talán éppen arra a terebélyes hársra pillantva, szállt fel egy sóhajtas beteg szívéből: „Úgy-e mily szép itt minden, milyen kár ezt itt hagyni!“

TOLL-HEGYRŐL

VIGYÁZAT! DENUNCIÁCIÓ! Egy érdekes port, amelynek a „Mult és Jövő“ meglepően gyors felvirágzása és dr. Hevesi meg az OMIKE korszakos kulturmunkájának térhódítása úgy látszik nagyon fáj, igyekszik ezt az érthető motívumokból fakadó fájdalmat mint hazafias búbanatot forgalomba hozni és financiroztatni. Analfabétákkal és gonosztevőkkel, rágalomhíntőkkel és besugókkal szövetkezve kürtölik és kürtöltetik, suttogják és suttogtatják szerteszét és hírnököket küldenek, kik pihegve szólnak: „Nyakunkon a cionisták hada, siet kivívni Palesztinát! Összeesküdnek a magyar királyság ellen, garasonként árulják a szegény hazát, a magyar trikolort mogendovidos kaftánnal akarják helyettesíteni és a zsidók királya Patai József akar lenni, aki a Mult és Jövőben tüzzel-vassal hadakozik a zsidó állam érdekében, így akarván érdemeket szerezni a jeruzsálemi trónra, ami annál veszedelmesebb nálunk, sőt egyenesen felségsértés, minthogy nálunk Ofelsége a „jeruzsálemi király“ címet is viseli“. Hát mindennek-előtt osztályozzuk a derék társaságot analfabéta és írástudó hazafiakra. Az analfabéta „hazafiak“ ellen persze felesleges és hasztalan védekeznünk. Azokat, ha lehetne, meg kellene előbb tanítani írni és olvasni, hogy tudják, mi van a Mult és Jövőben és csakugyan mit propagál a Mult és Jövő, amelynek a megértéséhez egy bizonyos kultúrfok szükséges. De sokkal veszedelmesebbek azok az olvasni tudó „hazafiak“, akik legnagyobb sajnálatunkra legelőször új tagjaink névsorát, az OMIKE és a Mult és Jövő folytonos erősödésének e világos tanubizonyságát olvassák el és ezen a más-nak egyhangú és közömbös olvasmányon annyira felbőszülnek, annyira dühbe gurulnak, hogy a sárga irigység hályogot von a szemükre és nem jutnak tovább a lap olvasásában. Ez az igazi oka annak, hogy ezek se tudják, mit propagál a Mult és Jövő. Ez a magyarázata annak, hogy időről időre besugók járnak az OMIKE elnökeihez és figyelmeztetik a veszedelemre, hogy a Mult és Jövő cionizmust propagál és hogy veszélyben a haza. Pedig a denunciánsoknak egészen más valami fáj és egyáltalában nem a haza és a zsidóság sorsa. Sőt ha éppen hasznát látják, szívesen szövetkeznek is a „hazafiatlan árulók“-kal. Szerencsére az OMIKE vezetői európai intelligenciájú férfiak, akik igenis tudják, hogy a Mult és Jövő mit propagál. És tudják, hogy amit a Mult és Jövő propagál, az jól van propagálva és bizonyosan teljesen méltó a propagálásra. Az OMIKE, mely máris új zsidó generációt nevelt, a zsidóság kultúr-értékeinek, eszméinek és küzdelmeinek ismertetését

tűzte ki feladataul, gettó-zsidók helyett öntudatos, európai műveltségű és a szó igazi értelmében hazafias magyar zsidóságot akar nevelni, amelynek tudomással kell bírnia minden zsidó irányról, akár ikaizmus, akár karaizmus, akár alliancizmus, akár „zionizmus“ a neve. És a Mult és Jövő nem látja szükségét annak, hogy holmi gettóbeli álhazafiak és besugók kedvéért teljesen kikapcsolja a zsidóság mozgalmainak objektív ismertetéséből a cionizmust. Egyébként ma már minden intelligens ember tudja, hogy a cionizmus nem hazaárulás, nem államcsínálás, nem általános zsidó kilakoltatás, hanem komoly telepítő munka kivándorlásra kényszerített szegény (orosz, román, jemeni stb.) zsidók számára. És ezzel a telepítő munkával kapcsolatban, a szent földből táplálkozva hatalmas héber irodalom, zsidó művészet és kultúra virágzott fel, amelynek ismertetését, mint zsidó orgánus legelső kötelességeink közé sorozzuk és egyáltalában nem vagyunk hajlandók zsidó írókat vagy művészt bojkottálni, csupán csak azért, mert cionista, vagyis, mert némelyek szerint, kelletlenül jobban akar zsidó lenni. Azonkívül tiszta meggyőződésünk szerint a „legvadabb“ cionisták is szeretik úgy a hazát, mint azok, akik a hazafiság vásári kikiáltásával akarnak érdemet és egyebet szerezni. Az OMIKE és a Mult és Jövő felette áll minden párt- és politikai szempontnak, egyedüli szempontja: a kultúra és egyedüli célja a zsidóság etikai színvonalának emelése. Ez az, ami olyan gyorsan teret hódított, ez az, ami oly sokaknak fáj és ez az, amiért a rágalomhíntés, besugás és csaholás ezután sem fog szünetelni, amíg csak a karaván halad.

„ÚJ ZSIDÓ EMANCIPÁCIÓ“. Így nevezte budapesti előadásában Karl Schwarz, a kitűnő berlini esztétikus azt a kultúrmunkát, amelyet a modern zsidók a zsidóságnak a művészetben való elismeréséért folytatnak. Aminthogy küzdeni kell a vérvád ellen és minden rágalom ellen, amelyel a zsidóságot ellenségei bemocskolni igyekeznek, harcolni kell az ellen a képtelen állítás ellen is, hogy a zsidóságot tradíciói a művészet ellenségevé tették, hogy a zsidóságban nincs művészi érzék, ami tulajdonképpen azt jelenti, hogy a zsidóságnak nincs érzéke a szép iránt, sőt végső konzekvenciában azt, hogy nincs érzéke a szeretet iránt. Hiszen még csak nemrég jelent meg egy hatalmas német könyv, amely „tudományosan“ mint pénzgyűjtő fogalmat definiálta a zsidóságot, amelynek állítólag csak üzletek iránt volna érzéke, míg a kontemplatív élet merő ellentétben van a természetével. Az ilyen képtelen állításokkal szemben újra meg újra reá kell mutatnunk arra, hogy a zsidóságot semmiféle tradíció nem tartotta távol a művésztől, a széptől, a szeretettől. Volt a zsidóságnak művészete a bibliai ókorban is, kereste a művészetet, a szépet a középkori gettóban, szent könyveit és szertartási tárgyait épp oly szeretettel díszítette, mint a középkori szerzetes a maga ko-

dexeit és ennek a soha meg nem szakadt művészi folytonosságnak köszönhető, hogy a legújabb korban a zsidóság egyszerre a nagy művészek és nagy mecénások és műgyűjtők egész sorát adta a világnak. És újra, meg újra reá kell mutatni ezekre a nevekre, mint eleven cáfolatokra, a rosszhiszemű vádak ellen. És újra, meg újra reá kell mutatnunk különösen azokra a zsidó művészekre, akik nemcsak hogy zsidóknak születtek, hanem művészetükben is zsidó sajátosságokat érvényesítenek. De még nagyobb és bensőbb fontossággal bír a *zsidó tárgy* emancipációja a művészetben. Michelangelo és Rembrandt bibliai és zsidó tárgyú képeikkel halhatatlanságra tettek szert, míg ma a „felekezeti művész“ nevét kell még viselnie annak a művésznek, aki zsidó témákkal foglalkozik. Egy térdnadrágos svájci vagy egy hosszúszakállas és tincses caprii paraszt lefestve bájos képet ad, ellenben a hosszúszakállas „zsidó paraszt“ képe nem volna szalonképes? És ez a kérdés igen nagy fontossággal bír! Mert ahogy a népies elemnek a költészetbe és művészetbe való bevonulása mindenütt a demokrácia eszméjének és a népszerűtetének hódítását jelenti, a zsidóság is a művészet finomító lencséjén keresztül megszereti a maga egyszerű fiait, akiket nem restelni, hanem felemelni kell. A művész megmutatja nekünk a zsidó népiest a szépség glóriájában és megtölti szívünket szeretettel iránta. És mennyi új szín, új hang, új mélység kínálkozik itt a megértő zsidó művésznek, aki minden ilyen képpel egy valószínű új zsidó emancipációt készít elő.

AZ ALKOTMÁNY ÉS AZ ITO. Az Alkotmány „leleplezte“ a magyar ITO-t és kimutatta, hogy az tulajdonképpen csak a cionizmusnak egyik formája és titokban az itoisták épp úgy árulják a hazát, mint „a cionisták. A különbség csak az, hogy az itoisták Itoorszáért lelkesednek Angolában, a cionisták meg Cionorszáért Palesztinában. Végeredményben pedig mindkét mozgalom a zsidó szolidaritás és nemzetiségi eszme jegyében fejti ki irredenta működését. Mi nem szoktunk az Alkotmánnyal polemizálni. Mert tisztában vagyunk vele, hogy valamint a zsidó sajtónak programja és kötelessége, hogy a zsidóságot minden oldalról megvédje, az antiszemita sajtónak a programjába tartozik, hogy a zsidóságot minden oldalról támadja. Mi „műértők“ úgy vagyunk már ezekkel az alkotmányos támadásokkal, mint a programzenével a zeneértő, aki akár előre is meg tudja már mondani, hogy milyen motívum következik. Most jön a kardmotívum, most a kalapácsmotívum, most a szíszegő kigyó motívuma. Közben pedig mulatni is lehet vagy élvezni. Csak akkor bosszankodunk némileg, ha Alkotmányék igazat mondanak. Mert valljuk be őszintén, ez is előfordul. Elvégre mi zsidók, mint kiválasztott nép sem vagyunk tökéletesek és hibátlanok. Akad még Siegfried Izrael vállán egy-egy

sebezhető hely, ahová a gyűlölködő Hagenek bedöfhetik a lándzsájukat. És az Alkotmány, el kell ismernünk, kitűnően ért a mesterségéhez. Csakhogy ő nem vesz magának annyi fáradságot, hogy a sebezhető helyeket felfedezze, hanem vagdal jobbra-balra, tetőtől talpig, elől-hátul, nyilván azzal a szándékkal, hogy valahol csak talál. És mi nem is szegeztük volna le az Alkotmány vádját az ITO ellen, ha nem szerepelne olyan gyakran az Alkotmány zsidó körökben is mint argumentum. „Ez antiszemitizmust teremt!“ „Ez fegyver lesz az antiszemiták kezében!“ „Meglátjátok, mit fog majd írni az Alkotmány!“ Hát ezt az argumentumot egyszer és mindenkorra le kell venni a zsidó ügyek napirendjéről. Zsidó ügyeknél csak az jöhet tekintetbe, hogy mi járul hozzá a zsidóság fenntartásához, szellemi és etikai megerősödéséhez. Mert az antiszemiták Hámántól kezdve mai napig sosem jöttek zavarba a fegyverek és vádak tekintetében. És az Alkotmánynak egészen mindegy, hogyan és mit csinál a zsidóság, itoizmust-e vagy cionizmust, Imitet vagy Omike. Nála pl. az is baj, hogy ötszáz zsidó diák eszik az Omike menzáján. Sőt a baj nála ott kezdődik, hogy egyáltalában van ötszáz zsidó a világon. És ha mind az ötszáz kikeresztelkedne, azt mondaná: „Íme a gyáva és hitszegő zsidók! Még a vallásukhoz is hűtlenek, hát még a hazájukhoz!“ És ebben az esetben talán igaza is volna az Alkotmánynak.

EGY KIS HAMISÍTÁS. A budapesti „mizrachisták“ ügyesen felhasználták azt a kitűnő alkalmat, hogy Hermann Struck, a nagy grafikus művész, aki egyszersmind a Mizrachí-eszmének egyik nagy harcosa, műveinek kiállítására Budapestre jött. Józan embernek eszébe se jutna megütközni ezen. A budapesti mizrachisták valóban ügyetlen slemilisták lettek volna, ha ezt a nagyszerű alkalmat, amikor az egész magyar sajtó Struck művészetét méltatja, vezérük nagy népszerűségét eszméjük propagálására fel nem használják. És íme, mégis megindult a nagy hazafias szolavina, hogy a Mult és Jövő most már nemcsak cionizmust, hanem — horribile dictu! — mizrachizmust is propagál. Sőt akadt valami irodalmi kalandor, aki a szent cél érdekében egy kis hazafias hamisítástól sem rettent vissza. Bizonyos úton-módon hozzájutott egy gépirásos kommunikéhez, amelyet a Mult és Jövő a Struck-kiállításról a lapokhoz szétküldött és a kis hamis hozzáhamisított gépirással egy részt Struck nagy cionizmusáról, mizrachista vezérszerepéről

és mizrachista előadásáról, hogy úgy tünessen fel a dolgot, mintha mi Struck mizrachizmusát és Struckot mint mizrachista vezért kolportálnók. Az így meghamisított kommunikét a kis szélhámos elvitte mint lázító corpus delictit egy végelgyengülése miatt amúgy is elkeseredett hetilaphoz, ahol aztán alföldi betyárbicskának is beillő „toll és tör“-rel rohant neki Hermann Strucknak, a Mult és Jövőnek és — ami igazán csak valami bukott tanárjelöltnek juthatott eszébe — Patai József tanári működésének. Gyönyörű folytatása ez különben annak az ismert módszernek, amely tavaly olyan formában jelentkezett, hogy borítékokat loptak a Budapesti Hirlaptól és a nyomatékosság kedvéért azokban küldték szét a Mult és Jövő és az Omike ellen írt pamfléteket. Ilyen fegyházraméltó eszközökkel védik a kis hazafiak a mi magyar hazánkat. Persze, a „cél“ szentesíti az eszközt. És ha Struck véletlenül antialkoholista előadást tartott volna Budapesten, kisütötték volna a Mult és Jövőről, hogy államfölgörgető, mert íme, Struck az állami jövedelmek csökkentésére izgat. Vagy ha Struckot véletlenül mint feministát ünnepelték volna Budapesten elvtársai, kikürtölték volna, hogy a Mult és Jövő a magyar haza népesedése ellen agitál. Nem is szólva arról, hogy mekkora volna a bűnünk, ha Struck véletlenül szocialista előadást tart Budapesten, mert akkor elhíresztelték volna, hogy a Mult és Jövő fellázítja a magyar zsidóság millióit a magyar zsidóság milliómosai ellen. Mi természetesen egyáltalában nem gondoltunk arra, hogy Struckot Budapesten csak üveg alatt muto-gassuk, nehogy eláruljon valamit az ő művészetétől független elveiből! Struck független ember és olyan elveket vall, amilyenek neki tetszenek. De az igazság kedvéért még megjegyezzük, hogy Struck épp arról tartott előadást a Mizrachiban, hogy egyedül a faji öntudat, amelyet némely cionisták fölösleges túlzással, némely anticionisták pedig denunciózó szándékkal „nacionalizmus“-nak szoktak mondani, nem lehet a zsidóság jövőjének biztosítója. Mert a zsidóság testileg-lelkileg módosult az országok szerint, amelyben hazát kapott. Ez anatómiailag is bebizonyítható, de tanuskodik róla a kultúra különbözősége is. A zsidóságot csakis a vallásos élet tarthatja fenn, a zsidó tradíciók és vallási eszmék közössége, amely egyszersmind a faji öntudatnak is legtisztább kútforrása. Szóval Struck olyan beszédet tartott a Mizrachiban, hogy egy hazafias, vallásos zsidónak lelke tetszés szerinti mélységig úszhatott a boldogságban.

Secundus.

ALAPÍTÁSI ÉV 1862

EKSZEREK

• CHRONOGRAF
• REPETITION ÉS
ZSEBÉBKRESZTŐK

CUENDET CONSTANT

Svájc, Francia-, Angol- és Németország zseb-, inga- és díszóragyárainak lerakata.

BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5

KARCSATÓRÁK, GYÜRÜ-
ÓRÁK JAVÍTÁSOK

INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAK-
TÁRON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK

TESTVÉREK!

incs szó, mely a fájdalom érzését hiven adná vissza, mely elfogott bennünket a viszonyok láttán akkor, amikor öt év előtt megkezdtük fáradságos munkánkat. A tehetetlenség bénító ereje tartott fogva, mert gyengének éreztük magunkat, hogy meg tudjuk oldani a magunkra vállalt terhes feladatot:

az állami gyermekmenhelyek kötelékében álló, vallásunk és fajunkra veszendőbe induló három-ezer gyermeknek magunk részére való megtartását.

Háromezer gyermek! Háromezer zsidó árva! Odadobva apátlan-anyátlan a rohanva robogó élet bűnnel csábító örvényének, három-ezer gyermek, kiknek születésekor az élet fáklája már előre bevilágítja sorsuk útját: hitehagyás, börtön, prostitúció.

Háromezer gyermek, zsidógyermek, kik sohasem érezték az édesanya melegen ölelő karját, nem érezték soha az édesapa meleg, biztató tekintetét, kik homlokukon a nyomor és bűn bélyegével készültek megjárni az élet útját, kik a társadalom bűne, avagy az anyának egy gyenge percben való megejtése folytán születésük pillanatában már a társadalom, a zsidóság martíraivá avattattak.

Am a zsidó szív csodát művelt s a magyar zsidóság örök érdeme és büszkesége, hogy ma rendületlen munkásságunk ötödik évében boldogan jelenthetjük, hogy

ezerötszáz gyermeket ragadtunk ki az idegen környezetből, az állami gyermekmenhelyek kötelékében álló három-ezer gyermek közül, ezerötszázat immár mi neveltetünk, helyeztünk át áldott jölelkü zsidócsaládokhoz, kik az új jövővényt édesgyermek módjára ölelik magukhoz, becézik, nevelik, taníttatják. A boldogság érzetével jelentjük: ezerötszáz gyermeknek adtunk atyát, ezerötszáz gyermekkel áld többet a zsidó anya a péntek esti gyertyagyújtásnál!

Am örömujjongásunk a múlté, a munka a jövőé: Mi lesz a másik ezerötszáz gyermekkel, mi lesz a már nevelésünk alatt álló táborral, mert anyagi erőnk fogytán van. De nem csüggedünk. A magyar zsidóság átérzi a reáharuló erkölcsi felelősséget és nem hagy bennünket cserben.

Testvérek! A súlyos gazdasági viszonyok erős megpróbáltatásnak tették ki egyesületünket, amely kizárólag a ti jótékonyaságotokra van alapozva. Ezért kell nekünk folyton új és új jövedelmi forrásokat nyitnunk. Az idén ismét megtartjuk purim napján a zsidó gyermeknapot, hogy ennek jövedelme nyújtson részben fedezetet a már pártfogásuk alatt álló és az ezután védelmünk alá kerülő apró kis testvérek neveltetésére.

Az eredményes munka jóleső érzetével eltelve

kérve kérünk benneteket, testvéreink, nyújtsatok segédkezet a további munkálkodáshoz. Központi irodánk közvetlen érintkezésbe fog lépni pártárnyalati tekintet nélkül minden zsidó községgel, iskolákkal, az útbaigazítások, felhívások, gyűjtőívek ezreit fogja ezek rendelkezésére adni, hogy a purimkor megtartandó zsidó gyermeknap eredményeként ismét jelentős és számottevő sikerrel számolhassunk be!

Testvéreink! A nap éltető melege kikelt és világra hozza a földbe vetett magot, de hogy életképes, viruló, lombos legyen a cserje, ahhoz életnedv szükséges. A mi rajongó szeretettel végzett munkásságunk eredménye a Ti jó szíveteken áll, ez az az életnedv, amely a virágzó cserjét lombossá teszi, elveszni nem hagyja.

Legyenek áldottak a kezek, amelyek ügyünket támogatják!

AZ ORSZÁGOS IZRAELITA PATRONÁZS- EGYESÜLET ELNÖKSÉGE:

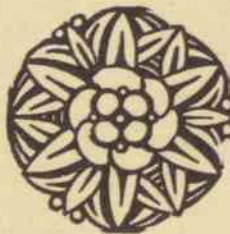
Dr. Hevesi Simon főrabbi
társelnök.

Székely Ferenc
udv. tan., elnök.

Breuer Soma
az egyesület orsz. referense.

Dr. Bartos Kálmán
titkár.

Bekötési táblák a MULT és JÖVŐ-höz

Az 1913. évi évfolyam művészi kivitelű, eredeti bekötési táblái megrendelhetők a „Mult és jövő” kiadóhivatalánál, Budapest, VI., Podmaniczky-u. 6. Ára 2 korona, portóval együtt 2 kor. 30 fill. A díszkiadás portóval együtt . . . 3 korona.

Gyűjtsük a „Mult és jövő” példányait és az év végén egy hatalmas albumunk lesz 500 művészi illusztrációval és gyönyörű műmellékletekkel.

KRÓNKA. ÉS ÖZEMLE

AZ OMIKE ÚJ PÁRTFOGÓ TAGJAI.

A januári számunkban közzétett felhívás, amelyben arra kértük olvasóinkat, hogy új tagokat gyűjtsenek, még február hóban is öröndetes módon éreztette hatását, úgy hogy még a legutóbbi napokban is igen szép számmal jelentették be szerkesztőségünknek az új pártfogó tagokat, akik az évi 20 korona pártfogó tagsági díj fejében tagilletményül kapják a Mult és Jövőt.

A bejelentett új tagok névsora a következő: 20 korona tagsági díjjal: dászentmiklósi Gara Miksa nagyiparos Budapest, dr. Gedő Árpád Budapest, dr. Kohn László orvos Budapest, Haller Náthán Budapest, Löwinger Joáchim Budapest, dr. Sárkány Erzsébet Budapest, dr. Haán Rezsőné Budapest, Márkus Nándor Budapest, Pollák Béla Budapest, Spitzer Jakab Budapest, dr. Engel Emil a tőzsde főtítkáro, Budapest, Fischer Testvérek üvegműipari vállalat Budapest, Wahl Béla kereskedő Budapest, Löwy Miksa Budapest, dr. Tetétleni Ármín ügyvéd Budapest, Weisz P. Vilmos ékszerész Budapest, Becker Dávid vállalkozó Budapest, Herskovics József rabbi Budapest, Klein Jenő szénnagykereskedő Kassa, Feuerstein Mór ügyvéd-jelölt Nagybánya, Klein Szerén Nyitra-szomorlovászi, Mittelman Lajos kereskedő Pozsony, Künstler Salamon fakereskedő Nagyvárad, Deutsch Ignác ruhakereskedő Nagyvárad, dr. Fejér Miksa ügyvéd Pozsony, dr. Kónig Ignác orvos Pozsony, dr. Stein Jenő ügyvéd Pozsony, Neurath S. és fiai vasnagykereskedők Pozsony, Fischer Zsigmond gyáros Pozsony, ifj. Fischer József gyáros Pozsony, Polgár Gyula gyógyszerész Pozsony, Trebitsch Dénes bankfőnök Pozsony, Bettelheim Elza Nagytapolcsány, ifj. Pollák Adolfné Nagytapolcsány, Schlichter Aranka Nyitrapereszlény, Róna Lipót gyárigazgató Pozsony, Hofbauer Zsigmond kereskedő Pozsony, Pozsonyi Kereskedelmi és Hitelbank Pozsony, Apolló kőolajfinomító R.-T. Pozsony, Bondy Emil gyárigazgató Pozsony, Fleischner Tivadar magánzó Pozsony, Weinberger Miksa és Dávid magánzók Pozsony, Weisz Sándor gazdasz Pozsony, Felsner Leó kereskedő Pozsony, Schlesinger Sándor gazdasz Pozsony, dr. Sámuel Zsigmond ügyvéd Pozsony, Neumann Károly kereskedő Pozsony, Magyar lószőrfontóda Frank és Weisz Pozsony, Kalmár Lajos uradalmi intéző Valkány, Hönig Ignác vezértítkár Nagyvárad, Weisz Dezső Pannónia-kávéház tulajdonosa Nagyvárad, Ujvári József kőszénnagykereskedő Nagyvárad, Elite-kávéház Nagyvárad, Weisz Hermann kávé Nagyvárad, dr. Sternbach József orvos Nagyvárad, Braun Adolf terménykereskedő Berettyóújfalu, dr. Krausz S. ügyvéd Berettyó-

újfalu, dr. Erdélyi Miklós ügyvéd Berettyóújfalu, Mann Adolf kereskedő Margitta, Sternthal Farkasné magánzó Nagyszalonta, Lakatos Gyula kereskedő Nagyszalonta, Szántó N. kereskedő Nagyszalonta, Fenyvesi Ferenc gyógyszerész Nagyszalonta, Spinger Dezső kereskedő Nagyszalonta, Szilágyi János kereskedő Nagyszalonta, dr. Herczeg Samu ügyvéd Nagyszalonta, Stern Lajos kereskedő Nagyszalonta, dr. Czinczár Sándor ügyvéd Nagyszalonta, Grün Vilmos Szendrő, Barta Mór igazgató-tanító Balassagyarmat, Várnai Béla kereskedő Nagyvárad, Lindenfeld Miksa kereskedő Mezötelegd, Fenyvesi Ferenc igazgató Mezötelegd, Gervai Bertalan igazgató Mezötelegd, dr. Havas Aladár ügyvéd Élesd, dr. Náda Samu orvos Székelyhid, Simonyi Zoltán tanár Korpona, Drózsza Alfréd gyáros Sopron, Werner Mina magánzó Sopron, dr. Léderer Gyula ügyvéd Sopron, Hacker Sándor kereskedő Sopron, dr. Stricker Jakab ügyvéd Sopron, dr. Léderer Manó ügyvéd Sopron, Mitzger Salamon kereskedő Sopron, Schiller Béla földbirtokos Sopron, Löbl József sörgyári igazgató Sopron, Spitz Márk irodafőnök Sopron, dr. Freyberger Lajos fogorvos Szombathely, Gárdos Simon Elite-kávéház tulajdonosa Szombathely, Korein Vilmos kereskedő Pápa, Beck Zsigmond kereskedő, hitk. alelnök Pápa, Toch József kereskedő Pápa, Weisz József kereskedő Pápa, Kohn József kereskedő Pápa, ifj. Eisler Mór kereskedő Pápa, Wallenstein Sándor kereskedő Pápa, dr. Szauer József csász. és kir. nyug. teng. főtörzsorvos Sopron, Kardos József műszaki tanácsos Sopron, Kirschbaum Adolf Pannónia-szálló tulajdonosa Sopron, Barta Miksa tanár Sopron, Izr. hitközség Békéscsaba, Bíró Ferenc Abbázia-kávéház tulajdonosa Miskolc, Kardos Béla Miskolc, Fleischmann Mór Gyergyóvárhegy, Führer Mihály vállalkozó Nyíregyháza, Neumann Adolf bankigazgató Miskolc, Iritz Nándor gabonakereskedő Makó, Singer Rezső rabbi Rimaszombat, Kardos Sámuel nagykereskedő Kecskemét, Sipós Miklós és Ferenc kereskedő Kecskemét, dr. Aszódy Géza ügyvéd Kecskemét, Horváth Ernő gyógyszerész Kecskemét, Adler Nándor gabonakereskedő Kecskemét, Feldmayer Ignác és fia nagykereskedők Kecskemét, Fispán Mór katonai élelmező-cég Kecskemét, Schiffer Adolf és fiai gyári cég Kecskemét, Kerekes Sándor Beretvás-szálló tulajdonosa Kecskemét, Löwy Soma kereskedő Kecskemét, dr. Suekulesz Adolf orvos Kecskemét, Vajda Adolf kereskedő Kecskemét, Izr. Nőegylet Kecskemét, Szigeti Sándor gyáros Kecskemét, Barta Zsigmond Kecskemét, Liebermann Adolfné Erzsébet-fillegylet elnökője Léva, Salzer Miksa fakereskedő Párkány, Renner Géza gyáros Párkány, Pauncz Samuné Párkány, Bley Ignác kereskedő Párkány, Schwartz M. vaskereskedő Karcag, Diósi Józsefné Csucs, Löwy B. Béla kereskedő Csucs, Mózes Adolf Csucs, Fehér Márton kereskedő Bánffyhunyad, Kereskedelmi Csarnok Kolozsvár, Hart-

stein Géza Csucs, dr. Frank Jenő ügyvéd Ede-
lén, Fischer Henrik főkantór Debrecen, Breuer
Izidor gazdasz Nagykanizsa, Heltai József keres-
kedelmi tanácsos Nagykanizsa, Révész Manó és
Jenő kereskedők Cegléd, Kalmár Lajos fakeser-
kedő Cegléd, Forrai Dezső malomigazgató Ceg-
léd, dr. Halász Márton ügyvéd Cegléd, Barta és
Berger kereskedők Cegléd, Domán Izidor kir. já-
rásbíró Cegléd, Beck Jakab bankigazgató Cegléd,
Bischitz Dávid főmérnök Cegléd, dr. Véli Zsig-
mond ügyvéd Cegléd, dr. Almási Sándor ügyvéd
Cegléd, Sándor Rezsőné nőegyleti elnöknő Ceg-
léd, Kohn és Erdős kereskedők Cegléd, Weill
Lajos bankigazgató Cegléd dr. Fischer István
ügyvéd Cegléd, dr. Radó Lajos orvos Cegléd,
Csillag Gusztáv kereskedő Cegléd, Pető Illés ta-
karékpénztári hivatalnok Cegléd.

Hálával emlékezünk meg ezúttal is azokról,
akik nemes buzgóságukban a taggyűjtés körül
is fáradoztak: dr. Winkler Miksa Budapest, Becker
Henrikné Barátos, dr. Bolgár Mózes ügyvéd Buda-
pest, dr. Tomaschof Bertalan ügyvéd Nagytapol-
csány, Fejes Boldizsár Ferenc Nagybánya, dr.
Bernstein Béla főrabbi Nyíregyháza, Löwy Mór
Gyergyóvárhegy, Süszmann Mór kántor Rima-
szombat, Grünhut Henrik tanár Debrecen, Szé-
kely Béla Budapest, Trebitsch Dénes a Hitelbank
pozsonyi főnöke.

**AZ ORSZ. MAGY. IZR. KÖZMŰVELŐDÉSI
EGYESÜLET ES MENSA ACADEMICA** minap
tartotta báró *Herczog* Mór és báró *Dírsztay* Béla
elnöklete mellett ez évben első igazgatósági ülését
a Pesti izr. hitközség dísztermében. Ez alkalom-
mal az igazgatósági tagok nagy számmal jelen-
tek meg. Napirend előtt dr. *Hevesi* Simon megható
kegyeletes szavakkal emlékezett meg az időközben
elhunyt dr. Bacher Vilmos nagynevű szeminárium
rektorról, ki az egyesületnek alapítása óta érdemes
igazgatósági tagja volt és üdvözölte dr. Domony
Móricné, szül. báró Kornfeld Micit a Mensa új
alelnökét, dr. Goldzieher Vilmos és dr. Feleký
Hugó, új igazgatósági tagokat. Dr. *Weiller* fő-
titkár a magyar nyelvű, gyors- és gépirási, a
német, francia, héber nyelvű és a vivótanfolyamok
eredményes működéséről számolt be, előadván,
hogy ezen tanfolyamok mind díjmentesek és nagy
kulturális missziót teljesítenek, mindegyik tan-
folyamon 40—50 hallgató, a vivótanfolyamokon
130 vesz részt és öröndetes jelenség, hogy a
nyelvű tanfolyamok közül a leglátogatottabbak a
héber nyelvű tanfolyamok; főleg a nők látogat-
ják. Az egyesület nyilvános előadásai iránt is
nagy érdeklődés mutatkozik, eddig már a tél
folyamán 5 előadói estély volt; azonkívül Chanuka-
ünnep alkalmából a mensán gyönyörű Chanuka-
ünnepélyt tartottak. Ezután a főtítkár a mensa
működését ismertette; 500 diák étkezik a mensán
csekély napi 50 fillérért, 120 diák díjmentesen,
120 pedig félárért. Az ellátás a legkiválóbb;
naponta négyféle étel, háromszor hetenkint sült-

tészta és időközönként gyümölcs. A mensa mellett
az egyesület nagyszabású könyvtára és olvasó-
terme áll az ifjúság rendelkezésére, az olvasóterem
tankönyvekkel is fel van szerelve és a szegényebb-
sorsú diákok ott tanulhatnak is, orvosi és gyógy-
szersegélyben is díjmentesen részesül az ifjúság.
A mensa propagandája óriási, templomi adakozá-
sok, koszorúmegváltások, egyéb családi ünne-
pélyek alkalmából mindig megemlékeznek róla,
míndazonáltal a pénztári jelentés alapján a szük-
ségletek nagyon felülmúlják a bevételeket. Dr.
Neumann Arminné a nőegyletek országos szövet-
ségének előmunkálatairól és a leányvédelemről
számolt be. Végül dr. *Deutsch* Ernő főorvos in-
dítványára elhatározta az igazgatóság, hogy az
ősszel a nagy közönség részére különböző szociális
kurzusokat nyit.

**DR. NEUMANN ÁRMINNÉ FELOLVA-
SÁSA.** Az OMIKE februári felolvasóestjét való-
ságos ünneppé avatta dr. *Neumann Arminné* fel-
olvasása. Nagy és előkelő publikum töltötte meg
zsúfolásig a Lloyd dísztermét, ahol a keresztény
arisztokrácia számos hölgytagja is megjelent. Ez
a ritka érdeklődés nemcsak az előadó nagyrabecsült
személyének szólt, hanem témájának is. A házassá-
got választotta előadása tárgyául és ezt a sokszor

Dr. Neumann Árminné.

megvitatott témát érdekesen és sok új szempont-
ból világította meg. Nemcsak a modern házasságot
tette szemlélődése tárgyául, hanem a házasság
történetéhez is értékes, figyelemreméltó adatokat
nyújtott. De mi abban a helyzetben vagyunk, hogy
nem kell dr. Neumanné előadásának csupán csak
méltatásával beérnünk, minthogy azt egész ter-
jedelmében bemutathatjuk olvasóinknak.

Az est második felolvasója *Bródy* Miksa, az ismert,
kiváló író volt, akit a magyar publikum darabjai
és egyéb szellemes írásai révén ismer és aki az ő
sajátos, kedves stílusában adta elő gyermekkorai
emlékeit. Ezt a felolvasást is bemutatjuk mai
számunkban. A közönség lelkes ovációban része-
sítette a kitűnő előadókat.

SEMARJA LEWIN. Semarja Lewin dr. előadása febr. 15-én óriási közönséget vonzott a régi képviselőház nagytermébe. A kiváló tudós és szónok, akit már tavalyi előadásából ismer és becsül a pesti publikum, most is a legnagyobb lelkesedést váltotta ki hallgatóiból. Valódi népszónok, aki a legelvontabb témák iránt is érdeklődést tud kelteni. A zsidóság tragédiájáról beszélt, arról a zsidóságról, amely épp oly boldogtalanná, hazátlanná, üldözötté válik, ha megtagadja multját, történetét, sajátosságát, mint Chamisso „Peter Schlemiel”-je, aki eladja árnyékát és ezáltal tönkreteszi életét. Mert ezek az absztrakt, súlytalan dolgok bele vannak kapcsolódva az élet minden megnyilatkozási formájába, értékteleneknek látszanak, fel nem mérhetők, de épp oly szükségesek, mint a levegő. Le kell mondanunk arról, hogy az értékes előadásnak, amely épp úgy érdekelheti az irodalomtörténetet, mint a zsidóságot, egész gondolatmenetét kövessük. Ezt annál is inkább sajnáljuk, mert Lewin dr. új fogalmakkal gazdagítja a képzeletünket, sohasem hallott kapcsolatokat teremt, kellemesen és könnyedén, de ezek az új fogalmak, új kapcsolatok egy ritka és mély intelligenciának gyermekei.

Tőle hallottuk először a „Civiltäufé” fogalmát is. Amint van polgári házasság „Civilehe” — mondotta dr. Lewin többek között —, amelyből épp úgy származhatnak gyermekek, amely épp olyan együttélést teremt, mint a „kirchliche Ehe”, mint az egyháziilag is megáldott frigy, úgy létezik a tényleges kikeresztelkedés a „kirchliche Taufe” mellett a „Civiltäufé”, amelyen azok mentek keresztül, akik teljesen szakítottak a zsidó multtal, a zsidó tradícióval, akik egyháziilag még nem léptek ki ugyan a zsidó vallás kötelékéből, de már elválasztja őket a zsidóságtól a „Civiltäufé”.

KÉT ÚJ ZSIDÓ LAP. A zsidó ügyek iránt való érdeklődésnek öröndetes fokozódását kell látnunk abban, hogy a zsidó sajtó ismét új orgánumokkal gyarapodik. Február hó elsején indult meg Debrecenben „A vallás” című zsidó felekezeti, szépirodalmi és társadalmi hetilap (szerkeszti Krausz Ábrahám, felelős szerkesztő Krausz Bernát, kiadótulajdonos Hoffmann és Kronovitz). Az új zsidó hetilap a status quo árnyalatot képviseli, de egyben az egész zsidóság érdekeit szolgálja. És majdnem egyidejűleg megindul dr. Klein Adolfnak, a szabadkai hitközségi elnöknek, az autonómiai mozgalom ismert agilis harcosának „Autonomia” című kéthetenként megjelenő lapja, amely első-

sorban a magyar zsidóság autonómiájáért való harcot tűzte ki feladatául, de szemléje és krónikása lesz minden zsidó felekezeti ügynek. A két új zsidó lapot testvéri szeretettel üdvözljük.

A MAGYAR ZSIDÓ IFJAK EGYESÜLETE e félévben erélyesen hozzálatott a zsidó egyetemi hallgatók társas érintkezésének előmozdításához és e célból kedélyes teaestélyeket honosított meg, melyek a legszebb reményekre jogosítanak. Minden szombat este $1\frac{1}{2}$ 9-kor tea van az egyesület helyiségeiben (VIII., Szentkirályi-u. 1/a, II. 5. sz. a.), melyen minden egyetemi hallgató, a legszegényebb is résztvehet; a rendezőség ugyanis 20 fillérért ad teát minden hozzávalóval együtt. Kimondott programja nincs ezeknek az estéknek; ügyes fiúk dalokkal, hegedűszóval stb. szórakoztatják a jelenlevőket, zsidó írók műveiből szemelvényeket olvasnak fel, verseket szavalnak, mindig szem előtt tartva, hogy az est ne veszítsen kedélyes, könnyed jellegéből. A befejezés tánc szokott lenni. A teaesték iránt az érdeklődés várakozáson felül nagy a diákok között s a résztvevők száma még folyton nagyobbodik.

A HASZAFAH országos héber nyelvmvelő- és irodalomterjesztő-társulat előkészítő bizottsága, amely tudvalevőleg a mozgalmat iniciáló magyarországi cionistákból alakult, és amely, mint az Egyenlőség írja, Adler Illés dr. és Feldmann Mózes rabbik, Lederer Sándor dr. bányatulajdonos, Baneth Sándor vezérigazgató, Kohn Arnold igazgató, Szabolcsi Miksa szerkesztő, Serényi Samu vezértitkár, Krammer Rezső likörgyáros stb. közreműködését is biztosította, Lederer Sándor dr. meghívója alapján Adler Illés dr. elnöklésével értekezletet tartott, melyen részletesen megtárgyalták a programot, mely szerint az egyesület lehetővé akarja tenni, hogy az ifjúság a zsidó tudományt, Tenachot, Rasit, Midrast stb. a maga ösforrásából merítse és azt eredeti nyelvén megérthesse. Jelentkezéseket az előkészítő bizottság Róth Náthán, az ismert agilis cionista (Budapest, Almássy-tér 17, I. 4a.) címén fogad el.

KÉT KINEVEZÉS. A Belvárosi Takarékpénztár legutóbbi igazgatósági ülésén Alapi Bélát az intézet helyettes igazgatójává, Timár Lajost pedig az intézet aligazgatójává nevezték ki. Mindkét igazgató minden zsidó kulturális és humánus ügynek lelkes támogatója.

Reggelizés előtt

fél pohár

Schmidthauer-féle

Igmándi

keserűvizet

igyék, ha rossz a gyomra

! Figyelem !

Csak a felét kell bevenni, mint másfajta keserűvizéknél

GÁL GYULA. 25 év még a színpadon is nagy idő! Még akkor is, ha száz és száz élet átérzése teszi változatossá. Gál Gyula most ünnepli színészi pályájának 25 éves jubileumát. Szinte hihetetlenül fiatal maradt, mintha az idő, a kérlelhetetlen, kiméletlen nagy úr is respektálná a mestert. Gyakran ültünk az ő rajongó publikuma között, gyakran tapsoltunk neki a nemzeti színház nézőterén, ma pedig hódolatteljes és szeretettel teli üdvözlünket küldjük Gál Gyulának, akihez azokon az

Gál Gyula.

M. l'acteur, Jules Gál.

emelkedett percekén kívül, melyeket ritka nagy művészete szerzett, még más benső kapcsok is fűznek. Első munkatársaink közé tartozik, a Magyar Zsidó Almanach-ban „A zsidóság és a színjátszás” címen a kötetnek egyik legértékesebb dolgozatát írta, amely Gál Gyulát, a nagy színészt egyszersmind mint nagy gondolkodót állította elénk.

És ha valaki majd az ő cikkében megpendített eszméket akarja kifejtetni, akkor a zsidóság és a színjátszás pszichológiai kapcsának dokumentálásául legmeggyőzőbb erővel Gál Gyula nagy művészetére fog majd hivatkozhatni.

A PALESZTINAI ZSIDÓK HARCA A HÉBER NYELVÉRT, amelyet legutóbbi számunkban ismertettünk, a héber nyelv teljes diadalával végződik. A Hilfsverein der deutschen Juden vezetői, akik a palesztinai iskolaügy germanizálását erőszakolták, visszaléptek, a technikum kuratóriumának orosz és amerikai tagjai, tehát a majoritás a héber tanítási nyelv mellett foglaltak állást és közben megindult az akció egy teljesen új héber iskolai hálózat létesítésére Palesztinában, melyre eddig a Welt központi cionista organum néhány hét alatt körülbelül egynegyed millió koronát gyűjtött össze az egész világ zsidóságának adakozásából. Csak a magyarországi zsidóság nem vett részt a palesztinai héber iskolák támogatásában, kivéve a magyar

cionistákat, akik körülbelül kétezer koronát gyűjtöttek össze. A napokban a Makkabea budapesti cionista egyetemi hallgatók köre a következő körlevelet küldte szét a magyar zsidóság notabilitásaihoz: „Nagyságos Urunk! Bizonyára nem került el Nagyságod figyelmét az a harc, melyet a palesztinai zsidóság a héber nyelvért erejének minden megfeszítésével viv. Német egyesületek germanizáló törekvésekkel el akarják nyomni Palesztinában az oly gyönyörűen felvirágzott és a palesztinai zsidóságnak immár anyanyelvévé vált héber nyelvet, hogy helyébe a német kormányköröknek és német gyarmati érdekeknek kedvezőbb német nyelvet ültessék. Palesztinában tanítók és tanulók elhagyták az iskolákat, hogy a germanizálás erőszakától meneküljenek és a szent nyelv jogaiért küzdjenek. Új iskolákat alapítanak, melyeknek tanítási nyelve a héber, a tanítás szelleme pedig megfelel azoknak a szent tradícióknak, melyeknek érvényesítését a szent földön az egyetemes zsidóság kötelességének kell tekinteni. Az egész világ zsidósága megmozdult, hogy palesztinai testvéreinket eme új makkabeusi harcában segítse. Csak a magyar zsidóság nem vette még ki részét e szent munkából. Mi egyetemi hallgatók, kik a magyar történelemből is ismerjük azt az elszánt harcot, melyet a magyarságnak az erőszakos germanizálási törekvések ellen vívnia kellett és akik zászlónkra azoknak a Makkabeusoknak nevét irtuk, akik a Szentföldön az idegen szellem erőszaka ellen vívtak diadalmas harcot, nem nézhetjük tétlenül palesztinai testvéreink küzdelmét és erőnkhez képest igyekszünk segítségükre sietni. Arra kérjük tehát Nagyságodat, akiről tudjuk, hogy a zsidóság kulturális ügyeit szíven viseli, kegyeskedjék a palesztinai héber iskolákat áldozatkészségével támogatni és az erre szánt összeget a mellékelt postabefizetési lapon illetékes helyre való juttatás céljából átutalni.

A beérkezett összegeket köszönettel hirlapilág nyugtázzuk.

Nagyságod szíves válaszát kérve, vagyunk

kiváló tisztelettel

a Makkabea elnöksége.

A palesztinai héber iskolák javára szánt adományokat szerkesztőségünk is szívesen közvetíti.

NEMESI ELÖNÉV. Wertheim Ármán Székesfehérvár köztisztviselőben álló polgára, Veszprém vármegye biz. tagja, a Kereskedelmi Társulat elnöke a múlt évben köztevékenységi érdemeiért nemességet nyert. Most ő és törvényes utódai e nemességhoz az „enyíngi” előnevet kapták.

RABBIBEIKTATÁS MISKOLCON. A miskolci főrabbiszéket, mely Spitzer Salamon főrabbinak a hamburgi hitközséghez történt megválasztása óta betöltetlenül állott, Austerlitz Sámuellel, a somorjai kerület orth. főabbijával töltötték

be nagy ünnepek között. Kürz Jakab dr. iskola-
széki elnök, Halmos Géza dr. hitközségi elnök és
Spira Salamon dr. hitszónok üdvözölték az új
főrabbit, aki héber imával és nagyszabású magyar
beszéddel foglalta el új tisztségét. A beiktatáson
sok vidéki hitközség is képviselve volt.

DR. HEVESI ELŐADÁSA BÉCSBEN. A
bécsi hitközség meghívta dr. Hevesit egy zsidó
tudományos előadásnak a megtartására. A nagy
egyházi szónokot a bécsiek ebből az alkalomból
nagy ünneplésekben részesítették. Dr. Hevesi elő-
adása tárgyául Jób könyvének alapeszméjét választotta,
amelyről tudvalevőleg dr. Hevesinek egyik
régebbi művében is kifejtett új tudományos elmé-
lete van.

„MAKKABEA.“ Folyó hó 11-én alakult meg
Dicsőszentmártonban a Makkabea zsidó kultúr-
egyesület. Az egyesület zsidó szellemben óhajtja
szervezni a külföldönti zsidó társadalmat. El-
nöke: Marton Ernő, pénztárnoka: Vértess Ákos,
Zs. N. A. biztos: Spitz Izidor.

TEPLOMI AJÁNDÉK. Gyönyörű ajándék-
kal lepte meg a rombach-utcai templomot Nagler
József. Egy teljes tórafelszerelést adományozott
a zsinagógának, amely ezeket az új tóradíszeket
legszebb tárgyai közé sorozhatja. A sablontól ör-
vendetesen eltérő művészi munka Breitner testvérek
kitűnő műizlését dicséri. Kár, hogy konzervatív
szempontokból a tóradisz figurális alakjait (közé-
pen Mózes a kőtáblákkal, oldalt két levita) utó-
lag eltávolították. A munka ezáltal sokat veszített

művészi becséből. De legalább reprodukcióban
megőriztük eredeti alakjában.

HALÁLOZÁSOK. A sárvári kongresszusi hit-
község egyik vezéremerének, *Sulzbeck* Sámuelnek
híve, élete 75-ik, boldog házasságának 55-ik
évében január hó 30-án elhunyt. Nemes asszonyi
erények ékesítették és tették nagyrabecsülőjévé
Sárvár egész társadalmát. Végtisztessége nagy rész-
véttel ment végbe. Halálát gyermekei, *Sulzbeck*
Henrik, a sárvári hitközség elnöke, *Szemere* Károly
dr. fővárosi ügyvéd és *Szemere* Jenő, a *Hermes*-
banknak cégvezetője és előkelő nagy családja
gyászolja.

Friedländer Gyula dési kereskedő február hó
14-én életének 59-ik évében elhunyt. A megbol-
dogult minden zsidó kulturális és humánus ügy
iránt buzgó részvétet tanusított.

AZ IMIT ÉS AZ OMIKE BÉKÉSCSABÁN.
Az IMIT és az OMIKE együttműködésének lé-
lekemelő példája volt az a felolvasás, amelyet az
OMIKE békéscsabai fiókja február hó elsején az
IMIT közreműködésével rendezett. Az IMIT kül-
döttjeit, dr. Patai Józsefet, lapunk szerkesztőjét és dr.
Vágvölgyi Lajos aradi főrabbit az állomásnál nagy
küldöttség várta, majd dr. Silberfeld Jakab főrabbi
vendégelte meg a felolvasókat, akiknek a tisztele-
tere a hitközség színe-jáva összegyűlt a főrabbi
vendégszerető házában. A felolvasás a Royal-szál-
lada dísztermében volt, amely zsúfolásig telt meg
hallgatósággal, még pedig felekezeti különbség
nélkül. Silberfeld dr. költői lendületű megnyitójá-
ban méltatta az IMIT-et és

az OMIKE-t, mint két test-
vértestületet a zsidó tudás
terjesztésében, majd üdvö-
zölve a vendégeket, átadta a
szót Vágvölgyi doktornak,
aki „Híres emberek legendái
a talmudban“ címmel tartott
előadást. A talmudi legen-
dák keletkezési történetének
és azok jelentőségének előre-
bocsátása után néhány, főleg
Nagy Sándorra és a római
uralomra vonatkozó talmudi
legendát ismertetett és fejte-
getéseivel egyrészt igazolta
eme legendák örök becsét
és mély értelmét, másrészt
kellemes alkalmat adott a
csabai közönségnek is, hogy
az előadó kiváló dialektiká-
ját és megnyerő előadását
megismerje. Utána Patai Jó-
zsef dr. „Vallás és Progressió“
címen tartott előadást, amely-
ben a zsidó irodalomból vett
példákkal bizonyította, hogy

Tóradiszek. Nagler József ajándéka a Rombach-utcai zsinagógának.

Breitner testvérek műve.

a zsidó vallás mindig csak elősegítette a haladást, sőt a zsidóság a progresszió iránt való erős hajlamot éppen a zsidó vallás világfelfogásának köszönheti. A felolvasóest Révész Fülöpnek, mint a fiók elnökének köszönő szavaival ért véget.

EGYETEMI ÉS FŐISKOLAI HALLGATÓK KÉRELME. Az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület deák-menzájának vezetősége arra kéri az érdekelteket és szülőket, akik gyermekeiket taníttatni, avagy korrepetáltatni óhajtják, forduljanak bizalommal az Omike Diák Étkezőjének vezetőjéhez (Fried Leó, IX., Ráday-utca 11.), aki díjtalanul közvetít szegény és arra érdemesnek tartott egyetemi hallgatók részére, korrepetitori vagy nevelői állást.

KETTŐS ELJEGYZÉS. Strausz Sándor csáktornyai könyvkereskedőnek, a „Muraköz“ kiadó-tulajdonosnak Rikica leányát Dukesz Ferenc szombathelyi ékszerész, Lily leányát pedig Klein Ernő, a Magyar folyam- és tengerhajózási társaság Lom-i (Bulgária) állomásfőnöke jegyezte el.

BACHER ARCKÉPE. A Sokszorosító Ipar Részvénytársaság, amelynek fénynyomatú reprodukciói az egész országban nagy elterjedtségnek örvendenek, az Országos Rabbiképző Intézet megbízásából kitűnő heliogravűrt készített Bacher Vilmos utolsó arcképéről. Az elhunyt nagy mes-

ter magyar és héber aláírásával ellátott nagyalakú heliogravűr megrendelhető a Sokszorosító Ipar Részvénytársaságnál (Budapest, VIII., Kísfaludy-utca 9). Ára 4 korona.

A „MIZRÁCHI“ abból az alkalomból, hogy Struck kiállítására Budapestre jött, nagy meetinget rendezett a régi képviselőházban, mely teljesen megtelt hallgató közönséggel. *Lindenbaum* Lipót mérnöknek, a Mizráchi elnökének, tartalmas beszéde után Struck kifejtette a Mizráchi programját. Utána *Lebovits* Lipót ismertette a budapesti szervezet helyzetét, amire dr. *Alt* Zsigmond alelnök meleg szavakkal a meetinget bezárta. Aznap este a Mizráchi Struck tiszteletére nagy bankettet rendezett, melyen számos pompás felköszöntő hangzott el. Itt említjük, hogy Struck tiszteletére a Makabea és Barhochba igen sikerült kommerszet rendezett, amelynek felköszöntői méltók voltak az est emelkedett hangulatához.

SERESS LÁSZLÓ FELOLVASÁSA. Az IMIT februári felolvasóestjét nevezetessé tette *Seress* László pompás előadása. A kitűnő író *Heine* Napoleon-kultuszát világította meg mély pszichológiai fejtegetésekkel, amelyeket a közönség feszült figyelemmel hallgatott végig. Az előadás után a hallgatóság meleg ovációkban részesítette a kiváló szerzőt. Utána még *Szabolcsi* Lajos dr. olvasott *Sába* királynőről.

Legújabb modellek

Elkán Gyula

szücs műterméből

Budapest,
Károly-körút 19.

Divatlap bérmentve

A NAGYASSZONY TEMETÉSE. Mult szá-
munkban csak az utolsó percben hozhattunk tudó-
sítást Hahn Jakabné szomorú elhunytáról. A teme-
tése, a zsidó temetés, a mai kor legdemokratiku-
sabb intézménye,

Hahn Jakabné.

valóban össze-
hozta a sokféle
tagolt Székesfe-
hérvárnak min-
den társadalmi ré-
tegét. Kezdve a
megye főispán-
ján, gróf Széche-
nyí Viktoron és
nemeslelkű neje-
n, a város egész tisz-
tíkarán Szögyény
Marich Júlia ve-
zetésével jelen
voltak az összes
jótékony egyle-
tek, ezernyi kö-
zönség felekezeti
különbség nélkül
és kiket elsősor-
ban „érdekelte” a
dolog: a sok névtelen szegény és nyomorgó, a
ház leggyakoribb vendégei. Hisz mint most adat-
szerűen is kiderült, a nagyszívű nő a férjéről
rámaradt vagy 300,000 koronányi vagyonának

$\frac{2}{3}$ -át osztotta el a nőgyelet adományai mellé.
Steinherz Jakab dr. főrabbi meg is találta a
kellően súlyos és jelentőséges szavakat, hogy a
ritka asszonyt méltassa. Szokatlan jelenet követ-
kezett most: egy ősz tudósalak, szellemes nézésű,
de megtört tekintetű lépett a koporsóhoz: dr. Kahn
Arthur, az ismert német író, hogy legszeretettebb
testvérétől búcsúzzon. Szívzaggató hangon fel-
idézte az együttesen eltöltött gyermekkorok arany-
napjait, amikor a kis fruska testvére megvédésére
siet, ha keresztény gyerkőcök támadják, mikor
poétikusan jó emberekről, jó szellemekről tudott
csak mesélni, mert mások nem férköztek képze-
letéhez, mikor méltatta jótékonykodását a távol-
ban és a távolból, mely nem bíralt, hanem adott,
mert minden nélkülöző egyúttal érdemes ember
is volt neki. És szem nem maradt szárazon, mi-
dön búcsúztatóul az örök szombatba hivatkozott,
melynek most a szombat előestéjén elejébe megy.

ZSIDÓ DALKÖR. A nyíregyházi hitközség
kebelében folyó hó 1-én alakult meg Bernstein
Béla dr. főrabbi elnöklete mellett a Nyíregyházi
Zsidó Dalkör. Célja, hogy a hitközség énekhang-
gal bíró tagjait, főleg ifjúságát, egyesítse a zsidó
egyházi dalok művelésére, hogy azután alkalom-
adtán bemutassa eredményeit. Felveszi program-
jába azonkívül általában a klasszikus dal műve-
lését is. Elnök: Fleiner Lajos, ügyvezető: Földes
Márton, titkár: Faragó B., jegyző: Neumann

BERLITZ

nyelviskola, Andrássy-út 8. szám, I. emelet.

**Francia, angol, német, olasz, magyar, spanyol, szerb,
román, orosz stb. magánoktatás és csoportban reggel
8 órától este fél 10-ig. Kitűnő tanerők, felülmulhatatlan
módszer, gyors eredmény. Belépés bár-
mikor. Havonta 15 vagy 10 korona.**

Telefon 45—99.

Telefon 45—99.

Albert, pénztáros: Fenyvesi Kálmán, zeneigazgató: Füredi Henrik, háznagy: Weisz Dezső, gazda: Kelemen Károly. Bernstein Béla dr. főrabbit és Kun Mátyás hitközségi elnököt díszelnököknek tették meg.

A KÖRÖSBÖKÉNYI NÖEGYLET február hóban nagysikerű estélyt rendezett, amelyen a vidék egész intelligenciája megjelent. A jótékony-célú estély sikere dr. Dénes Jakabné elnöknő és Bienenstock Józsefné vígalmi bizottsági elnöknő lelkes buzgósága biztosította.

HYMEN. Schönfeld József dr. budapesti ügyvéd, a Zsidó Szemle kitűnő tollú szerkesztője eljegyezte Kisfalvi Albert Rezső budapesti ügyvéd leányát, Gizike kisasszonyt.

STRUCK-KÉPEK MAGYAR KÉZEN. Lapzárta után még a következő képeket vásárolták meg a Mult és Jövő Struck-kiállításán:

Imádkozó zsidó: dr. Gerber Józsa.

Talmudtanulmány: dr. Gerber Józsa.

Braunlage III.: Bay Sándor.

Alkonyatkor: dr. Spitzer József.

Berekben: dr. Gerber Izidor.

Ábrándozás: dr. Gerber Izidor.

Jaffai táj: dr. Gerber Izidor.

Ex-libris Lyda Epstein: Bay Sándor.

Ex-libris Jurgenburg várkastély: Bay Sándor.

Ex-libris Archen Holz: Bay Sándor.

Zsidó-fej: dr. Fürst Aladár, Székesfehérvár.

Melódiák Ujzsidó Dalokból

Írta Neumann Endre. Bővített kiadás. Ára 2 Kor., díszkötésben 2 Kor. 50 fill. Megrendelhető levélben Budapest, Zsigmond-utca 68, Felső-villa 4

Perzsaszőnyegek
alkalmi vételek
Sternbergnél, Dob-u. 24.

KULATÁR

Magyar szobrász- és építőművészek által
*** tervezett kész ***

Telefon József 21-60 **SÍRKÖVEK** Telefon József 21-60

*** állandó kiállítása. ***

Érdeklődőknek felvilágosítást ad kizárólag
BLUM LAJOS SÍRKÖKERESKEDŐ
Budapest, VIII., Köztemető-út 4. sz.

ÚJ KÖNYVEK

DR. MOLNÁR ERNŐ:
ÚJ ZSIDÓ KÖNYVEK.

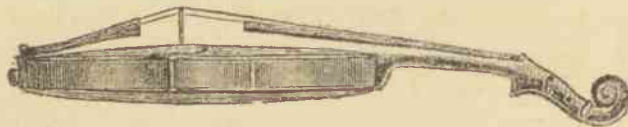
DR. BLAU LAJOS: A görög papiruszok zsidó szempontból. Budapest, 1913. Az utolsó évtizedekben a történelmi és különösképpen a kultúr-történelmi segédtudományokhoz egy új segédtudomány járult s ez a papirologia. A régi Egyiptom iróanyaga a papirusz-növény rostjaiból készült papirusz volt; papiruszra írták okmányaikat, szerződéseiket és egyéb írásait; ez iratok egy részét a száraz egyiptomi homok, melyben évezredekig rejtett, épen és sértetlenül őrizte meg számunkra, úgy hogy általuk a történelmi tudomány a régi Egyiptom lakosságának kereskedelmi, jogi, szellemi életéről új adatokat nyer.

A papiruszok tudományos kiaknázása a zsidó tudomány szempontjából is óriási becsű. Az elefantine-i és asszuan-i aram-papiruszok egyebek közt pl. ama meglepő tényeket adták tudunkra, hogy az egyiptom-nubiai határon a faraók a barbar népek betörései ellen zsidó katonai telepítvényeket

ZÁLOGCÉDULÁKAT ékszerrel és brólansokról legmagasabb árban vessz Ollop J. órá- és ékszerüzlet, Múzeum-körút 33., a Múzeummal szemben.

CIMBALOM

szabadalmazott, acélszerkezettel, részletre is. Csodaerős, tiszta-grammofon (beszélőgép) 25 korona és hangú feljebb. Hozzá Fedák Sári, Király, Rózsa, Perczel, Boncsi, Caruso-tól legszebb lemezek 2 korona 50 fillér.

Hegedűk, világhírű mesterek hű utánzatai.
Arjegyzék kívánatra ingyen.
Fuvolák, tárogatók, citerák, harmonikák stb.
Húrok javítási műterem stb.

Mogyoróssy Gyula kir. szab.
hangszergyár
Budapest, VIII., Rákóczi-út 71.

FESTŐMŰVÉSZNŐ, képzőművészeti főiskolát végzett, huzamosabb ideig külföldön tartózkodott, rajzolni, festeni tanít. S. M., VIII., Körös-utca 6., III. 18/a. Ugyanott festmények, portrék nagy választékban jutányosan kaphatók.

alapítottak és hogy az id. e. VI. században az egyiptomi zsidóságnak a jeruzsálemi templomhoz hasonló kultuszhelye volt. Ez aram-papiruszokkal Blau Lajos dr. már 1908-ban foglalkozott. Jelen munkájában a görög papiruszokkal foglalkozik, azaz zsidó szempontból vizsgálja a *Mitteis* és *Wilcken*-től két hatalmas kötetben kiadott görögnyelvű papiruszokat, melyek mintegy 1300 esztendő kultúrtörténetére (id. e. 300 — id. u. 1000) derítenek újabb fényt.

E görögnyelvű okmányok az egyiptomi hellénizmus termékei s amennyiben az aramnyelvű papiruszok tanúsága szerint zsidók már id. e. a VI. században laktak Egyiptomban, egykörbenmozgásuk a zsidó kultúrszellemmel eminens. A talmud és midrás mintegy 1500 görög kölcsönszava, melyeknek vagy felét identifikálták, ez okmányok szókincse révén lesz megfejthető. Adónemek (*angareia*) és okmányok (*star zebine és star szilluk*) fogalmai világosabban és tisztábban állnak előttünk, ha görög nevüket és alkalmazásuknak módját a hellén világban látjuk. Sok egyéb kultúrtörténeti haszon mellett pedig a legfontosabb az, mely a talmudi jog forrására derít részleges fényt; a talmudi jog rokonsága t. i. sem a római, sem a szír joggal nem áll, hanem az egyiptomi hellén jognak volt befolyása a talmudi jogra, amit a görög jogi kifejezések átvétele is bizonyít.

Blau Lajos dr.-nak, a kiváló tudósnak érdeme e téren is valóban nagy. Mert nemcsak ama

tekintetben első ő, hogy papirologiáról és zsidó papirologiáról Magyarországon ír, hanem a papirologiai tudomány egészséges fejlődése szerint, ő az első, ki a papirologiát, jellegének megfelelően, talmudi segédtudományként alkalmazza. E tárgyról már megjelent dr. Blaunak egy németnyelvű értekezése *Papiri und Talmud in gegenseitiger Beleuchtung* címen (Leipzig, 1913). Jelen mű pedig különlenyomat a Magyar Zsidó Szemle 1913. évfolyamából.

DR. PERLS ÁRMIN: Emlékezés Eötvös József báró olajfestési képének leleplezése alkalmából. Pécs, 1913. Dr. Perls fejtegetéseiben az emancipáció melegszívű harcosát és a zsidó autonómia első kezdeményezőjét látja Eötvös báróban. Emlékezését kitünteti az apróságokig lemerülő történeti látás, a szellemes előadás és az európai műveltségről tanuskodó irodalmi idézetek.

SIGM. SCHWARTZ, Sém Hagdolim. Paks, 1913. A szerző hébernyelvű műben, melyet e hónapokban fog teljes alakban megjelentetni s melynek első már kinyomott ívét hozzánk eljuttatta, a magyarországi talmudi kiválóságok biográfiáit szándékozik megírni. Tekintve, hogy érdemes anyag vár a feldolgozásra, s tekintve, hogy e téren még kevés előrehaladás történt, e vállalkozás kellő lenne és szükséges. A mű második része szerző ígérete szerint a magyarországi héberművek bibliográfiája volna.

Művészi kivitelű rajzokat és kliséket

a legjutányosabban szállít König és Bayer Budapest, Dohány-u. 12. Telefon 4-83.

Őrizze meg fiatalos szépségét

a hírneves bőrgyógyász

Prof. Dr. Marschalkó

egyetemi orvostanár eljárása szerint

tudományos alapon.

Kérje „Az észszerű bőrápolás“-ról szóló könyvet díjtalanul a „JUVENTAS“ laboratórium szétküldési főraktárából.

KOLOZSVÁR, Postafiók 30.

BOROS ÉS KOHN SÍRKŐRAKTÁRA

BUDAPEST, VI. KERÜLET,
VÁCI-KÖRÚT 7. SZÁM.

Egyszerűs és díszes kivitelű, valamint nagyobb szabású SÍREMLÉKEK nagy választékban, jutányos áron. Vidéki megrendeléseket felelősséggel szállítunk.

DR. FÖLDES ARTUR: MŰVÉSZET A ZSIDÓ TEMETŐKBEN.

kegyelet kultusza egyik legrégebbi forrása a képzőművészeteknek. Ős kori sírok felett épp úgy, mint csak a minap behantolt halmok felett az elmulásnak és elporladásnak legtovább ellenálló gránittömb vagy márványtábla sziklakemény síkjára vésik az alatta nyugvónak nevét, életrajzi adatait és egy-két szóban az ítmaradtak szomorú és mély fájdalomnak keseregését. A rövid és lapidáris szöveg évszázadok folyamán is megtartja szűkszavú, sőt száraz lexikális karakterét... És nem a szövegben, hanem a gránittömbnek vagy márványlapnak művészi kiképzésében nyilatkozik meg a szívhez szóló fájdalomnak és az emlékezetnek egyéni hangja, mely más, egészen más, mint a körülötte sorakozó sírköveknek néma és a sablontól alig megérthető nyelve.

Ha a művészet vésője formálja a kemény kőanyagot és ha a művészet ihlete önti formába a bronzot, csak akkor lesz igazán a mi fájdalomunknak igaz és hűséges tolmácsolója. Ezt az igazságot már a régiek is ismerték és ahová kedves halottuknak testi porhüvelyét temették, oda sírkövet nem azért állítottak, hogy annak rettentő súlya besüppessze az alvilág kapuját, hanem azért, hogy a kő anyagából kifaragják az emlékezet szárnyát, amely merész ívben lendül az égi magasságok felé, oda, hol az elporladt testnek halhatatlan lelke lakozik.

De a szobrászat a maga fenséges alkotásait csak az örök emberiben tudja művészileg tisztán kifejezni. És ez az örök emberi nem egyéb, mint figurális képmása az ember arcvonásainak, vagy alakjának. Szimbólum, allegória, ihlet és fenkölt szárnyalás mind-mind tisztán és művésziesen életre támad emberi alakok megmintázásánál.

Ha a vésőt és a mintázófát kiütjük a szobrászművész kezéből, azért még művészt és nagyot alkothat; de ha elveszük tőle az embert, minden idők képzőművészetének legtökéletesebb modelljét; úgy megöljük benne — nem a kezűjjak finom mintázóképességét, hanem a merész és mindig művészi fantáziát...

Ősi tradíció — talán nem is egészen helytálló —, hogy a zsidó temetőkből ki van tiltva az ember szobrászi ábrázolása. Mi ennek az oka? az nem tartozik e rövid cikk keretébe. Aki az

egyistenség magasztos tanát ismeri, az úgyis tudja, hogy mi lehet ez állítólagos tilalom forrása. De akárhogyan is van, a zsidó temetők sírköveit a lelketlen sablon faragja és a köröngteteg sívár egyhangúsága se kegyeletről, se művészetéről, legfeljebb — jómódú sírköskereskedőkről regél...

Es amikor járjuk gyászban és fájdalomban megviselten és törődötten a budapesti temetőkerteket; valóságos lelki oázis a kőszívatag közepette egy-egy művészi fantáziával megkomponált szobrászi alkotás... és mintha évről évre nemcsak a sírhalmok száma ijesztően szaporodna, hanem a rengeteg kőhadsorban egyre több lesz az igaz fájdalomnak és az örök kegyeletnek kőbe faragott finom és művészi sóhaja...

A művészet harcra kelt a konzervatív megszokottsággal és ahol hitelnek sziklakemény gátja állja útját; ott művészi elveit bár kerülő utakon, de mindig művésziesen érvényesíti. Az ember figurális ábrázolása helyett keresi az állati és a növényvilág ama motívumait, melyekbe emberi lelket önthet a művelt és megértő ember fantáziája.

Es ez ma már nem sporadikus jelenség, hanem céltudatos és következetes művészi program! Két fiatal magyar művész: Füredi Richárd szobrász és Lechner Jenő műépítész már évek óta állnak a zsidó művelt közönség művészi kegyelet megnyilatkozásának szolgálatában. A Köztemető-út 4. sz. alatt van „Kulátár“ név alatt (kissé furcsáljuk e vad hangzású nevet, melyet még a Nagy Lexikon se ismer!) művészi síremlék állandó kiállításuk. Minden sírkő fiatal és friss talentumuk művészi alkotása. Anyaguk az évezredek által kipróbált márvány,

gránit és bronz; de nyugtalan, művészlázas fantáziájuk keresi és megtalálja még a híthű és konzervatív érzelmű zsidóság kegyeletének tiszta és hű kifejezését is.

A két fiatal művész már eddig is igaz művészetet vitt bele a budapesti zsidó temetők köröngtetegébe és mi azt hisszük, hogy munkájuk nem lesz hiábavaló. Törekvéseiket máris támogatja a művelt zsidóság. De talentumuknak művészi szárnyalást az adna igazán, ha a zsidó temetők megnyílnának a figurális művészi alkotások előtt.

Es azonban csak jámbor óhaj... Hogy lehet-e, szabad-e? ahhoz szóljanak hozzá a — jámborok és bölcsek...

Ney Dávid síremléke.
(Kulátár.)

Sépulcre du
David Ney.

SZERKEZTŐI ÜZENETEK

SZEGED. Az „átalakulás“ csakugyan semmiféle technikai akadályba nem ütközne. Egyszerűen ki lehetne adni a Mult és Jövő egyes havi számainak anyagát négy részben, felosztva, és meg volna a hetilap. A Mult és Jövő költségeiből valóban ki lehetne állítani két hetilapot is. De nekünk a célunk az volt, hogy egy új folyóirattípust teremtsünk, amelynek minden egyes száma egy-egy tárgykört merít ki és így egy-egy önálló egész művet alkot. Aztán állandó értékű irodalomról és művészetéről lévén szó, ezt a négy részre való felosztást elvégezheti az olvasó is. Hiszen az aktualitásokat úgy is csak érintjük és nem is akarunk azokba jobban belemerülni. S hogy a magyar zsidóság megértette intencióinkat, mutatja az, hogy a Mult és Jövő ma Magyarország legelterjedtebb zsidó orgánuma.

HAR. Nem közölhető.

KLEIN HENRIK BUDAPEST. A vers igen hagulatossá és határozottan tehetségre vall, de teljesen ellentétben áll a zsidó tradícióval, amely egész másképp festi Eszter királynő poétikus alakját. És elvégre felesleges a költészetben is illúziókat szétrombolni. Egyébként büntetésül ideiktatjuk az egész szonettet:

ESZTER.

Örömmámorban úszott a nagy Súsán,
Víg kurjantások, szent háladának,
A nép tombolt lenn a széles utcán,
Örömkönyt sirtak zsidó anyák.

S Eszter pompázó palotája mélyén
Tépte, szaggatta suhogó köntösét,
Jajongott a dúló napnak rémén,
Gyöngyeit örlöngve szórta szerteszét.

A vén királyra borzadózva gondolt,
Ki kéjelegve ül magas trónusán,
Szánta szűz csókjait, miket csókolt.

Vágyott két erős férfikar után
S messzi tüzek, titkos vágyak álmán,
Feltűnt az erős, büszke, bukott Hámán.

NEM KÖZÖLHETŐ. Dicsőség. Madarak. Jiftach leánya.

DR. F. P. Herczel Manó báró nem keresztelkedett ki. Ő maga kijelentette a maga „sneidig“ modorában, hogy „ilyen butaságra nem képes“ és nem is tartja szükségesnek, hogy a róla kolportált hamis hírt megcáfolja. Ugy látszik, hogy bizonyos sötét elemek, akik talán nem szívesen látják az intellektuelleket a zsidóságban, időről időre reávetik magukat egy-egy ilyen emberre és zsidó értelemben halottnak akarják nyilvánítani. Így történt pár évvel ezelőtt Alexander Bernáttal is, akiről egy felekezeti lap is megírta, hogy kitért, ő maga pedig csak mosolygott a dolgon és nem tartotta érdemesnek a cáfolatra sem. És hogy milyen izzó zsidó érzés él Alexanderen, bebizonyította ezidei januári számunkban közölt gyönyörű cikkével is. Herczel báró pedig nem a tollával tesz erről tanúságot, hanem zsidó szívvel.

G. J. SZATMÁR. Természetes, hogy Struck a mindennapi gyakorlatból is tudja, hogy a tefilint a balkézre szíjazzák. Hogy azon a képen (Newyorki zsidó), melyet legutolsó számunkban reprodukáltunk, miért van mégis a tefilin a jobb kézen, annak a magyarázata az, hogy a művész egyenesen a rézlapra karcolta a képet, amely aztán a lenyomatban egészen megfordul. Ami tehát most a képen jobbkéznek látszik, az az eredetiben a balkéz.

L. J. SOPRON. Teljesen osztjuk a nézetét és bizonyára el fog érkezni az idő, amikor az iskolákban is egységesen a szefard kiejtést fogják tanítani. A templomszék művészetéről egyik legközelebbi számunkban bővebben szólnunk.

„**MOGEN-DOVID.**“ Beregi Ármán a Struck-kiállítás alkalmából tartott előadásában megállapította, hogy a „Mogen-Dovid“, a „Dávid pajzsa“ nevű hatszögű csillag, mint zsidó jelvény szerepel már egy ókori asszír domborművön is. És miért ne higgyünk a zsidó tradíciónak, hogy ez a jelvény csakugyan rajta volt Dávid pajzsán vagy zászlóján?

SLEMIL. A „slemil“ őse, a Midras szerint, amelyet Heine említ, csakugyan egy igazi „slemil“ volt. Teljes nevén Slemiél ben Curisaddaj. A midrasi legenda elmondja, hogy amikor a zsidók a pusztában a midjanita nőkkel fajtalanzkodtak és a főpap unokája, Pinchasz, vallásos felhevülésben kirohant tőrel a kezében, hogy a bűnös Zimri ben Szolut megölje, véletlenül ott lábatlankodott az egészen ártatlan Slemiél ben Curisaddaj és Pinchasz tördőfése véletlenül őt ölte meg Zimri helyett. Ő volna tehát az első Slemiél, a slemilek méltó őse.

DR. J. S. Köszönjük szíves üdvözlését. De minek hívjuk mi föl a figyelmet arra a levitézett lapra, amelyet ma már senki sem olvas? Mikor a Hét még volt valami, a hazafiak éppen tőle féltették a magyar kultúrát, az ő cinizmusától, helyesebben „dafke“-izmustól, amely aszerint, hogy mi áll jobban a szellemeskedésnek, hol liberáliszkodik, hol klerikáskodik, hol moderneszkedik, hol maradiszkodik, hol cionistáskodik, hol antiszemitauskodik. Most pedig, hogy már rég nem féltenek a Héttől semmit, most hogy az agg oroszlan barlangjában rágicsáló kis egerek cincognak, a saját romjain búsongó irodalmi menedékhely egy hirtelen és „szellemes“ fordulattal olcsó albérltetbe vette a hazafiasságot és immár ő kezdi a magyar kultúrát féltetni — a „konkurrenciá“-tól. Hát csak aludjék továbbra is nyugodtan és mi mint jó zsidók is reámondjuk a nagy halottra: requiescat in pace! Nem kell vigyázni Magyarországra! Mi is a szívünkön viseljük a magyar kultúra gondját és teszünk is érte annyit, mint a Hét című lap, amely talán épp azért súlydát annyira, mert zsidóktól követelte támogatását, de ő a zsidóságot, ahol csak alkalom nyílt rá, megtagadta. Hogy a mi agitációs eszközünk a kaftán? Ha így volna, sem restelnék. Hogy is mondja Kiss József a költő, akinek személyét ma már illik lapjától teljesen különválasztani: „Kaftános őszám, nem röstellek én, ki a páncélt sem módfelett imádom!“ Mi éppen azokat a „hítsorsosok“-at nem szeretjük, akik belső kaftánjuk sarga foltját magyarkodó ködmönrel akarják takargatni és lelkiük zsargonját kondás-káromkodással igyekeznek rejtegetni. Ezek az igazi gettó-zsidók és ezek helyett akarunk mi hűséges, de önérzetes zsidó polgárokat nevelni a magyar hazának. És ettől a céltól nem fogunk bennünket eltéríteni sem a kenyéririgységből, sem a féltékenységből, sem az egyéb érthető motivumokból fakadó áskálódások és piszkolódások.

Az „Erzsébet“ Gőzmalom Társaság Budapest, mely a „PANNONIA“ gőzmalom átvétele ajánlja a husvétkor használatos lisztfajtákat **megfelelően** a budapesti gőzmalomok eredeti lisztszámainak, melyek az itteni rabbinátus szigorúan rituális felügyelete alatt készíttetnek. Az elszállítás az itteni rabbinátus és ennek kiküldött maschigichimjai állandó felügyelete alatt történik. Szíves megrendelések a legolcsóbb napi árak mellett foganatosíthatnak. **Cím: „Erzsébet“ Gőzmalom Társaság, Budapesten**

SAKK. (ROVATVEZETŐ: STRASSER JÓZSEF.)
ZSIDÓ SAKKMESTEREK.
DR. TARRASCH SIEGBERT.

sakkjáték tanulmányozásában a hozzáértő igaz gyönyörűséget talál, mert nemcsak hogy állandóan újat és újat fedez fel benne, mely lebilincseli érdeklődését, hanem a játék természetéből kifolyólag a gyakorlati életre is kiható, olyan erkölcsi tanúságokat is elsajátíthat, melyeket feltétlenül mindenkor értékesíthet. Viszont némelyek azt hozzák fel, hogy a sakkjátékkal való foglalkozás elvonja az embert a mindennapos rendes munkálkodástól, minthogy a sakkjáték titkaiba való alapos behatolás igen sok időt és fáradságot vesz igénybe.

Fényesen megcáfolja ezt dr. Tarrasch Siegbert, a világ egyik elsőrangú sakkmesterének szereplése, ki amellett, hogy számtalanszor adta tanujelét igazi, nagy sakk tudásának és tehetségének, jelenleg Nürnbergben mint kiváló orvos teljesíti áldásthöz köteletségét.

Dr. Tarrasch Breslauban, Anderssen a világ-hírű sakkmester szülőhazájában, 1862-ben született. A sakkjátékkal 15 éves korában kezdett foglalkozni és rövid idő alatt rettegett hírű matadorra fejlődött. Először filológiai tanulmányokat folytattott, majd később elhatározta, hogy az orvosi pályára lép. Az egyetemi éveket Berlinben és

Halleban töltötte, hol közben nagy buzgalommal kultiválta a nemes játékot. Miután a mesteri címet a német sakkszövetség 1883-iki hallei fő-tornaversenyén elnyerte, megkezdődött dicsőséges sakkpályafutása az 1885. évi hamburgi mester-versenynyel, mely egyelőre az 1912. évi breslaui versenyen nyert befejezést. Mély kombinatív tehetsége

Dr. Tarrasch Siegbert.

és finom pozíció játéka nyolc olyan versenyen jutatta az első díjhoz, hol a világ akkori legnevesebb mesterei vettek részt: így a nürnbergi 1888, breslaui 1889, manchesteri 1890, drezdai 1892, leipzig-i 1894, a nagy bécsi jubileumi 1898, a monte-carloi 1903, az ostendei 1907. champion-versenyen stb. Páros mérkőzésekben is becsülettel állotta meg a helyét, bár néha cserbenhagyta félelmetes játékegyénisége, pl. a Laskerral vívott matchében.

FOGAK

Szájpadlás nélkül, aranyhidak és koronákat a legjobb amerikai módszer szerint.

Grossmann Simon

szerb kir. udv. fogász, a párisi fogorvosi akadémia kiállításán arany érdemkereszttel kitüntetve. — Fogad egész napon át.

Rendelő szak. orvos Dr. Máli H. P.
 Speciális arany- és porcellántömések, foghúzás érzéstelenítve.

Budapest, VI., Erzsébet-körút 50., I.

Mérsékelt árak. Telefon 86-50 Részletfizetésre is. Figyelem az archépemre, nevemre és az 50. házszámra.

Silbermann Nándor ékszerész

Budapest, VII., Wesselényi-utca 1. sz.

Régiségek és műtárgyak alkalmi vétele és eladása.

PIECHNIK

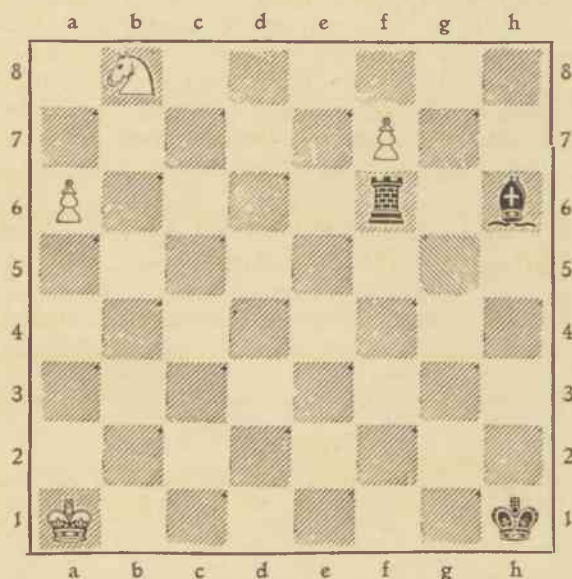
Legelőkelőbb szalon fejmosás, ond., fésülés és manikűr részére. Elsőrangú a hajmunkák (postischek) előállításában. Hajmunkáink kizárólagosan természetes színű hullámhajból készülnek. Specialista a hajfestés terén; csakis kipróbált, ártalmatlan szerek használatnak. A szépségápolást, arc- és fejmasszázst elsőrendű erők végzik. A szépségápoláshoz szükséges összes kozmetikai cikkeknek nagy raktára. • **Telefon 31. szám.** Legújabb Képes Árjegyzék gratis & franco! Polgári árak! Pontos és lelkiismeretes kiszolgálás!

Budapest, IV., Váci-utca 8., félelemelet

Dr. Tarrasch nemcsak a gyakorlati játékokban állítható a legelső matadorok közé, hanem az elméleti sakk terén is kiváló produkál. Első nagyobb irodalmi munkájáról, a „Dreihundert Schachpartien“-ről a két magyar nagymester, Charousek és Maróczy, úgy nyilatkozott, hogy kimerítőbb és hasznosabb tankönyv alig jelent meg addig a sakkirodalom piacán.

Dr. Tarraschban, a játszmáknak és hadállásoknak magyarázásánál igazi zsidó boncolgató elme nyilatkozik meg. Alapos kritikái és észszerű megjegyzései a legbonyolultabb helyzeteknek is könnyű megértését teszi lehetővé. A Csigorin—Tarrasch 1893. évi, a Marshall—Tarrasch 1905. évi, a Lasker—Marshall 1907. évi matcheiről, valamint számos mesterversenyről szóló elemzése bizonyítják nagy analitikai tudását. Az 1912. évben jelent meg „Die moderne Schachpartie“ című munkája, melyben lándzsát tör a főképpen általa kedvelt spanyol és vezércsel játék változatoknak helyesége mellett és mint az eredmények igazolták, azokat mindig sikerrel alkalmazta.

HAVASI ARTÚR: VÉGJÁTEK.

Világos indul és nyer.

Fenti hadállásban, mely a hírneves magyar feladványszerző egyik legkiválóbb műve, világos indul és nyer. Sötét anyagi túlsúlya ellenében világosnak gyalogosa, melynek előrehaladását a b8 huszár fedezi, a hatodik mezőnyben áll. Világosnak mindamellett igen óvatosan kell játszani, nehogy a futár és bástya összejátszása folytán a bástya az „a“ vonalra jusson.

1. a6—a7

Sötét nem tudván a gyalogos bevonulását megakadályozni, támadja a világos királyt.

1. Bf6—f1 +
2. Ka1—a2

A király nem léphet b2-re Fg7 s utána Ba1 miatt.

2. Bf1—f2 +
3. Ka2—b3 Bf2—f3 +
4. Kb3—a4 Bf3—f4 +
5. Ka4—b5 Bf4—f5 +
6. Kb5—a6 Bf5—f6 +
7. Hb8—c6 !

Ez a finom tisztáldozat elősegíti a nyerést.

7. Bf6×c6 +
8. Ka6—b7

A gyalogos bevonulása most már meg nem akadályozható s így sötét védekezni kénytelen.

8. Bc6—f6
9. a7—a8V Bf6×f7 +

Most világosnak vezére van ugyan bástya és futár ellen, de a játszma megnyerése csak a következő manőverrel lehetséges:

10. Kb7—a6 + ! Kh1 g1

Kh2-re 11. Vh8 gyorsan nyer.

11. Va8—c6 ! !

E lépés után sötét tisztet veszít és világos nyer.

FISCH BERTA

angol, francia és fűzőkülönlegességek, női divatterme
BUDAPEST, V. KERÜLET,
DOROTTYA-UTCA 6/a.
(Wurm-udvar.)

Felhívja a hölgyközönség figyelmét hosszas kísérletezéssel kipróbált saját találmányú és rendszerű szabdalmasított fűzőkülönlegességeire, melyek a fűzőtechnika valóságos szenzációi.

Egyben ajánlja elismert elsőrangú angol és francia női ruhatermet, hol a rendelőközönség mérsékelt árak mellett a leglelkülmertesebb kiszolgálásban részesül.

Videkimegyendelésnélegendő úgy fűzőkhöz, mint ruhákhoz egy minlaruha vagy mérték beküldése.

Kívánatra mintákkal szívesen szolgál.

KÖZ- GAZDASÁG

A MAGYAR ÁLTALÁNOS TAKARÉKPÉNZTÁR nemrég publikálta múlt évi mérlegét, mely a takarékpénztár üzletágainak fokozott fejlődését mutatja. Az elmúlt év 8.161,320 K 14 fillér bruttó hasznot hozott (a tavalyi 7.090,756 K 80 fillérrel szemben). Ebből az eredményből az összes teherkamatok, költségek és adók 4.707,657 K 89 fillérnyi összegének (tavaly 3.858,241 K 31 fillér) levonása után a mérleg 3.453,662 K 25 fillér tiszta haszonnal zárul, ami az alaptőke 10·79⁰,-os kamatozásának felel meg. Az 1913-as év tehát a tavalyi 3.232,515 K 49 fillér jövedelemmel (= 10·10 százalékos) szemben 221·146 K 76 fillér összeggel nagyobb hasznot eredményezett. Az intézet, fennállása óta, az idén érte el nemcsak összegszerűleg, de alaptőkéjének százalékos arányában is, a legnagyobb tiszta jövedelmet.

KERESKEDELMİ BANK. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank most megjelent zárószámadata az intézet nagyarányú expanzívítását dokumentálja. A bank 1913-ban kimutatott tiszta nyeresége 15 031,213 K 15 fillér volt, tehát 382,370 K 73 fillérrel felülmulta az előző üzletévnek 14.648,842 K 42 fillér eredményét. Az emelkedés majdnem az összes tételeken egyenletesen oszlik el, ami a szerves fejlődésnek a legvilágosabb bizonyítéka; a kerek számmal 15.000,000 K tiszta haszonban a kamatszámra jövedelme 13.835,160 K s ez a tavalyi mérleggel szemben (13.403,473 K) 431,686 K emelkedést jelent, amit az elmúlt év kamatviszonyai természetesen magyaráznak.

A GIZELLA-MALOM R.-T. a napokban tartotta rendes évi közgyűlését, amelyen az igazgatóság előterjesztette a múlt év mérlegét. A közgyűlés az igazgatóságnak előterjesztéseit egyhangúlag elfogadta.

AZ ELSŐ MAGYAR IPARBANK febr. 5-én tartotta Vas Ferenc igazgatósági elnök vezetése mellett közgyűlését, mely az előterjesztett mérleget elfogadta és az igazgatóság indítványa értelmében egyhangúlag elhatározta, hogy az összes 1.023,905·87 K nyereségből (a múlt évről szemben 67.924,39 K-val több) részvényenként 20 K osztalék kerüljön kiosztásra, az újonnan létesített külön tartalékalapba pedig a múlt évi 100,000 K-val szemben 200,000 K helyeztessék. A bank tartalékalapjai ezáltal 10 millió K részvénytőke mellett 3.437.894 K-ra fognak emelkedni. A nyugdíjalapnak jutó 39.054,88 K és az alapszabályszerű jutalékok levonása után fennmaradó egyenleg új számlára vitetik elő. Megválasztották az igazgatóságba új tagul Radocza Jánost.

A MAGYAR ORSZÁGOS KÖZPONTI TAKARÉKPÉNZTÁR e hó 14-én tartotta Bujanovics Sándor udvari tanácsos elnökleite alatt negyvenkettedik rendes közgyűlését, mely az igazgatóság javaslata értelmében elhatározta, hogy a rendelkezésre álló 4.129,961·05 korona nyereségből az alapszabályszerű járulékok levonása után osztalékra részvényenként e hó 16-ától kezdve 90 koronájával 2 722,500 koronát, a nyugdíjalap javára 24,000 koronát, jótékony-célokra 20,000 koronát, a tisztviselők külön javadalmazására 55,000 koronát fordít, a fennmaradó 931,206·19 koronát a jövő év számlájára vezetteti át.

A NEMZETI TAKARÉKPÉNZTÁR KÖZGYŰLÉSE. A Nemzeti Takarékpénztár és Bank Részvénytársaság folyó hó 21-én tartotta XX. rendes közgyűlését. Az igazgatóság javaslatára a közgyűlés elhatározta, hogy az 1913. évben elért 1.012,560·78 K tiszta nyereségből az alapsza-

bályszerű levonások és tartalékalapnak 100,000 K javadalmazással részvényenként 32 K-os osztalék kifizetésére 640,000 K fordíttassék és a fennmaradó 131,034·97 K új számlára vitessék elő. Az osztalék folyó hó 23-tól kezdve kerül kifizetésre. A közgyűlés a felmentvényt az igazgatóságnak és a felügyelő-bizottságnak megadta. Az igazgatóságba pedig beliczi Beliczay Bélát, a felügyelő-bizottságba pedig dr. Charmant Oszkár kir. körjegyzőt elnökül, Bauer Gyula (új), dr. Delmár Tivadar és Szibenliszt Gyulát választotta meg.

A MAGYAR-CSEH IPARBANK KÖZGYŰLÉSE. A Magyar-Cseh Iparbank Részvénytársaság Novotny János, a Böhmische Industrial Bank vezérigazgatója elnöklésével tartotta közgyűlését. A jelentéseket jóváhagyta és a felmentvényt úgy az igazgatóságnak, mint a felügyelő-bizottságnak megadta. Az évi jelentés szerint az intézet alaptőkéjét 2.000,000 K-ról 5.000,000 K-ra emelte. Az elért tiszta nyereség 209,655·11 K, mely a befizetett részvénytőke 10·48⁰,-os kamatoztatásának felelt meg, ehhez hozzáadva az 1912. évi nyereségát hozat: 13,938·75 K, összesen 223,593·86 K. Az igazgatóság indítványára elhatározta, hogy ebből 5¹/₃⁰,-os osztalékkul a tavalyi 5⁰,-os osztalékkal szemben fizettessék.

A SALGÓTARJÁNI KÖSZÉNBÁNYA RÉSZVÉNYTÁRSULAT szombaton d. e. 11 órakor tartotta XLVI-ik rendes közgyűlését dr. Chorin Ferenc főrend elnökleite alatt. Az igazgatóság jelentése szerint a társaság termelése a lefolyt évben 24.112,288 mm volt, ami az előző évi termelést 802,460 mm-val mulja felül. Évi pénzügyi eredménye az összes üzleti kiadások levonása után 7.174,587 K 38 fill., melyből levonván az 525,848 K 38 fill. összegben már kifizetett adók, tiszta nyereség gyanánt 6.648,739 K állott a közgyűlés rendelkezésére. Az igazgatóság indítványozta, hogy ebből a tiszta nyereségből az alapszabályok értelmében az értéksökkenési tartalékalap javára 1.200.000 K-t, a rendes tartalékalap javára 400,000 K-t, az igazgatóság és tisztviselők jutalékára 522,873 K 90 fill.-t, a tisztviselők nyugdíjalapra 50,000 K-t, a munkás társadák javára 150,000 K-t, a dr. Chorin Ferenc munkásgyermekeket segítő alap javára 20,000 K-t, osztalékra részvényenként 38 K-t, 110 ezer darab részvény után összesen 4.180,000 K-t fordítsanak, a megmaradó 125,865 K 10 fill.-t az 1912. évről áthozott 984,871 K 53 fill.-rel együtt, összesen 1.100,736 K 63 fill.-t az 1914. év számlája javára írják elő. Egyben elhatározta a közgyűlés, hogy az osztalékszelvények március 2-ától kerüljenek kifizetésre. A közgyűlés a jelentéseket egyhangúlag tudomásul vette, a felmentvényt minden irányban megadta.

BELVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG. A Belvárosi Takarékpénztár Részvénytársaság a napokban tartotta XXI. rendes közgyűlését Székely Ferenc udv. tan. elnökleite alatt. A zárószámadások kellő leírások után 1.826,047·91 korona tiszta nyereséget eredményeznek, mely összegből 227,720·22 K az igazgatóság és tisztviselők jutalékára fordítandó. Az igazgatóság azt javasolta, hogy a nyugdíjalap javára fordítandó 1⁰,-nak, vagyis 17,516·94 koronának levonása után fennmaradó 1 580,810·75 koronából 325,000 korona tartalékalaphoz csatoltassék (mialatt az 4.900,000 koronára emelkedik), az 1913. évi 21. sz. szelvény részvényként 36 koronával való beváltására 1.152,000 K, köz- és jótékony-célra 15,000 K fordíttassék, míg a fennmaradó 88,810·75 K új számlára vitessék át. A közgyűlést követő igazgatósági ülésen Székely Ferenc elnökké, zólyomi Wágner Géza dr. és királykúti Bachruch Károly alelnökké újból megválasztottak.

BUDAPESTI TAKARÉKPÉNZTÁR ÉS ORSZÁGOS ZÁLOGKÖLCSON RÉSZVÉNYTÁRSASÁG. Tolnay Lajos v. b. t. t. elnökleite alatt a napokban tartotta közgyűlését. Az igazgatóság jelentése szerint a lefolyt évben 71,460 K 94 fillér leírás számbavétele után a múlt évről áthozott 72,420 K 07 fillér maradvány hozzászámításával

1.812,362 K 47 fillér tiszta nyereség mutatkozik, ami a részvénytőke 9.062,2% kamatozásának felel meg. Osztalék fejében részvényenként 26 K, vagyis 1,300,000 K fizetendő ki. A közgyűlés az igazgatóság jelentését és az abban foglalt javaslatokat elfogadta és úgy az igazgatóságnak, mint a felügyelő-bizottságnak a felmentvényt megadta.

A MAGYAR BANK ES KERESKEDELMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG a napokban tette közzé mérlegét, amely halomra dönti azokat a kombinációkat, amelyeket a bank mérlegéhez s üzletágai menetéhez fűztek. A múlt évi tiszta nyereség 7.584,357 korona. Az 1913. üzletév összes bruttó nyeresége a múlt évi áthozattal együtt 11.695,978 korona, pedig a kimutatott tiszta nyereség alapján a bank igazgatósága azt a határozatot hozta, hogy a március hó 7-ére egybehívandó közgyűlésnek az előző évhez hasonlóan 9%-os, azaz részvényenként 36 korona osztalék kifizetését fogja indítványozni, míg a tartalékalapnak a tavalyi dotációval, vagyis 1 millió koronával 39 millió koronára való felemelését s a nyereségátvitelnek 822,008 koronára való megszabását fogja javasolni.

A MAGYAR JELZÁLOG-HITELBANK most teszi közzé mérlegét, mely a múlt évben kimutatott 6.651,772 koronával szemben 6.671,746 korona tiszta nyereséggel zárul. Hogy a kedvezőtlen körülmények közt is a tavalyinál valamivel nagyobb eredményt ért el, az a vezetésben meggyökerezett kiváló üzleti szellem és bölcs előrelátás mellett az intézetnek benső erejéről és hozadékának szilárdágáról tesz bizonyosságot. Nagymértékben figyelemreméltó, hogy a fix kamatozású címletek piacán uralkodó nehézségek dacára a banknak sikerült különböző kibocsátmányaiból 20 milliót meghaladó összeget elhelyezni, amely összegben a visszavásárolt és újra eladott címletek nem foglaltatnak. A kölcsönnyújtást a bank a viszonyokhoz mérten erős megkorlátozásnak vetette alá, mindazonáltal mintegy 12 millió korona folyósításával járult hozzá a jelzálogos és községi hitel legsürgősebb szükségleteinek kielégítéséhez. Az igazgatóság által megállapított és a felügyelő-bizottság által jóváhagyott 1913 december 31-ére lezárt mérleg szerint az 1912. évről áthozott 904,302 K 36 fillér hozzászámításával 9.975,370 K 68 fillér bruttó nyereség és az adók, kezelési költségek stb. levonása után a múlt évben kimutatott 6.651,772 K 70 fillérrel szemben 6.671,746 K 64 fillér tiszta nyereség mutatkozik.

AZ ÚJ KÖLCSÖN. Az 500 millió kölcsön prospektusát a napokban hozta nyilvánosságra a kibocsátást intéző bankok konzorciuma. A prospektusból a következő fontosabb részeket emeljük ki: A kölcsönből 100 milliót részben fix, részben opció útján a londoni N. M. Rothschild and Sons bankháza veszi át. A fennmaradó 400 millió K törlesztéses járadék-kölcsön márka, frank és font sterlingre is fog szólni. Az aláírás oly módon történik, hogy az 1914. július 1-én és 1915. január 1-én esedékes 1912. évi 4 1/2%-os állampénztárjegyeket — amelyekből 106 millió márka névértékű van forgalomban — fizetesképpen az aláírási helyeken kell benyújtani. A kiosztásnál ezeket a jegyzéseket teljes összegükben fogják honorálni. Készpénzfizetés ellenében is, tehát mindkét esetben 1914. február 21. szombatán, a prospektusban megjelölt aláírási helyeken 90.45%-kal kerül nyilvános aláírásra az új kölcsön. Az árfolyamhoz természetesen hozzá lesz adva 1914. március 1-től az átvétel napjáig járó 4 1/2%-os folyó kamat. Az aláírók a részükre átengedett állami járadékkötvények ellenértékét március 6-tól kezdve bármikor befizethetik, tartoznak azonban 9600 K-ás és azon aluli átengedett összegeknél a teljes ellenértéket március 6-án, a 9600 K-án felüli átengedett összegeknél az ellenérték 40%-át március 6-án 30%-ot legkésőbb március 26-ig és végül az utolsó 30%-os részletet április 6-ig befizetni.

A PESTI VICTORIA GÖZMALOM folyó évi február hó 23-án, hétfőn tartotta a Magyar Fővárosi Malomegyesület helyiségeiben (V., Mária Valéria-utca 12) 47. rendes közgyűlését, amelyen az igazgatóság előterjesztette

az 1913. évi mérleget, amelyet a közgyűlés egyhangúlag jóváhagyott és a felmentvényt az igazgatóságnak megadta. A nyereség hováfordításának és az osztaléknak megállapítása után az igazgatóságot újjá választotta.

HERZ EMMA ARANYHIMZŐTELEPE. Ebben az esztendőben lett harmincéves ez a cég, amelynek az összes ily szakmabeliek tanítványai voltak. Összes templomi himzéseink Poroche, Baldachin, Tóráköpeny, Schulchanterítő stb. nagy része tőle származik. Legutóbb Wolf

Hermin úrnó (Kismarton) megbízásából művészi poróchest készített a trencsényi templom számára. 1912 máj. 12-én ő felsége a király Herz Emmát arany érdemkereszttel tüntette ki. Azonkívül Augusztá főhercegnő udvari szállítója, a román királyi jubileumérem tulajdonosa, grand prix nagy aranyérme és keresztje. Kiténtetve az Országos Iparegyesület díszérmével, továbbá London, Bécs, Budapest, Pécs, Milano, Bukarest stb. kiállításai érdemeivel. Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 8., telefon 31—86.

HOLTZER KÁLMÁN a szegedi zsidó hitközség legregibb tagjaiból és Szeged legidősebb kereskedője, élén áll egy virágzó üzletnek, amelyet 1848-ban alapított és amelyet azóta kivételes szakértelemmel lankadatlan szorgalommal a nagy alföldi város egyik legvirágzóbb és legkeresettebb kereskedelmi gócpontjává fejlesztett. Kiterjedt üzletét ma is 78 éves korában személyesen vezeti s igen sokan még ma is tőle nyernek kenyeret. Nagy szerénységének mi sem ékeesebb bizonyítéka, minthogy jótékonyágát a legnagyobb csendben gyakorolja. Példaképe a nagy sikerek után is szerény és munkás embernek, amilyenből nem sokkal többre van szükségünk, hogy az ipar és kereskedelem szilárdabb lábakon álljon, mint amilyeneken áll.

Orth. kóser cukrász- és péksütemények
az orth. hitközség felügyelete mellett egyedül csakis

FRIEDMANN SALAMON

villanyerőre berendezett sütődéjében
és cukrászdájában

BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 22
kaphatók. Telefon 105—79.

Mindennemű rendeléseket pontosan eszközünk hely-
ben és vidékre. :: Diabétikusok és egyéb betegek
részére gyógykenyerek. Cukrászati különlegességek.
Postai megrendelések pontosan eszközöltetnek.

KELETI-BUDAPEST

csász. és kir. szabad. sérvkötők, orvossebészeti mű-
szer és betegápoláshoz szükséges eszközök gyára

Alapítattott 1878-ben.

Főraktár: IV. kerület, Koronaherceg-utca 17. sz.
Gyár: IV. kerület, Koronaherceg-utca 14. szám

Telefonszám: 13-76.

Orvosi sebészeti műszer, kötszer, testegyenestő gépek,
múlábak, műkezek, cs. és kir. szabadalmazott sérvkötők,
betegápolási és kozmetikai eszközök, utazási cikkek, min-
denféle gummiárúk, légpárnák, melegítő thermophorok
raktára. Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Schlesinger Jos.

Budapest, VII., Kírály-utca 1.

Mindennemű templomi aranyhímzések készítése,
parochesz. Tóra-ruha, Almémor-takaró, Chuppa
stb. Izléses, művészies kiállítás. Jutányos árak.
Rajzok, minták s részletes ajánlatok ingyen és
bérmentve.

Nagy raktár az összes zsidó rituális tárgyakból,
templomi és házi használatra. Szefer tóra, klé-
késes, tóradszek, kina- és valódi ezüstből. Selyem
talisz, imakönyvek stb.

Az összes zsidó irodalmi művek nagy raktára.
A Magyar Zsidó Könyvtár (szerkeszti: dr. Patai
József) kiadóhivatala. Zsidó ifjúsági és kultúr-
egyesületi könyvtárak berendezése.

Angol és francia női
ruhák készülnek a legreme-
kebb kivitelben szolid árak mellett

Krick és Rosenzweig

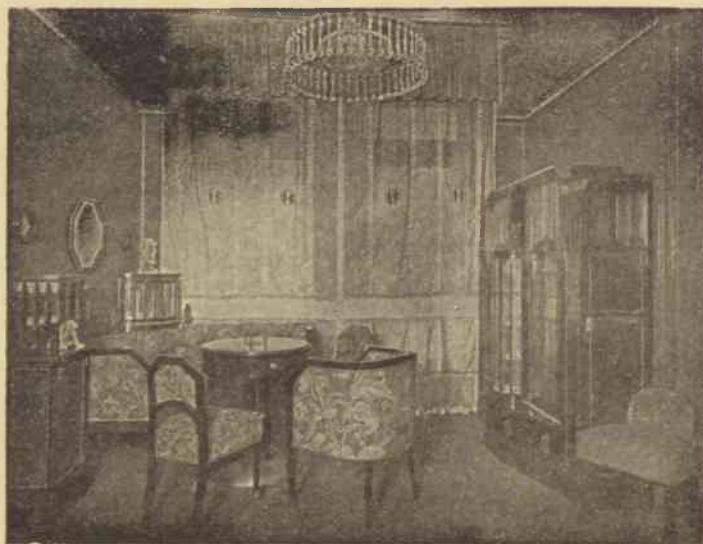
női ruhadivattermében, Budapest,
Uáczí-utca 13. sz. (bejárat a
régí Posta-utca 15. sz.)

GÁSPÁR NÁNDOR

ALKALMI-NAGY-BÚTORÁRÚHÁZA

BUDAPEST, VIII., BAROSS-UTCA 9. SZÁM. ~ AZ EGÉSZ HÁZ!

Teljes lak-
berende-
zések.
Csillárok.
Szőnyegek.

Asztalos-
és
kárpitos-
bútor-
termek.

Hirdetéseket

felvesz a Kiadóhivatal,
Budapest, VI., Podma-
niczky-utca 6. szám.
☛ Telefon 146—92 ☛

LOHR MÁRIA-KRONFUSZ

A főváros első és legrégebbi csipketisztító-,
vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.
Alapítva 1867. Telefon: József 2—37.

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Bpest, VIII., Baross-u. 85.
FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Eskü-út 6.,
Kecskeméti-utca 14. — VI., Andrássy-út 16.,
Teréz-körút 39. — V., Harmincad-utca 4. —
VIII., József-körút 2.

Zsidó háziasszonyoknak

nélkülözhetlen

„A Háztartás Könyvtára”

a kipróbált receptek valóságos kincs-
bánya. Szerkeszti: Kürthy Emilné.
1/2 év alatt 600,000 példány fogyott el!

1. Húslevesek	11. Élesztős tészták és rétesfélék
2. Levesbe való tészták és mellékételek	12. Torták könyve
3. Különféle előételek	13. Sós és édes mártások
4. Tojásételek	14. Edességek és cukorkák
5. Marha- és borjúhús-ételek	15. Apró sütemények
6. Szárnyasok	16. Különféle italok
7. Vadhúsok	17. Jóízű kenyérsütés
8. Halak előkészítése	18. Fagylaltok, kocsonyák, krémek
9. Különféle főzelékek	19. Gyümölcs-befőzés
10. Gyúrott és kifőtt tészták	20. Zöldség, uborka stb. eltar-
tása.

Egy-egy kötet ára csak 20 fillér. Mind a
20 kötetet 4 korona előleges beküldése
ellenében franko küldi

A „HÁZTARTÁS” kiadóhivatala
Erdős József lapvállalata
Budapest, II., Margit-körút 5/B.

MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK. KÖZGYÜLÉSI MEGHÍVÓ.

A Magyar Általános Hitelbank szavazatra jogosult
t. c. részvényesei az 1914. évi március 19-én, csüt-
törtökön d. e. 10 órakor, Budapesten a bank helyi-
ségében (V. ker., József-tér 3. szám alatt) tartandó
negyvenhatodik rendes közgyűlésre meghívottnak.

A TANÁCSKOZÁS
TARGYAI:	2. A felmentés megadása az igaz-
gatóság és a felügyelő-bizott-
ság részére.
1. Az igazgatóság jelentése a
társaság 1913. évi üzleteiről,
az igazgatóság számadása az
1913. üzletévről és indítványa
az évi nyereség megállapítása
és hovaforrítása iránt.	3. A nyugdíjintézet szabályza-
tának módosítása.
A felügyelő-bizottság jelentése.	4. Választás az igazgatóságba.
Budapest, 1914 febr. 18.	5. A felügyelő-bizottság választá-
sa és tiszteletdíjának meg-
állapítása.
- AZ IGAZGATÓSÁG.

FÜRST I.
BUDAPEST, VII.,
Károly-körút 9. sz.
Hadi-k-féle ház
(az udvarban).

Kép-, tükörkeret és
díszbútorgyár.
Raktár mindennemű
bel- és külföldi lécek-
ből. Mindennemű ke-
retezések a legjutányo-
sabb áron készíttetnek.

JAKOBI G. LAJOS

ANGOL ÚRISZABÓ, BUDAPEST, PODMA-
NICZKY-UTCA 11. :: TELEFON 153—94.

Ajánl elsőrendű kivitelben, kizárólag mérték után készülő,
legújabb őszi öltönyöket és double felöltőket jutányos
árak mellett. Nagy választék a most érkezett legfino-
:: mabb angol és skót szövet-különlegességekből ::

NEWYORKI GERMANIA
ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRS.
BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 9

Olcsó díjak. Háborúkockázat díjmentes. Kötvények 1 év után
megtámadhatatlanok. Osztalék évenként felvehető. A bizto-
sítás második évétől kezdődőleg évenként csökkenő díjfizetés.
Díjtáblázatot és felvilágosítást ad azonnal a Vezérképviselőség.
HELYI KÉPVISELŐKET KERESÜNK.

KOLLARIT.

BÖRLEMEZ KAUCSUK COMPO-
SITIOVAL BEVONT
SZAGTALAN FEDÉLLEMEZ

A jelenkor legjobb fedéllemeze!
VÉGTELENÜL TARTÓS!

Gyártja:
Kollár és Társa Budapest, V., Pozsonyi-út 2/c. sz.
Törzsgyár: Kohn és Fried.

Férfi

téli ulster	50 K	} tölthető
téli kabát	38 K	
téli öltöny	36 K	

ROTHBERGER JAKAB cs. és kir. udv. szállító

Budapest, IV., Váci-utca 6.

Árjegyzék ingyen és bérmentve

VISÓ MÁRKNÉ

HÖLGYFODRÁSZ, PARÓKAKÉSZÍTŐ ÉS
HAJKERESKEDŐ, BUDAPEST, IV., ANKER-
KÖZ 23. (ANKER-PALOTA). — FIOKÜZLET:
KIRÁLY-UTCA 1. (ORCZY-FÉLE HÁZBAN).

Nagy raktár kész hajfonatok,
(copfok), parókák (transzformá-
ciók) és minden e szakmába vágó
munkákban.

Elvállal mindennemű hajmunkát (kihullott hajból is)
a legjutányosabb árak mellett. Vidéki megren-
delésnél egy zárt levélben egy kis hajminta be-
küldése elegendő.

EZRA fiúnevelő intézet

SZABADKA, IV., ZOMBORI-ÚT 28. SZÁM

Gondos, családi, egyéni, modern zsidó ne-
velés a rituálék szigorú betartásával. Héber
nyelvtanítás Berlitz-módszere szerint. Biblia
és talmud kurzusok. Német, francia, angol,
olasz nyelvből és zenéből intenzív tanítás.

Az intézetről dr. Singer Bernát szabadkai fő-
rabbi ad felvilágosítást. Prospektussal Fürst
Béla intézeti igazgató szívesen szolgál.

A NAGYSURÁNYI CUKORGYÁR

úgy mint minden évben, úgy az idén is fog

HUSVÉTI CUKROT

(süveg-, kocka- és pilécukrot) gyártani a nagy-
surányi-kerületi főrabbi szigorú felügyelete alatt

Megrendelések a **Nagysurányi Cukorgyár**
és **Finomító R. T.** központi irodájához:
BUDAPEST, V., NÁDOR-UTCA 3. SZ.
vagy a vállalat ügynökségéhez intézendők.

SAJÁT MŰHELY
POLGÁRI ÁRAK

MESSINGER MANÓ SZABÓ

BUDAPEST, V.,
Nagykorona-u. 3

Állandó dús raktár
eredeti angol divat-
szövetekben

HUNGÁRIA

kötvények a legelőnyösebbek élet-, tűz-,
balet-, szavatossági, betörésses lopás elleni, üveg-,
jég- és állatbiztosításoknál. — Felvilágosításokkal,
prospektusokkal és díjazánlattal szívesen szolgál a
HUNGÁRIA Általános Biztosító Részvénytársaság
igazgatósága: Budapest, VII., Károly-körút 3. sz.
és a társaság képviselői az ország minden részében.

Telefon 153-98, 2-11, 2-12. Kartellén kívül!
Részvénytőke 6,000.000 korona.
Biztonsági alapok 21,000.000 korona.

MODERN
LEVEL-
PAPÍR
BUDAPESZ
GÖR.
PAPÍR-
ÁRUH.

P

M

PAPER MÓR

PAPIRÁRUHÁZA

BUDAPEST
KÖRÜLET
KÖZPONT
TEL. 42-37
FÜZETEK
KÖNYVEK
TEL. 46-73
KÉPES
KAPCSOLAT
SAMPAR

MEGHODÍTOTTUK
A VILÁGOT!

GEREBEN BÉLA ANDRÁSSY-UTI

DALMA

EFCO

Porosz
kőszén-
tégla a

legjobb fűtőanyag

EFCO

Pongrácz és
Pongrácz
VII. Erzsébet-
kört 50.

Telefonszám
177-41
és 198-03.

AMERICAN SHOE COMPANY LIMITED

AMERIKAI CIPŐ RÉSZVÉNYTÁRS.

Elsőrendű valódi amerikai cipőkülön-
legességek kizárólagos elárúsítása

KÉRJE KÉPES ÁRJEGYZÉKÜNKET

BUDAPEST, IV, Kígyó-tér 1
(Királyi hérald); V, Do-
zottya-utca 6; VII, Erzsébet-
kört 42; DEBRECEN, Piac-
utca 44; ZAGREB, Illica 22

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára - Mérőket, mérőket, termésmérőket
műszerek - Mérőket, mérőket - Tudományos műszerek.

Budapest, VI., Rákóczi-utca 7. szám. Telefon 11-44

HOLZER

CS. ÉS KIR. UDV. ÉS KAMARAI SZÁLLÍTÓ DIVATHÁZA BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 9. SZÁM.

Toilettek, kosztümök, paletók, blúzok, pongyolák, kesztyűk, harisnyák, ernyők, reticülők, női fehérneműek egyszerű és elegáns kivitelben.

Hirdetéseket felvesz a kiadó-hivatal, Bpest, VI. Ker., Podmaniczky-u. 6. Tel. 146-92.

Neumayer Fülöp

Budapest, V. Ker., Deák Ferenc-tér 1. szám (Erzsébet-tér sarok).

Telefonszám: 11 — 21.

Perzsa- és Smyrna-szőnyegek. Házai gyártmányú Moqueft-plüssök, bútorszővetek, ágy és asztalterítők, függönyök és szőnyegek, továbbá kárpitos- és kocsigyártókellékek gyári raktára.

Kívánatra mintát bérmentve küldök.

ÖZV. MITTELMANNÉ FÜZŐTERME

BUDAPEST, VI. KERÜLET, HAJÓS-UTCA 9. SZ., II. EM.

Ajánlja legújabb francia és angol modellek után készült, elismert kitűnő minőségű fűzőit. Halcsont nélküli fűzők. Nagy választék. Mérsékelt árak.

SCHWARZ IGNÁC

könyvkereskedő.

Budapest, VI., Király-utca 8. sz.

Alapított 1888.

Dús választékú raktár a zsidó vallás keretében szükséges szertartási cikkekkel, úgymint imakönyvek, talcsok stb., úgyszintén templomi aranyhímzések művészi kivitelben készíttetnek a legutányosabb árak mellett.

Arjegyzék ingyen és bérmentve.

ALKALMI AJÁNDÉKOK

műtárgyakban és régiségekben

STERNBERGNÉL

BUDAPEST, VI. KER. DOB-UTCA 24. SZÁM

Lakodalmak, kosztümök, szőnyegek, stb. - Szőnyegek alkalmi

ÉLŐ FRISS HALAKAT,

a Balaton-, Tisza- vagy a Dunából szállítanak

IFJ. SINGHOFFER AGOSTON és TÁRSAI

HALÁSZMESTEREK.

BUDAPEST, KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK.

Vidéki megrendelések vasúton vagy posta útján gyorsan és lelkiismeretesen eszközöltetnek. Vendéglátók és viszonteladók kedvezményben részesülnek.

Sürgőny cím: Singhoffertársai, Budapest. Telefonszám: 59-14.